

Education and Culture

Leonardo da Vinci

BLOKK 1

OKTATÁSI ANYAG A FENNTARTHATÓ VÁROSIGAZGATÁSHOZ

2007. július

Nemzetközi Biopolitika Egyesület
Görögország

ELŐSZÓ

Becslések szerint a világ lakosságának 50%-a városokban él, amelyek a modern társadalom motorjává, gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális központokká, illetve a vidéki szegények vonzáskörzeteivé váltak. Az európai és észak-amerikai fejlettebb államoktól kezdve, mostanra Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában is, a városok minden irányban terjeszkedésnek indultak, bekebelezve az útjukba kerülő gazdaságokat és szabad területeket egyaránt. A gyors növekedésre tekintettel a közműveknek, mint amilyen a vízellátás, a szennyvízelvezetés és az energiatermelés, folyamatosan lépést kell tartaniuk a felmerülő igényekkel. Ebben az értelemben a fenntartható városigazgatás nem csak egy kötelezettséget jelent a városi környezet minőségének javítására, hanem egyben azt az előfeltételt is, mellyel egészséges életkörülmények biztosíthatók az európai polgárok számára.

Ennek a modulnak a célkitűzései így a következők:

- Figyelemfelhívás a fenntartható városigazgatás alapelveire
- A városigazgatási kérdések bemutatása környezetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontokon keresztül
- A fenntartható városigazgatás és a városi területek környezetvédelmi teljesítményének és minőségének javulása közötti kapcsolatok hangsúlyozása
- A kihívások természetének körvonalazása, milyen lépések történtek európai szinten, illetve a felismert kihívásokra irányuló ötletek felvetése

Az ebben a modulban közölt információkat felhasználhatja tudásának és szakképzettségének fejlesztésére, illetve fenntartható fejlődést és életképes, egészséges és kellemes városi környezetet célzó akcióterveket és tervezeteket készítsen és támogasson.

Hasznos információk és köszönetnyilvánítás

A fenntartható fejlődésre, városi környezetre és fenntartható városfejlesztésre vonatkozó, köztulajdoni információkból származó jegyzetek szabadon elérhetőek a következő honlapokon:

- www.biopolitics.gr
- http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf

- <http://www.cemt.org/online/council/2001/CM0113e.pdf>
- http://aei.pitt.edu/1233/01/public_transport_gp_COM_96_601.pdf
- <http://www.eaue.de/winuwd/78.htm>
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
- http://aei.pitt.edu/1205/01/urban_environment_gp_COM_90_218.pdf
- <http://www.plannersweb.com/wfiles/w205.html>
- <http://store1.digitalcity.eu.com/store/release/dok/doc/AAAAKQNU.pdf>
- www.psat.wa.gov/Publications/03_proceedings/PAPERS/ORAL/2c_schae.pdf
- <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
- <http://www.toronto.ca/greenroofs/findings.htm>
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
- <http://www.iwmi.cgiar.org/pubs/Pub032/RR032.htm>
- http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
- <http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
- http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
- <http://epaedia.eea.europa.eu/page.php?pid=521#galleryhere>
- <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
- http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
- http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
- http://ec.europa.eu/environment/life/result/water_en.pdf
- <http://www.ecologic.de/modules.php?name=News&file=article&sid=1881>
- <http://ga.water.usgs.gov/edu/urbanquality.html>
- http://www.sea-user.org/download_pubdoc.php?doc=3348
- <http://pubs.usgs.gov/fs/fs07603/>
- <http://www.qdrc.org/uem/water/watershed/urban-water-pollution.html>
- <http://www.broads-authority.gov.uk/projects/barton-broad/lowering-nutrient-levels.html>
- <http://www.enviroliteracy.org/article.php/2.html>
- <http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
- www.risoe.dk
- http://www.eere.energy.gov/news/news_detail.cfm/news_id=10748
- http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/England/devon/2992996.stm

- http://www.eere.energy.gov/consumer/renewable_energy/ocean/index.cfm
- www.drnoise.com/PDF_files/Traffic%20Noise%20primer.pdf
- www.un.org/esa/sustdev/sdissues/capacity_building/capacity.htm
- www.planning.dot.gov/default.asp
- <http://www.gdrc.org/uem/capacity.html>
- <http://ec.europa.eu/environment/life/home.htm>
- http://www.eib.org/cms/htm/en/eib.org/attachments/general/bei_info/bei_info12_4_en.pdf
- http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
- www.cabe.org.uk
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/705&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
- http://ec.europa.eu/growthandjobs/areas/fiche08_en.htm
- <http://www.oecd.org/dataoecd/4/39/37355461.pdf>
- www.jobcentreplus.gov.uk/JCP/Customers/New_Deal
- http://www.ilo.org/global/Themes/Skills_Knowledge_and_Employability/Training/lang--en/index.htm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
- <http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2006/12/raising-educational-achievement-in-areas-of-multiple-disadvantage.pdf>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Education/index.html
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
- http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- <http://titania.sourceoecd.org/vl=7102219/cl=12/nw=1/rpsv/factbook/about.htm>
- <http://www.un.org/events/11thcongress/pressrel.html>
- http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm
- <http://www.eu2007.de/en/index.html>
- <http://ue.eu.int/Newsroom>
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF

- <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>
- http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
- <http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>
- http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
- <http://www.crime-prevention-intl.org>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Security_and_crime_prevention/Crime_prevention/Secucities-crime-prevention-Europe_1004.html
- http://ec.europa.eu/health-eu/my_health/elderly/index_en.htm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
- <http://edition.cnn.com/2003/HEALTH/03/23/mystery.virus.breakdown/index.html>
- http://www.euro.who.int/transport/HIA/20030129_4
- http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/female-entrepreneurship_1021.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/women-neighbourhood-partnership_1010.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/young-women_1013.html
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/multi-dimensional-analysis-social-exclusion_1123.html
- http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2007/7/multidimensional_analysis_social_exclusion.pdf
- <http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>
- <http://www.eukn.org/binaries/eukn/netherlands/practice/2006/6/eukweb001-tm-lets-circle-woudrichem-kdk-060412.pdf>
- http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/living-apart-together_1115.html#

Az ezeken a honlapokon megtalálható információk esetlegesen nem fedik le teljesen az ebben a tréningblokkban ismertetett információkat, amelyeket helyenként bővíthettünk vagy szűkíthettünk.

Ez a kézikönyv egy partneri háló által létrehozott kollektív munka eredménye. Vlavianos Arvanitis professor, a Nemzetközi Biopolitika Egyesület elnöke és alapítója, állította össze ezt a kézikönyvet. Köszönet Helen Papadimitriou-nak, Lori Konstantopoulou-nak, Ernest Vovakis-nak, Christopher Dimopoulos-nak, and Daniel Hornnak az oktatási anyag készítése során nyújtott közreműködésért és segítségért, illetve Thanassis Kontogiannis-nak a technikai támogatásért.

Jogi nyilatkozat

“Az ebben a tréningblokkban ismertetett információk tekintélyes és neves nemzetközi forrásoktól származnak és kiemelik a városigazgatással kapcsolatos, fenntartható fejlődésre és városi környezetre kiható kulcskérdéseket. Amíg bár minden erőfeszítést megtettünk, hogy a blokk végső változatának elkészültéig a leghelytállóbb információkat tegyük közzé, azt már nem tudjuk garantálni, hogy ezek a jövőben is helytállóak lesznek.

Ebből következik, hogy a “A helyi önkormányzatok fenntartható városfejlesztésének támogatása – PROUD” (Promoting Urban Sustainable Development in Local Authorities) program fejlesztői nem vállalnak felelősséget a felhasznált információk által okozott veszteségekért és károkért.

INDEX

BEVEZETÉS – BIOPOLISZ: VISSZAADNI A TERMÉSZETET A VÁROSNAK

1. KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS

1.1 Fenntartható tájgazdálkodás

- 1.1.1 Bevezetés
- 1.1.2 A jelenlegi várostervezés kritikája
- 1.1.3 Sűrűn lakott városrészek fejlesztése
- 1.1.4 Az autóhasználat csökkentése
- 1.1.5 Rugalmasabb övezetekre osztás igénye
- 1.1.6 Következtetés
- 1.1.7 Referenciák

1.2 Városökológia

- 1.2.1 Bevezetés
- 1.2.2 Helytelenül kezelt városodás
- 1.2.3 A városodás okai
- 1.2.4 A városodás hatásai
- 1.2.5 Növekedés-irányítás és fenntartható fejlődés
- 1.2.6 A városökológia elvei
- 1.2.7 Referenciák

1.3 Fenntartható vízgazdálkodás

- 1.3.1 Bevezetés
- 1.3.2 Vízgazdálkodás
- 1.3.3 A városi vízfogyasztás csökkentése
- 1.3.4 Szennyvízkezelés
- 1.3.5 Szennyvízcsökkentő stratégiák
- 1.3.6 A városfejlődés
- 1.3.7 Árvízvédelem
- 1.3.8 Víztisztasági kérdések
- 1.3.9 Víz újrafelhasználása
- 1.3.10 Az eleveniszap hasznosítása
- 1.3.11 Referenciák

1.4 Hulladékgazdálkodás

- 1.4.1 Bevezetés

- 1.4.2 Hulladékmegelőzés és -csökkentés
- 1.4.3 Újrahasznosítás
- 1.4.4 Mi befolyásolja az újrahasznosításra való készséget?
- 1.4.5 Városi stratégiai tervezés
- 1.4.6 Döntéshozatali elvek
- 1.4.7 Referenciák

1.5. Alternatív energia

- 1.5.1 Alternatív energiaforrások

1.5.1.1 Geotermikus

1.5.1.2 Vízenergia

1.5.1.3 Hullám-energia

1.5.1.4 Árapály energia

1.5.1.5 Az óceáni vízrétegek hőfokkülönbségének hasznosítása

1.5.1.6 Szélenergia

1.5.1.7 Napenergia

1.5.1.8 Biomassza

- 1.5.2 Politikai alternatívák
- 1.5.3 Referenciák

1.6 Mobilitás és városi közlekedés

- 1.6.1 Bevezetés
- 1.6.2 A városi közlekedésben megmutató tendenciák
- 1.6.3 A városi közlekedés hatásai
- 1.6.4 Társadalmi hatások
- 1.6.5 Fenntartható városi közlekedés kialakítása
- 1.6.6 Fenntartható városi közlekedés elérése
- 1.6.7 Referenciák

2. GAZDASÁG

2.1 Kapacitáskiépítés a fenntartható fejlődésért

- 2.1.1 Bevezetés
- 2.1.2 Kapacitásbővítési példák
- 2.1.3 Egyéni képzés
- 2.1.4 Intézményi kapacitásbővítés
- 2.1.5 A közösség szerepe
- 2.1.6 Nemzeti szintű kapacitásépítés
- 2.1.7 Referenciák

2.2 Gazdaság és pénzügy

2.2.1 Bevezetés

2.2.2 Az EU környezetvédelmi finanszírozása

2.2.3 Európai Befektetési Bank

2.2.4 A magánszektor: Az európai környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (EMAS)

2.2.5 A környezetvédelem növekedésének értéke

2.2.6 Referenciák

2.3 Munkahelyteremtés és fenntartás

2.3.1 Bevezetés

2.3.2 Problémák

2.3.3 Lehetséges megoldások

2.3.3.1 Jövedelemkiegészítő támogatás

2.3.3.2 Természetbeni juttatások

2.3.3.3 Más aktív munkaerőpiac-politikák

2.3.4 Esettanulmány: Egyesült Királyság "New Deal" Program

2.3.5 Esettanulmány: Green Salary Projekt

2.3.6 Referenciák

2.4 Oktatás

2.4.1 Bevezetés

2.4.2 Az oktatás lehetőségének hiánya

2.4.2.1 A szegények

2.4.2.2 A munkaképtelenek

2.4.2.3 Etnikai és kulturális kisebbségek

2.4.2.4 Felnőttek és idősek

2.4.3 Az információs gazdaság és oktatás

2.4.4 Az oktatás konszolidációja – az oktatás központi ösztönzésének szükségessége

2.4.5 Referenciák

3. SZOCIÁLIS JÓLÉT

3.1 Demográfiai tényezők

3.1.1 Bevezetés

3.1.2 Európa öregedése

- 3.1.3 Kevesebb fiatal
- 3.1.4 Bevándorlás
- 3.1.5 Nemek közötti szakadék
- 3.1.6 Referenciák

3.2 Közbiztonság

- 3.2.1 Közbiztonság a városokban
- 3.2.2 Bűnözés az európai városokban
- 3.2.3 Az európai városok biztonságát rontó hatótényezők
  - 3.2.3.1 Kivándorlás/Bevándorlás
  - 3.2.3.2 Egyenlőtlenség és szegénység növekedése
  - 3.2.3.3 Munkanélküliség
  - 3.2.3.4 Etnikai és kulturális kölcsönhatások
  - 3.2.3.5 Fizikai környezet
  - 3.2.3.6 Oktatási hiányosságok
  - 3.2.3.7 Társadalmi kirekesztettség
  - 3.2.3.8 Az intézményekkel szembeni bizalmatlanság
- 3.2.4 Polgári részvétel/elkötelezettség
  - 3.2.4.1 Kik legyenek az érintettek?
  - 3.2.4.2 Az Európai Unió Bűnmegelőzési Hálózata
- 3.2.5 Referenciák

3.3 Az egészséges város

- 3.3.1 Bevezetés
- 3.3.2 Demográfiai tényezők
- 3.3.3 Környezeti tényezők
- 3.3.4 Életformák
- 3.3.5 Gazdasági tényezők
- 3.3.6 Referenciák

3.4. Akadálymentesítés a fogyatékkal élők számára

- 3.4.1 Akadálymentes városok kialakítása
- 3.4.2 Egységes tervezési szabványok
- 3.4.3 A közigazgatás szerepe
  - 3.4.3.1 Az általános tervezési és megközelíthetőségi szabványokból származó előnyök
- 3.4.4 Közvetlen intézkedés
  - 3.4.4.1 Optimális intézkedés

3.4.4.2 Karbantartás és fejlesztés

3.4.5 Kiegészítő tevékenység

3.4.6 Referenciák

3.5 Jövedelem

3.5.1 Jövedelemszerzés

3.5.2 Átutalások és jövedelem

3.5.3 Referenciák

3.6 Nemek közötti igazságosság

3.6.1 A nemek közötti egyenlőség elérése

3.6.2 Foglalkoztatás

3.6.2.1 Esettanulmány: Görögország – A női vállalkozások támogatása

3.6.3 Oktatás és képzés

3.6.3.1 Esettanulmány: Hollandia – Hálózatépítés és karrierfejlesztés

3.6.4 Referenciák

3.7. Társadalmi integráció

3.7.1 Szembeszállás a társadalmi kirekesztéssel

3.7.2 Menekültek, migráns munkavállalók és menedék-keresők

3.7.2.1 Eset: LETS Circle Woudrichem – Hollandia

3.7.3 Hontalanok és átutazók

3.7.4 Fogyatékkal élő személyek

3.7.5 Fiatalok és idősek

3.7.6 Kulturális, etnikai és vallási kisebbségek

3.7.7 Referenciák

BEVEZETŐ – BIOPOLISZ: A TERMÉSZET VISSZAÁLLÍTÁSA A VÁROSBAN

A városok néha visszataszító helyek. Csupa aszfalt és beton, zaj, szennyezés, és zűrzavar. Por és kosz halmozódik fel az utcákon és a köztereken. A forgalom, gyárak, finomítók és erőművek káros anyagokat juttatnak a levegőbe és vizekbe. A közösségi értékek sérültek, ezen kívül a városlakók bizonytalanok, félnek és nem érzik magukat biztonságban. Ezek a körülmények súlyos veszélyt jelentenek a városlakók fizikai és mentális egészségére, illetve a modern városi környezetben több növény- és állatfaj sem él már meg.

Becslések szerint a világ lakosságának 50%-a városokban él, amelyek a modern társadalom motorjává, gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális központokká, illetve a vidéki szegények vonzáskörzetévé váltak. Az európai és észak-amerikai fejlettebb államoktól kezdve, mostanra Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában is, a városok minden irányban terjeszkedésnek indultak, bekebelezve az útjukba kerülő gazdaságokat és szabad területeket egyaránt. A gyors növekedésre tekintettel a közműveknek, mint amilyen a vízellátás, a szennyvízelvezetés és az energiatermelés, folyamatosan lépést kell tartaniuk a felmerülő igényekkel. Ebben az értelemben a fenntartható városigazgatás nem csak egy kötelezettséget jelent a városi környezet minőségének javítására, hanem egyben azt az előfeltételt is, mellyel egészséges életkörülmények biztosíthatók az európai polgárok számára.

A városok természeti öröksége

A városok az egykor még természetes területekre épültek, fákkal, nyílt vízfelszínekkel és rétekkel szegélyezve és sokféle ökológiai közösséget tartva fenn. Néhány ilyen természetes képződmény túlélte a beton terjedését. A nyílt vízfelszínek, mint a vízfolyások, mocsarak, tavak és csatornák a növényzet és nyugalom védőbástyái maradtak, ahol a növényzet, a vadvilág és az emberek harmóniában élhetnek együtt. A nem beépíthető nyílt vízfelszínek így életteli teli nyílt terepek maradtak, bár néhány város már lecsapolta a mocsarakat és tavakat, betonvezetékekbe zárta a folyókat és patakokat. Néha a működő gazdaságokat elkerülte a növekedési hullám, így lakásfejlesztésekkel és kereskedelmi tevékenységgel övezve folytathatták tovább működésüket. Más zöldterületeket szándékosan pihentettek, ezzel értékes, esztétikus, pihenési és oktatási lehetőségeket teremtve az ember, élőhelyet a

vadvilág számára, amelyek fontos tőkét jelentenek a városoknak azzal, hogy alapkövei lehetnek a természet visszaállításának a biopoliszokban.

Manapság egyre több ember ismeri fel, hogy a városi élet szükségszerűen kizárja a természet örömeinek megismerését. Számos ország városa tett már pozitív lépéseket a természeti rendszerek környezetének visszaállítására a város határain belül. Igyekeznek "biopoliszokká" vagy egy környezetvédelmileg fenntartható várossá válni, amelyben az emberi és természetes populációk harmonikus egyensúlyban élnek egymással. Több ezer éves városi múltjával a franciaországi Metz városa a hetvenes években elhatározta, hogy kiemeli természeti jegyeit és kiegészíti egyedülálló városi táját. Az elmúlt 30 év során a város 150%-al növelte zöldterületeinek nagyságát 450 hektárra, a folyamat során számos sétányt, parkot, ligetet, illetve Európa legnagyobb sétálóutcáját alakítottak ki.

Több országban külön tudományterületté vált a városökológia, amely az élőlények kölcsönhatására koncentrálnak, beleértve az embert is a nagyvárosokkal összefüggésben. Az egyetemeken városökológiai programok indultak, ahogy a diákok felfedezték a városokban talált biológiai rendszereket, és akik közül sok meglepődött a felfedezett fajok sokféleségén.

A fák fontossága

A fák és növényzet az esztétikai vonzerónél és pihenőhelynél többet jelentenek, hiszen létfontosságú környezeti és ökológiai funkcióval is bírnak. A fák árnyékot adnak és hűtik a levegőt, emellett számos madár-, rovar-, és vadonélő faj számára szolgálnak élőhelyül. Tisztítják a levegőt, elnyelnek mindenfajta levegőszennyeződést, beleértve a szénmonoxidot, kéndioxidot, nitrogéndioxidot, ózont és légszennyező-részecskéket. Ezek a gáz-halmazállapotú szennyezőanyagokat a levelek apró pórusai elnyelik, amelyeket aztán a fotoszintézis során kevésbé káros anyagokra bontják le.

A fák a légkörből származó széndioxidot is elnyelik, elraktározzák a szén és visszaengedik az oxigént a légkörbe. Ez a folyamat újratölti a levegőt és segít megakadályozni, hogy az üvegházhatást kiváltó gázok, amelyet társítanak a globális felmelegedéssel, visszajussanak a légkörbe. A széndioxid a vezető üvegházhatást kiváltó gáz, amelyet főleg a modern városok iparágai, fűtési rendszerei és

közlekedési hálózatai termelnek. A felső légkörben való felhalmozódásukkal ezek a gázok megakadályozzák a meleg levegő felemelkedését, közel tartva így azt a földfelszínhez. Fordított esetben ez az átlaghőmérsékletek fokozatos melegedéséhez vezet, amely ha ellenőrizetlenül marad, drasztikus változásokat okozhat a globális éghajlatviszonyokban. A sarkkörüi jégsapkák olvadni kezdenek, elárasztva a partmenti területeket; az időjárásbeli ingadozások sokkal súlyosabbá válnak, számos területen következik be áradás vagy aszály; a nagyobb áradások pedig ragályos megbetegedések elterjedéséhez vezetnek, mint amilyen a malária és a trópusi nátha. Végül a globális felmelegedésnek katasztrofális következményei lesznek, ezért a fenyegetés megértéséhez kiemelendő a fák fontossága.

Városi földművelés

Ahogy a városok terjeszkednek a vidék felé, gyakran elkerülik a kisebb gazdaságként működő területeket, amelyek így mezőgazdasági használatban maradnak. Ezek a városi gazdaságok a házi veteményesektől a 200-1000 négyzetméteres kisebb kereselmi tevékenységekig terjednek, beleértve az üvegházakat is. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete szerint a világon 200 millió városi gazdálkodó lát el étellemmel 700 millió embert. Több országban a városi háztartások mintegy kétharmada érintett valamilyen formában földművelésben. Ezek a tevékenységek étellemmel (gyümölcsökkel, zöldségekkel, hússal és hallal) látják el a gyarapodó városi népességet a fejlődő országokban. Vannak gazdálkodók, akik halat, rákféléket tenyésztenek és vizinövényt természetnek tartályokban, tavakban és lagúnákban. Mások pedig kisállatok tenyésztésével, nyulakkal, csirkékkel foglalkoznak. Bangkóban a városokat övező területek 60%-át használják veteményesekként. Akkrában és Ghánában a városiak zöldségfogyasztásának 90%-át adják a városi kertek. Bár a városi földművelés kevésbé elterjedt a fejlett országokban, de ott is létezik. Az ételbiztosításán kívül a városokban megmarat zöldterületek egyik fajtáját jelenti a városi földművelés, egy hely ahol a gyerekek megfigyelhetik az állatokat és a növénytermesztést.

A természetes környezet visszaállítása a városokban

A természetes környezet visszaállítása a városokban nem luxus, hanem elsődleges fontosságú egészségünk és jólétünk szempontjából. Városainknak sokkal élhetőbb helyé kell válniuk az emberi populáció és sokkal csábítóbbnak a vadvilág számára. Hasznosítaniuk kell zöld forrásaikat és megnövelni határaikon belül a természeti

rendszerek jelenlétét. Ez elérhető egy fenntartható városigazgatást célzó összehangolt programmal, amely megőrzi és megnöveli a zöldterületek nagyságát, védi a nyílt vízfelszíneket, ösztönzi a városi gazdálkodást, illetve növeli a gyerekek és felnőttek oktatási lehetőségeit. Az alapvető környezetvédelmi funkciók mellett az ilyen jellegű kezdeményezések nagyban hozzájárulnak a lakosok fizikai és mentális egészségéhez is. A polgárok részvétele és felhatalmazása létfontosságú az ilyen programok sikeréhez. Íme néhány kezdeményezés, amelyek alkalmazásával a városok igazgatási területeiken belül visszaadhatják/visszaállíthatják a természetet a városnak:

A zöldterületek megnövelése

A városoknak olyan szabad terekre vonatkozó terveket kell kiírniuk, amelyek zöld területek összekapcsolt rendszerét kívánja meg: parkok, kertek, sétálóutcák és főbb közlekedési útvonalak. Hatékony programokat kell indítaniuk, amellyel határaikon belül megnövelhetik a szabadterületek nagyságát. Ezt különféle módszerekkel érhetik el, beleértve:

- kiaknázatlan területek megvétele
- adomány és hagyatékkerületek
- előírni, hogy az új fejlesztések bizonyos százalékát zöld területként kell felhasználni
- földhasználat biztosítása a zöld területek javára
- városi gazdaságok és kertek (lásd alább)

Több fa ültetése

Emellett a városoknak a körutak, parkok és folyóvizek mentén faültetési programokat kell elfogadniuk, amely mind a fák ökológiai szempontjából, mind esztétikai szempontból szükséges. A fafajtákat kellő körültekintéssel kell kiválasztani a különböző területeken való alkalmazásnál, illetve figyelembe kell venni az őshonos fajtákat, a vízigényt, a betegségekre való hajlamot, és egyéb tényezőket is. Főleg minimális gondozást igénylő fák ajánlatosak.

A városodás visszaszorítása

A területfejlesztés kihatással van a közlekedési lehetőségekre, illetve a közlekedési hálózatra vonatkozó előírások befolyásolják a földhasználatot. Valódi fejlődés a fenntartható városigazgatás terén nem érhető el e kapcsolat felismerése nélkül. A

közösségeket úgy kell megtervezni, hogy ne legyen szükség túl sok közlekedésre, vissza kell fogni a városodást és sokkal zártabb közösségeket, kell támogatni, ahol az emberek könnyen jutnak el otthonaiktól munkába, vásárolni, stb., amely alapvető fontosságú a polgárok szempontjából kiváló életminőségű, életképes városok kialakításához.

A városi nyílt vízfelszínek előnyben részesítése

A folyók és folyóvizek természetes közlekedési utak, amelyek áthaladnak a városi területeken. Nagyszerű lehetőséget adnak a pihenésre, tanulásra és a természettel való kapcsolatra. A horgászás, csónakázás és vízminőségtől függően az úszás is, mindennapos tevékenységnek számítanak a városok folyópartjai mentén. A városi nyílt vízfelszínek alapvető környezeti javaink, amelyeket védeni és a városok szabadtéri hálózatának szerves részévé kell, tenni. A főbb közlekedési útvonalak mentén járdák kialakítása ajánlott, amelyek összekapcsolódnak a városi gyalogos és szabadtéri hálózatához tartozó egyéb járdákkal. Ahol lehetséges, intézkedéseket kellene tenni a vadvilág védelmére (például a vízi madarak fészkelési helyénél), miközben a passzív, nem tolakodó megfigyelésnek is helye lenne.

A városi földművelés védelme

A városi földművelést a múlt egy maradványának és gyakran egy olyan gyakorlatnak tekintik gyakran, amit végül majd a fejlődés felvált. Ezt a nézetet újra kellene gondolni. A földművelés és zöldségeskertek nagyon értékesek a városok számára, amelyeket ösztönözni és támogatni kell. A városi politikának méltányolnia kellene a városi földművelés létezését és támogatnia fennmaradását. Gondoskodni kell mindeközben arról is, hogy a közegészségre ne legyen káros hatással, mint ahogy a növényvédő szerek. Javasolt lenne a biogazdálkodás a városi területeken.

Programok a gyerekek és felnőttek környezetvédelmi oktatására

A föld lakosságának körülbelül felének adnak otthont a városok, és ez az arány évről évre növekszik. Rengeteg gyerek nő fel városokban, kevés vagy semmilyen lehetőséget sem kapva az érintetlen természetes övezetek megismerésére. A városoknak oktató programokat kellene szervezniük gyerekek és felnőttek számára, amelyek előnyben részesítenék a fent említett zöldövezeteket: parkokat, városi gazdaságokat és nyílt vízfelszíneket. Ezekbe a programokba a vadvilág megfigyelése és az élet minden formájának megértése tartozna.

Zöld tetők és teraszok a széndioxid-kibocsátás lekötésére

Az új megközelítésű várostervezésnek több természeti elemmel kellene dolgoznia, és jobb összhangra kellene törekedni az ember és a környezet, a vadvilág és a növényzet között. A Biopolitika Nemzetközi Egyesület 1985 óta tanácsolja, hogy a meglévő tetőket úgy kellene bővíteni, amellyel arra kisebb fák és cserjék ültethetők és azok közepesre nőhetnének, ezzel hatékony megoldást nyújtanának számos olyan környezeti kihívásra, amellyel az emberi környezetben szembesülünk, beleértve a csapadékvíz elvezetését és a környezetszennyezés enyhítését. Ebből a szempontból a kékoszatok is felhasználhatók az üvegházhatást kiváltó gázok kibocsátásának csökkentésére, mialatt további nyersanyagként szolgálnak a megújuló üzemanyag előállításához is.

Bio-értékelési technológiák alkalmazása

Ezzel a technológiával és tudással megelőzhető a meglévő környezet további pusztulása, bár a benne rejlő lehetőségek még nincsenek teljesen kihasználva. A Biopolitika Nemzetközi Egyesület 1985 óta alapvető fontosságúnak tartja a technológia pozitív jellemzőinek megtartását, amellyel az élet bolygónkon fenntartható. Környezetbarát járművek, alternatív energián alapuló sokkal hatékonyabb tömegközlekedés, optimális újrahasznosítás, alacsony károsanyag-kibocsátású technológiát felhasználó fűtési és hűtési rendszerek: csak néhány példa olyan fenntartható technológiákra, amelyekkel a fenntartható városigazgatási programoknak élniük kell.

"Ötletek bankjának" létrehozása

A fenntartható városigazgatás sikere fokozható a társadalom minden tagjának részvételével. A felmerült kihívásokra való hatásos reagáláshoz lényeges, hogy ne

találjuk fel újra a kereket. Kevésbé összehangolt erőfeszítéseket, értékes időt és forrásokat vesztegethetünk el, mialatt a környezet pusztul tovább, bár az ezt megállítható tudás és technológia már rendelkezésre áll, csak nem terjesztik elég hatékonyan és széles körben. A Biopolitika Nemzetközi Egyesület támogatná egy olyan elektronikus "Ötletek bankjának" létrehozását, ahol az érdekeltek a fenntartható városigazgatásra vonatkozó információkat és véleményeket oszthatnának meg egymással, ami a szakmai ismeretek hatékony cseréjét támogatja és véget vetne a pazarló és etikátlan gyakorlatoknak.

A biokultúra támogatása

Egy fenntartható város lényeges eleme a kultúra. Kultúránk befolyásolja a környezetet és fordítva, a környezet alakítja azt. A biokultúra egy tudatos törekvés eme kölcsönhatás elérésére. Az esztétikai értékek, zene, tudomány, művészetek, politikai és gazdasági helyzet minden a jobb életminőségért küzdenek. A városi biokultúra megadhatja a szükséges lendületet és az élet minden területét támogató irányvonalat, amely hozzájárul a fenntartható városigazgatás sokkal hatékonyabbá tételéhez.

A média elkötelezése

Ezen kezdeményezések kivitelezésében a médiának nagyon fontos a szerepe, mivel egymás mellé rendeli és összekapcsolja az információkat egymással, ezáltal alakítja és jó hatással van a társadalmi és kulturális magatartásra is. Szemléletformáló hatásával, illetve a rendelkezésre álló infrastruktúrával a média életre hívhatja a fenntartható városigazgatást minden európai városban.

A nulla kibocsátást célzó fenntartható városigazgatási programokkal a városok mind most, mind a jövőben hasznot húznak. Sokkal vonzóbbá, egészségesebbé és élhetőbb helyé válnak, újra helyet kap a vadvilág, illetve a levegőszennyező-anyagok kivonásával és szén lekötésével a fák hosszú távú előnyöket hoznak az ember és a vadvilág számára. A természet és a kultúra visszaadása a városnak egy nagy lépés az igazi biopoliszok létrehozása felé.

Referenciák

1. Vlavianos-Arvanitis A. Bio-Syllabus for European Environmental Education, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 880 pp. 2003
2. Vlavianos-Arvanitis A. Bio-Architecture In: Biopolitics – the Bio-Environment – Bio-Syllabus, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1992
3. Vlavianos-Arvanitis A. Biopolitics – The Bios Theory, Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990
4. Cassios C.A. Landscape Values and Bio-Aesthetics in Biopolitics, The Bio-Environment Volume II, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), p.242. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
5. Simonis U. and Hahn E. Ecological Urban Restructuring in Biopolitics – The Bio-Environment Volume III, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), p.544. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1991
6. Keles R. Bios and the Urban Planning Dimensions for the Future in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.199-205. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
7. Cassios C.A. Landscape Values and Bio-Aesthetics in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.239-242. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
8. Kamienski E. Bio-Environment Evaluation in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.243-250. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
9. Papaioannou J.G. Environment and the Role of Ekistics in Biopolitics – The Bio-Environment Volume II. (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.213. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1989
10. Erturk Z. Livable Cities, in The Bio-Environment and International Cooperation, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.39-41. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990.
11. Samsunlu A. The Golden Horn Project and its Present Status, in The Bio-Environment and International Cooperation, (A. Vlavianos-Arvanitis, Ed.), pp.31-38. Biopolitics International Organisation, Athens, Greece, 1990.

1. KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS

1.1 Fenntartható tájgazdálkodás

1. 1. 1 Bevezetés

A földfelhasználás megtervezése és -kezelése manapság a fenntarthatósági napirend első pontjai között szerepel. A városi terület-felhasználás módja jelentősen kihat a környezetre is. A mai városokban a földterületet nagyon koncentráltan használják fel, míg a külvárosokban jellemzőbb a szétszórt és alacsonyabb népsűrűség melletti fejlődés, ahol a forgalmi torlódási körülmények is általánosak, amely légszennyezéshez és üvegházhatást kiváltó gázok kibocsátásához vezet. Az ilyen típusú földhasználat a nagyobb területek felemésztésével káros hatással van a tájra és a városi, város környéki természetes élőhelyekre. Mivel a fokozódó városiasodási tendencia folytatódik, a kormányok kénytelenek környezetkímélő földhasználati politikákat és kezdeményezéseket elfogadni, amelyek fenntartható várostervezést és –igazgatást irányoznak elő. A terület-felhasználást oly módon kell véghezvinni, hogy az mind az emberi igényeket, mind a negatív környezeti hatások minimalizálását figyelembe vegye **(1, 2)**.

Az évek óta aránylag stabilnak mondható általános népességnövekedés ellenére a változó életvitel, például az egyszemélyes háztartások számának növekedése, több lakást tesz szükségessé. Az emberek átköltöznek a városokba jobb foglalkoztatási lehetőségek reményében. A kedvező gazdasági körülmények szintén hatással voltak a földszerzés iránti vágyra, és általánosan jellemző az egyéni jólét fellendülése, amely több módon fokozta a földek felhasználását. Az életszínvonal növekedése kisebb lakósűrűséget eredményez, mivel már a fiatal párok is saját családi ház után néznek a külvárosokban. A pihenés iránti igény növekedése több területet is kíván a főbb városokban és azok környékén. Az elmúlt 20 évben négyszer több gépjármű van, mint újszülött, 2030-ra pedig a becslések szerint 40%-al megnő a közúti forgalom a városi területeken, amely magával vonja az első, illetve második lakás iránti igény növekedését is. Madridban – külvárosaival együtt – például 513000 új ház épült a kilencvenes években, míg lakossága csak 240000 fővel nőtt ugyanezen időszak alatt **(3, 4)**.

A közlekedési és kommunikációs változások jelentik a másik főbb változót a városi földterületek iránti folyamatos igény tekintetében **(4, 5)**. Amíg a városok

történelmileg fejlődtek olyan folyók mentén, ahol a hajózási útvonalak a szállítást és a kereskedelmet könnyítették meg, addig a mai kifinomult szállítási hálózatok sebes fejlődése sokkal hozzáférhetőbbé tette a környező területeket. Ez eredményezte a városok terjeszkedését a távolabb eső területekre. A városokon belüli koncentrált városfejlesztéstől eltérően ez a terjeszkedés gyakran elaprózott és sokkal nagyobb a területigénye a kereskedelem és szállítás számára.

1. 1. 2. A jelenlegi várostervezés kritikája

A korszerűtlen várostervezési gyakorlatok rontják a városi környezet minőségét. Az alacsony népsűrűség melletti területfejlesztéssel jellemezhető városi terjeszkedés magas környezetvédelmi és gazdasági költségekkel jár, és a földterületeket sem használja fel megfelelően. Városközpontokban élni ezzel szemben számos előnnyel jár, lévén kisebb az ingázás, közelebb van a munkahely, több a programlehetőség. A tömegközlekedés megfizethetőbb és a járművek sokkal gyakrabban járnak. A tömegközlekedés jobb kihasználása kisebb légszennyezéssel jár, illetve kisebb a közutak és autóparkolók miatti terület-felhasználás. A városlakók olyan lehetőségeik is vannak, amelyek az életet kényelmesebbé teszik, mint a kulturális- és sportközpontok, éttermek és iskolák. Mindazonáltal ahogy a jólét nő, úgy terjeszkednek a városok is. Életbevágó, hogy a kormányok olyan földterület-felhasználásra vonatkozó terveket alkossanak, amelyek az emberi szükségletek és igények figyelembevételével a városi agglomerációk környezetkárosító hatásait is a minimálisra csökkentik. A jelenlegi várostervezési gyakorlat legnagyobb hátrányai a következők:

- A városfejlesztési módszerek felesleges többlet-utazással járnak, amelyek lég- és vízszennyezéshez, illetve zajártalmakhoz vezetnek
- A hibás épülettervezés, -elrendezés és építési technikák következtében nincs elég hely a gyarapodó városi népességnek, ami gyakran túlszűfolttséghez, zöld területek hiányához, illetve az épületek állapotának romlásához és ezáltal azok elhagyása miatt a városok hanyatlásához vezet
- Átfogó városi területrendezés tenné csak a városokat élhetővé – különösen a kevésbé tehetősek számára – a munkahely megközelíthetősége, szabadidő eltöltése és vásárlás szempontjából **(1)**.

Ezt az utolsó akadályt főleg a városmenti nagy bevásárlóközpontok építése állítja, amely nagyobb igényt támaszt azok megközelítésének kialakítására és hátrányosan

érinti a helyi kereskedelmet. Mindazonáltal ezek az akadályok nem vonják maguk után azt, hogy a megoldásnak tartalmaznia kellene a fejlődést. Sokkal inkább egy ésszerű népsűrűségű fejlesztésre kellene összpontosítani, amely megvédi a zöldterületeket, és emellett tiszteletben tartja a magánélet szükségességét. A várostervezés alternatív megközelítései a következőképpen foglalhatók össze:

- A rendelkezésre álló terület és források sokkal hatékonyabb felhasználása
- Tetszetős és környezetbarát „zöld” épületek
- Megfelelően kialakított utcák és nyílt közterek
- Átfogó tömegközlekedési hálózat, járdák és kerékpársávok, amelyek az autóhasználat alternatívái lehetnek

1. 1. 3. Sűrűn lakott városrészek fejlesztése

A nagyobb népsűrűség melletti városfejlesztés számos módon segítheti elő a fenntarthatóbb földterület-felhasználást. Kevesebb földterület felhasználása a városfejlesztésre, sokkal több zöldterületet jelent. A szolgáltatásnyújtás és forrásfelhasználás hatékonyabbá tehető a közintézmények felhasználásával, ha az ebből következő utazás- és költségmegtakarítással csökkentett üzemanyag-fogyasztás érhető el. A városrendezők többféle tervezési lehetőség közül választhatnak ezen előnyök meghatározása során. A sűrűn lakott területek új fejlesztéseinek már meglévő fejlesztések és infrastrukturális kiszolgáló területek közelébe való telepítése koncentrálható, lenne a közlekedési folyosók és csomópontok köré, amivel növelhető a tömegközlekedés, a munkahelyek, a szolgáltató egységek és egyéb létesítmények megközelíthetősége, több zöldterületet hagyva a városokon belül **(4)**. A braziliai Curitiba városa például a fenntartható városfejlesztés mintájává vált a közlekedés, földfelhasználás és házépítés sikeres integrálásával, amellyel a városlakók életminősége jelentősen javult.

1. 1. 4. Az autóhasználat csökkentése

A közlekedési infrastruktúra miatti terület-felhasználás és a városiasodás közötti kapcsolat magától értetődő Európában. Az elmúlt fél évszázad során a városi közlekedési hálózatok által felhasznált földterület nagysága a legtöbb városban hozzávetőlegesen 50%-al növekedett. Ugyanezen időszak alatt növekedés ment végbe az egy főre eső gépkocsik száma tekintetében is szinte minden Uniós városban, legfőképpen az újonnan felvett tagállamokban **(7)**. A zöldterületek csökkenése mélyreható környezeti következményekkel, összefüggő betonfelületek

növekedésével és nagyobb légszennyezettséggel jár. A városi közlekedésfejlesztésre irányuló tájékozottabb vezető döntések nagyban hozzájárulhatnak a fenntartható városi környezetek kialakításához.

A városi közlekedéssel együtt járó megfelelő földhasználat egyik módja a tömegközlekedésre való áttérés ösztönzése, illetve a személygépkocsi-használat visszaszorítása. A jó megközelíthetőség magával vonja a tömegközlekedési eszközök használatát és csökkenti a közlekedési dugókat, a légszennyezést és a fejlesztésre szoruló belvárosi parkolók számát is. Az övezetekre osztás ezáltal, felhasználható az üzleti és kereskedelmi központok összevonásával olyan területeken, amelyek jól megközelíthetőek tömegközlekedési csomópontokon keresztül. Például Hollandia a „jó üzlet, jó helyen” politikáját folytatja, amellyel a tömegközlekedéshez kapcsolódó üzleti és kereskedelmi központok jól megközelíthető területre települtek **(8)**. Ezt a stratégiát a parkolási korlátozások is kiegészítik azáltal, hogy kényelmesebbé teszik az utazást az ingázók számára tömegközlekedési eszközökkel, mint autóval.

Az úthálózatok fejlesztésére irányuló alapos körültekintéssel és a közlekedési infrastruktúrába való befektetésekkel is fokozható a tömegközlekedési eszközök használata. Számos példa említhető az európai városok remek tömegközlekedési gyakorlatából. Grenoble élen jár a korszerűsített, könnyen megközelíthető vasutak új életre hívásával, amellyel a felszíni közlekedés új életre kapott. A tömegközlekedési eszközöknek és taxiknak külön fenntartott sávok mára a városközpontokban mindennapi jelenségnek számítanak. Több „kényszerpályás buszvonat” (guided bus) működik már, amelyek a villamosokhoz hasonlóan kötött pályán haladnak így elkerülve a közlekedést és lehetővé téve a menetrend betartását, amely csúcsidőben különösen hasznosnak bizonyul, amikor a normális közúti forgalom szörnyen lassú.

Emellett a járda- és kerékpárút-hálózatok biztosítása lényegbevágó az autóhasználat csökkentéséhez és fenntartható alternatív utazási lehetőségek kialakításához, amelyek kevesebb terület-felhasználással járnak. Kis távolságok könnyen megtehetőek gyalog is, illetve e tekintetben a városi gyalogos- és kerékpárforgalom nem csupán mérsékli a közlekedési torlódásokat, hanem egészségesebb életmódra is sarkall. A városok kialakíthatnak olyan lakónegyedeket és kereskedelmi területeket, ahonnan a tömegközlekedési csomópontok könnyen elérhetőek, az autós közlekedés megszüntetésével, mindemellett a meglévő földfelhasználást is átalakíthatják. Athén autómentes gyalogos járdákkal váltotta fel a közúti forgalmat a városközpontban, amely megközelíthető a most épült metróvonallal is.

Ehhez hasonlóan a kerékpárhasználattal megnövelhető az üzemanyag-igényes és a légszennyezést növelő járművek használata nélkül megtehető távolság. Hollandia remek példa arra, hogyan csökkenthető a városi közlekedés az infrastruktúra és a megosztott közutak jobb kialakításával. A városokat behálózó kerékpárhálózatokhoz saját kerékpárutak, forgalomirányítási előírások, illetve kerékpárparkoló és –megőrző eszközök létesítése is tartozik. Az egyik delfti terv kivitelezésének értékelési vizsgálata 10% növekedést mutatott ki a kerékpárforgalom átlagos nagyságában **(9)**.

1. 1. 5. Rugalmasabb övezetre osztás igénye

Az övezetekre osztás a fölhasználatra vonatkozó szabályozások egyik formája, amely a területhasználatot és annak intenzitását szabályozza **(10)**. A múlt században a zónákra osztás a község- és várostervezés alapvető eszközévé vált, amely megteremtette azt, hogy a magántulajdonhoz való jogoknak néha meg kell hajolniuk a közakarat előtt **(11)**. Az övezetekre osztást olyan engedélyekhez kötik, amelyek révén ellenőrizhetők a városi területfejlesztéseket ellenőrző engedélyekhez kötik. A kijelölt övezetekben belül különféle típusú fejlesztésekre kerülhet sor, mint például családi házak (alacsony népsűrűség mellett) vagy toronyházak (nagy népsűrűség mellett), amelyek egymást jól kiegészítik, valamint szabályozhatják az épület alaprajzokat és magasságot, a fejlesztési területen a felület-felhasználás meghatározásával az épület elhelyezkedését, illetve a nyílt területek típusainak megoszlási arányát (pl. zöld terület, beépített terület) és a parkolóhelyek mennyiségét **(12)**. Övezetekre való felosztásra vonatkozó szabályozásokat először Németországban és Kaliforniában fogadtak el a 19. század végén azzal a céllal, hogy az ingatlanpiacon végbemenő áringadozásokat kivédjék, megvédjék a tulajdonosok érdekeit és sokkal rendezettebb városokat, alakítsanak ki. A lakónegyedek elkülönítése az ipari területektől az ingatlanárak mellett különösen a közegészségügy megvédése miatt volt kiemelt feladat **(4)**. Az övezetekre osztási rendszereknek általában vannak olyan részeik, amelyek némely esetben kivételt biztosítanak olyan nehézségek felismerésekor, mint a kérdéses tulajdon jellege **(12)**.

Az övezetekre osztás eredményessége azonban összetett kérdés, tekintetbe véve a lakóövezetek, ipari és kereskedelmi területek különválasztásának kérdését. Míg nyilvánvalóak ipari vonatkozású előnyei, addig a jobb lakhatási és munkahelyi körülményekre gyakorolt hatása már vitatható **(11)**. A legtöbb városban az övezetekre való osztás gerjeszti a faji és társadalmi-gazdasági kirekesztést és

elkülönítést, elsősorban a többcsaládos és megfizethető lakástípusok korlátozásával. Ez az övezetekre osztás a városoknak is megnehezíti változtatások bevezetését, illetve rugalmas, szerves rendszerként való működésüket. Példának okáért számos elhagyatott ipari terület és vasúti pálya kínál kiváló lehetőséget lakóövezetként vagy kereskedelmi központként való átépítésre, így megvédhetők a még meglévő zöldterületek a városfejlődéstől **(13)**. Ez maga után vonja a lakásárak ugrásszerű növekedését is a városi területeken. A bírálók szerint néhány esetben az árak több mint a felét az övezetekre vonatkozó korlátozó rendelkezések rejtett költsége teszik ki.

A lakóövezetek különválasztása a foglalkoztatási központoktól nagyban megnöveli a közlekedési igényeket, magával vonva a légszennyezést és a forgalmi torlódásokat is. A modern termelési technológiákon alapuló nagyobb iparágak számára valóban hasznos ez a fajta övezetekre osztás. Mindazonáltal az egyéni készségekre épülő és kevesebb szennyezőanyagot előállító kis- és középvállalkozások bevonása a helyi közösségek életébe megfelelő szabályozásokkal és környezetgazdálkodással előnyösebb lenne. A helyi közösségekbe való bevonásuk ráadásul a kereskedők és vásárlók jobb elérését is megteremti, amely különösen fontos a szolgáltató iparok számára. Ennek megfelelően több tervező szerint a lakó- és kereskedelmi célú földfelhasználás rugalmas vegyítése sokkal fenntarthatóbb közösségeket teremthet a lakosok számára a munkahelyek és szolgáltatások könnyebb elérésével és a gépjárműhasználat csökkentésével **(14)**.

Az övezetekre osztásra vonatkozó szabályok környezetvédelmi szempontokkal való kiegészítése jelentős hatást gyakorolhat a földben, vízben és levegőben keletkezett környezeti károk minimalizálására és a fenntartható városi fejlődés fokozására. Például a vízkészletek védelmének szempontjából több olyan földfelhasználási gyakorlat is létezik, amely elősegítheti ezt. Ilyenre jó példa olyan zöldövezetekkel körülvett víztározók építése a beépített városi területeken, amely kizár minden vízáteresztő képességet csökkentő fejlesztést. Ez a módszer segítene az áradásokat is kivédeni. Egy másik megoldás a folyóvizek és talajvizek alapul vétele a városiasodás jövőbeni irányának meghatározásához. Erre jó példa lehet az Reggio Emilia városa, amely a vizek, föld és levegő megújulási képességét figyelembe véve osztályozta a különféle területeket. Így korlátozzák a veszélyben lévő erőforrások területén megvalósulandó építkezéseket és környezetvédelmi célokat tűznek ki, mint például az utak menti faültetések **(15)**.

1. 1. 6. Következtetés

A városiasodásra való folyamatos igény kihívást jelent a földkapacitás szempontjából is. A városi területhasznosítási technikák környezetvédelmi szempontokkal történő kiegészítése már a tervezési folyamat első fázisaiban nagyban hozzájárulhat az európai városok jövőbeni fenntarthatóságához. A feladat a jelenlegi, városfejlesztés környezeti teherbíró-képességének növelésével kiegyező és ezzel az európai városok hosszú távú fenntarthatóságát kockáztató, szűken vett terület-felhasználási gyakorlatról áttérni egy szélesebb, környezeti szempontokon nyugvó városigazgatási gyakorlatra **(15)**.

1.1.7. Referenciák

1. DETR – Our Towns and Cities: The future – 2002 – DETR
2. Mattingly, M – Management of the Urban Environment – The challenge of environmental management in urban areas -2002
3. European Environment Agency, Urban sprawl in Europe-the ignored challenge, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
4. Barton, H – Sustainable Communities The Potential of Eco –Neighbourhoods – 2000
5. Atkinson, A – Organisation and Politics in Urban Environmental Management – The challenge of environmental management in urban areas -2002
6. Atkinson A. The Development of A Systematic Approach to Urban Environmental Planning- The challenge of environmental management in urban areas -2002
7. European Conference of Ministers of Transport, Implementing Sustainable Urban Transport Policies, ECMT-OECD final report, 2001. <http://www.cemt.org/online/council/2001/CM0113e.pdf>
8. European Commission Green Paper, The Citizens' Network – Fulfilling the potential of public transport in Europe, 1995. http://aei.pitt.edu/1233/01/public_transport_gp_COM_96_601.pdf
9. European Academy of the Urban Environment, Delft: Promoting the use of bicycle by systematic town planning, 1996. <http://www.eaue.de/winuwd/78.htm>
10. Kivell, P. – Land and the City – Patterns and Processes of Urban Change - 1999

11. Frumkin H., Frank L. and Jackson R. Urban Sprawl and Public Health 2004
12. European Environment Agency, The European Environment, State and Outlook 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
13. Commission of the European Communities, Green Paper on the Urban Environment, 1990. http://aei.pitt.edu/1205/01/urban_environment_gp_COM_90_218.pdf
14. Planning Commissioners Journal <http://www.plannersweb.com/wfiles/w205.html>
15. European Commission, European Sustainable Cities Report, Expert Group on the Urban Environment, Brussels, 1996. <http://store1.digitalcity.eu.com/store/release/dok/doc/AAAQKQNU.pdf>

1. 2 Városökológia

1. 2. 1 Bevezetés

Az emberi tevékenység ökológiai hatásai messze túllépik keletkezési területüket. A városi fejlődés miatt környezetváltozásnak messzemenő következményei lehetnek a levegő- és vízminőségre, biodiverzitásra és természeti forrásokra. A fenntartható városigazgatás legfőbb célja napjaink tevékenységeinek ökológiai költségeit csökkenteni, hogy a természeti erőforrások megújulhassanak, valamint a következő generációk is használhassák és élvezhessék azokat. Ennek eléréséhez a szokásos üzleti és utólag reagáló városigazgatási szemléletet fel kell váltania egy életközpontról és előre tekintő megközelítésnek. Az unió kutatói és döntéshozói olyan kreatív és újító megoldásokon és stratégiákon dolgoznak, amellyel az urbanizáció miatti környezeti károsodást és ökológiai pusztulást kezelni lehet, például az élőhelyek pusztulásának csökkentésével, a természeti erőforrások megóvásával, illetve a közösségek számára tisztább és kellemesebb városi környezet biztosításával.

Napjaink városi terjeszkedése egy hibásan kezelt városodásként jellemezhető. Nem a nyilvános felügyelet hiányában alakult ez ki, azonban a rendelkezésre álló eszközökkel nem sikerült hatékonyan szabályozni a városok növekedését és megakadályozni a természetes környezetre gyakorolt főbb káros hatásokat. Ez aztán összetűzésekhez vezetett különböző kormányzati szinteken és a kormányon belül is a célok és célterületek tekintetében. Alapjában véve a konfliktus gyakran csak a gazdasági növekedés és környezetvédelem szembenállásra korlátozódik. A fejlesztés eme modelljét egy összehangoltabb és hatékonyabb modellnek kellene felváltania, amit növekedési menedzsmentként és fenntartható fejlődésként hívhatnának, amely úgy ér el növekedést, hogy közben minimalizálja a környezeti hatásokat **(1)**.

1. 2. 2 Helytelenül kezelt városodás

Városodás, a hagyományos városoktól eltérő alacsony népsűrűség melletti vidéki lakásépítések, illetve kereskedelmi és ipari fejlesztések gyors terjeszkedése a jellemző Európában. Napjaink közlekedési hálózata által biztosított szabad személymozgása a városodás egyik fő ösztönzője. Az elmúlt ötven évben több gazdaság, erdő, természetes és zöldterület adta meg magát a városi fejlődésnek, mint bármikor máskor a történelem folyamán, és a természetes földterületek elvesztésének ilyen tendenciája visszafordíthatatlan.

A városodás csak súlyosbítja a környezetvédelmi problémákat, mint a milyen a lég- és vízszennyezés, hulladék-előállítás, energiafogyasztás, vízhiány, élőhelyek eltűnése és a globális felmelegedés is. Az új területek beépítésének gazdasági költségei is a főleg a társadalmat terhelik. Például vidéki területeken egy új ipari park létesítése infrastrukturális fejlesztéseket igényel, például az utakat, energiaellátást és szemétszállítást. Az ezt követő lakóingatlan-fejlesztések pedig azonnal olyan szolgáltatások kiépítését indítják el, mint például kereskedelmi egységek, iskolák, parkok, stb., ezeknek a költségeknek a nagy részét a közszektor állja. A városodást nem csupán a közvetlen környezetre, hanem a régióra gyakorolt hatása miatt is figyelembe kell venni **(2)**.

1.2.3 A városodás okai

A városodásnak különféle és összetett mozgatórugói vannak, például a városközpontoktól kijebb eső lakott területek földterületárai alacsonyabbak; a személyi jövedelem növekszik; a közlekedési hálózatokban végbemenő nagyarányú befektetések révén a dolgozók nagyobb távolságokról is bejárhatnak a munkahelyükre. Emellett fontos ösztönző még a zöldövezeti élet iránti vágy; a vidéki földtulajdonosok vágya a növekvő vidékfejlesztési tendenciából való haszonhúzásra; a foglalkoztatási központok szétszóródása távoli területekre; az alacsony jövedelmű munkások bevándorlása, akik hajlandóak alantasabb munkáért alacsonyabb béreket is elfogadni és az öregebb városok külső részein, élni, ezen felül általánosságban a piacok globalizációjának tendenciája is. Mindeközben persze a városodást ösztönző legtöbb tényezőnek gazdasági okai vannak, amelyeket a döntéshozók és tervezők bizonyos fokig kezelhetnének is **(2)**.

1.2.4 A városodás hatásai

Az újfajta városfejlesztés több egyszerű épületek felhúzásánál és útburkolásnál. Az elektromos áram, rendészeti szolgáltatások, szemétygyűjtés és -elszállítás, útkarbantartás, egészségügyi szolgáltatások és vészhelyzet-kezelések mind az új fejlesztés követelményei között található. Ezek a szolgáltatások nem egy éjszaka alatt jelennek meg, azonban fejlesztésük elkerülhetetlen, mint ahogy a fejlesztések és a lakosság növekedése is. A lakóövezeti fejlesztések kereskedelmi szolgáltatásokat is igényelnek, a munkahelyek, iskolák és szabadidős helyszínek elérését. Az ipari telepek közlekedési, energia és munkaerő-igénnyel lépnek fel. Ez kihangsúlyozza az

üzleti fejlesztések tervezésének és programozásának szükségességét, azért hogy a növekvő lakosság számára a szolgáltatások elérhetővé váljanak.

Minden város számára létfontosságúnak számít, hogy a tömegközlekedési hálózatok eredményesen és hatékonyan működjenek, biztosítsák a lakosok számára a különböző célállomások közötti szabad mozgást mialatt a gépjárműhasználathoz társuló környezeti károkat is minimalizálják. Mindazonáltal a városodás nem kedvez a közlekedés alternatív módozatainak, mint amilyen a tömegközlekedés vagy a biciklizés, sokkal inkább a közlekedés egyéni módjainak, amelyek növekvő forgalmi torlódásokhoz és légszennyezettséghez, gyakoribb közúti balesetekhez, a dolgozói termelékenység csökkenéséhez, illetve a tömegközlekedésből származó bevételek visszaeséséhez vezetnek. Ahogy a városi területek mind inkább benyúlnak a vidékbe, úgy nő a nyomás a közsférán is, hogy drága közlekedési kapacitásfejlesztéseket finanszírozzon.

A közlekedés miatti fokozott légszennyezést jellemzően az alacsony népsűrűség melletti külvárosi településfejlesztés követi, ahogy az ingázó dolgozók száma növekszik. Ez a légszennyezettséget ugyan nem növeli, azonban az üvegházhatást kiváltó gázok kibocsátását igen, hozzájárulva ezzel a globális felmelegedéshez. Utak, járdák, pakolóterületek és az épületek, azaz áthatolhatatlan és összefüggő felületek létrehozása csökkenti a talajvíz utántöltődését és hozzájárul az esővíz elvezetésével olyan szennyezőanyagok folyókba és vízfolyásokba kerüléséhez, mint a gumiabroncs, motorolaj, egyéb gépjárműfolyadék, szemét, nehézfémek, stb.

A mediterrán partmenti területek külön figyelmet igényelnek, hiszen itt csak a kilencvenes évek óta 10%-al nőtt az összefüggő felületek aránya **(1)**. A vízhiány ebben a régióban különösen magas és a városok népességnek előrelátható növekedése is csak tovább fokozza vízellátásra nehezedő nyomás miatti aggodalmakat. Az emberek zöme kevesebb, mint 400 kilométeres partmenti sávon belül tömörül, illetve 5 európaiból mintegy 4 olyan városi területen él, ahol a rendelkezésre álló vízkészletek 60%-át már kiaknázták.

A városok terjeszkedése rossz kihatással van a vadvilágra is. Ahogy a nagyobb népsűrűség melletti fejlődés elbitorolja a természetes területeket, úgy darabolja szét a vadvilági élőhelyeket, így a vadvilág közvetlenül az utak és autópályák mellé kényszerül. Ezeken az akadályokon való átjutás számos faj számára végzetesnek bizonyul, ahogy az emberekkel és járművekkel történő találkozásuk is áldozatokat követel. Élőhelyeik és vonulási folyosóik csökkentése súlyosan érinti a vadvilágot. A vadvilág mindezekhez való alkalmazkodása a természetes folyamatokban is

megjósolhatatlan változásokat idézhet elő, amely katasztrófálisnak bizonyulhat a helyi ökológiában, energiaáramlásban és a tápanyagkörforgásban **(2)**.

A városodásnak társadalmi dimenziója is van. A népcsoportok nem megfelelő módon rendeződnek át. Akik a nagyobb népsűrűségű városi területekről az alacsonyabb népsűrűség melletti zöldterületekre költöznek, tehetősebbnek bizonyulnak, hiszen megengedhetik maguknak, míg az alacsonyabb jövedelmű csoportok a városközpontokban találkoznak, ahol a lakásárak alacsonyabbak. A belvárosi területeket gyakran azonosítják a szegénységgel, bűnözéssel, elhagyatott üzletekkel és szemét. A munkahelyet és jobb életet kereső bevándorlókat is vonzzák ezek a helyek. Az események eme láncolata a közösségi integráció, biztonság és stabilitás leépüléséhez vezethet, a kormányzat iránt érzett bizalom hosszú távú megrendülésével egyetemben. Az új tagállamokkal történő további bővüléssel az európai városoknak számításba kell venniük, hogy földterület-felhasználási gyakorlatuk és prioritásaik hogyan hatnak ki az emberi kapcsolatok és a természetes környezet ökológiájára. Ez a tervezők kezébe adja azt a jelentős problémát, hogy hogyan lehet összehangolni a társadalmi egyenlőséget és a városi fejlesztéssel.

1. 2. 5 Növekedés-irányítás és fenntartható fejlődés

Következetes és összehangolt célokra és politikákra van szükség uniós, nemzeti, regionális és városi szinten is, hogy a közelmúltban is még helytelenül kezelt városodáson úrrá legyünk. A gazdasági célkitűzéseket körültekintően kell összehangolni a környezetvédelem iránti igényel. Egy átfogó programba kellene foglalni a reális célokat, a kitalált akcióterveket és a megfelelő teljesítményértékeléseket, amelyekkel a fejlődés mérhetővé válik. Világosan körvonalazni kell a jövőbeli növekedés szempontjából kijelölt területeket, illetve a természeti erőforrások, élőhelyek és mezőgazdaság védelmére is övezeteket kell elkülöníteni.

A tervezők rendelkezésére álló főbb eszközök a földhasználat-típusokra és –sűrűségre vonatkozó szabályozások, illetve az infrastruktúrafejlesztések tervezése és kivitelezése. Ezeken azok az alapvető eszközökön keresztül valósíthatók meg a növekedés-irányítási tervek, azonban szükség van az egyéb irányvonalakkal és programokkal történő egyeztetésre is. A városoknak és régióknak olyan gazdaságfejlesztési programokat kellene előkészíteniük, amelyek összeegyeztethetőek a városfejlesztéssel és közlekedésfejlesztési programokkal. Ugyanígy a fejlesztésekkel párhuzamosan biztosítani kell az olyan közüzemi

szolgáltatások kialakítását is, mint a vízellátás, szennyvízkezelés, iskolák és pihenőövezetek, a fejlesztésre nem szánt területeken.

Sok európai város kezdett olyan intézkedésekbe, amelyek növelik a városi vonzerőt (városrendezés) és csökkentik a szakszerűtlenül kezelt, használhatatlan városi terjeszkedést, városodást (városiasodás). Ezek a stratégiák támogatják a városi és városokat övező fenntartható terület-felhasználást, nem csak a források megőrzése, hanem a városi élet vonzerejének növelése érdekében, mindamellett fiatalítólag hatnak a városokra és javítják a városi környezetet **(1)**. Ez a megközelítés kedvező fogadtatásra talált számos országban, különösen Hollandiában, amely rendkívül sűrűn lakott. Mindezt a városi és ökológiai rendszerek átfogó rendszerébe történő összevonásával érik el, egyetértésben a közlekedési fejlesztésekkel és egyéb stratégiákkal. Szemmel láthatólag a városi környezet egyre kevésbé válik külön a természetes környezettől, mintegy pozitívan és fenntartható módon értve.

1.2.6 A városökológia elvei

A városok az egykor még természetes területekre épültek, fákkal, nyílt vízfelszínekkel és rétekkel szegélyezve és sokféle ökológiai közösséget tartva fenn. Néhány ilyen természetes képződmény túlélte a beton terjedését. A folyóvizek, mocsarak, tavak és csatornák, azaz a be nem építhető nyílt vízfelszínek (bár néhány város lecsapolta a mocsarakat és tavakat, betonvezetékekbe zárta a folyókat és patakokat) így a növényzet és nyugalom bástyái maradhatnak, ahol a növényzet, vadvilág és az emberi fejlődés harmóniában élhet együtt. Néha a működő gazdaságokat elkerülte a növekedési hullám, így a lakásépítésekkel és kereskedelmi térségekkel övezve folytathatták tovább tevékenységüket. Más zöldterületeket szándékosan pihentettek, ezzel értékes, esztétikus, pihenési és oktatási lehetőségeket teremtve az ember, élőhelyet a vadvilág számára.

Napjainkban a városi környezet az ember mellett számos növénynek, rovarnak és vadállatnak is otthont nyújt. A városi környezet eltérő sajátosságainak felmérésével a kialakuló városi ökológia is megérthetővé válik. Az itt élő közösségek gyakran eltérő jellemvonásokkal rendelkeznek városon kívüli társaikhoz képest. Még időben alkalmazkodtak az egy helyen összpontosuló emberi tevékenységekhez és életformához és módosították viselkedési mintáikat is. Például néhány faj, amely hagyományosan napvilágnál vadászott vagy kutatott élelem után, az emberi környezet és az érintkezés elkerülése miatt éjjeli életmódra tért át **(3)**.

Mindazonáltal nem minden vadállat képes alkalmazkodni a városi élethez. Például a kismadarak számára mindez sokkal könnyebb, mint a nagyobb fajoknak. Ez összefüggésben áll az élelem megszerzésével. A zöld területek szétdarabolódása a nagyobb emlősökre különféleképpen hat. A városi világ érintetlen területek felé terjeszkedésével, sokkal gyakoribbá válik a vadvilággal való további kapcsolata – sokkal valószínűbbé téve ezzel az összetűzéseket is, amelyek közvetlen vesztesei a vadállatok, hosszú távon pedig azok a közösségek, amelyek híján vannak a természeti erőforrásoknak.

Manapság egyre több ember ismeri fel, hogy a városi élet szükségszerűen kizárja a természet örömeinek megtapasztalását. Számos ország városa tett már pozitív lépéseket a természeti rendszerek környezetének visszaállítására a város határain belül. Igyekeznek ökológiai városokká válni, ahol az emberi és természetes populációk harmonikus egyensúlyban élnek egymással, amelynek egyik módja a faültetés és több zöld terület kialakítása. A fák és növényzet az esztétikai vonzerónél és pihenőhelynél többet jelentenek. létfontosságú ökológiai funkcióval is bírnak. A fák árnyékot adnak és hűtik a levegőt, emellett számos madár-, rovar-, és vadonélő faj számára szolgálnak élőhelyül. Tisztítják a levegőt, elnyelnek mindenfajta levegőszennyeződést, beleértve a szénmonoxidot, kéndioxidot, nitrogéndioxidot, ózont és légszennyező-részecskéket.

A légkörből származó széndioxid elnyelésével, a szén elraktározásával és az oxigén légkörbe való visszaengedésével a fák segítenek újratölteni a levegőt és megakadályozni, hogy az üvegházhatást kiváltó gázok, amelyet társítanak a globális felmelegedéssel, visszajussanak a légkörbe. A széndioxid a vezető üvegházhatást kiváltó gáz, amelyet legfőképpen a modern városok iparágai, fűtési rendszerei és közlekedési hálózatai termelnek. A felső légkörben való felhalmozódásukkal ezek a gázok megakadályozzák a meleg levegő felemelkedését, közel tartva így azt a földfelszínhez. Fordított esetben ez az átlaghőmérsékletek fokozatos növekedéséhez vezet, amely esetlegesen drasztikus változásokat okozhat a globális éghajlatviszonyokban **(3)**.

A várostervezés új megközelítései több természeti elemmel dolgoznak és jobb összhang kialakítására törekcsenek az ember és környezete között. A vadvilág és a növényzet mérhetetlen értékekkel bírnak a társadalmak számára, hiszen nem csak segítik enyhíteni a városi léttel összekapcsolódó környezetvédelmi problémákat, hanem nagyon jelentős gazdasági kihatásaik is vannak. Erre egy példa a kanadai Torontó által sikerre vitt „Zöldtetős Projekt”. A zöld tetők, amelyek a meglévő tetőket

úgy bővítik ki, amelyre kisebb fák és cserjék ültethetők és azok közepesre nőhetnek, ezzel hatékony megoldást nyújtva számos olyan környezeti problémára, amellyel az emberi környezetben szembesülünk, beleértve a csapadékvíz elvezetését és a környezetszennyezés enyhítését. A csapadékot felfogják a csökkentett vízfolyást biztosító, növénytermesztésre alkalmas tetők, amely révén víz át nem eresztő felszíneket érnek el a túlnyomórészt városi területeken. Egy a Ryerson Egyetem által készített tanulmány szerint körülbelül 5. 000 hektárnyi területet beépítésével (350 négyzetméternél nagyobb tetőkön) becslések szerint 39 millió kanadai dollárt tudnának a városok megtakarítani a szennyezőanyag kibocsátáson és eróziós szabályozáson, valamint további 46 millió kanadai dollárt a víztárolási költségek megspórolásával. Bár a zöldtetős rendszerek beszerelési költségei a hagyományos technikák és anyagok költségeihez képest magasabbak, azonban pozitív környezetvédelmi, infrastrukturális és társadalmi externáliájuk felülmúlják a hagyományos gyakorlatokét **(4)**. A stressz-csökkentés és a testmozgásra ösztönzés miatt egészségügyi hasznuk is van a zöldterületeknek és a vadvilággal való kapcsolatnak. Végül pedig a parkok és az egyéb természetes tájak jelenléte növeli az ingatlanok értékét és a környékbeli kötelékeket is.

1. 2. 7 Referenciák

1. European Environmental Agency, Urban Sprawl in Europe: the Ignored Challenge, Report No. 10/2006, <http://reports.eea.europa.eu>
2. Alberti, Booth and Hill, Marzluff, The Impact of Urban Planning on Ecosystem Dynamics, Urban Research Initiative: NSF Proposal 1999-2002
3. Schaefer, V., Rudd, H. and J. Vala. 2002. Urban Biodiversity: Exploring Natural Habitat and its Value in Cities. Douglas College Centre for Environmental Studies & Urban Ecology, New Westminster, BC www.psat.wa.gov/Publications/03_proceedings/PAPERS/ORAL/2c_schae.pdf
4. Doshi, D. Report on the Environmental Benefits and Costs of Green Roof Technology for the City of Toronto. Report for City of Toronto and Ontario Centres for Excellence, 2005. <http://www.toronto.ca/greenroofs/findings.htm>

1. 3 Fenntartható vízgazdálkodás

1. 3. 1 Bevezetés

A víz minden közösség létfontosságú erőforrása, városi területeken az azonnal hozzáférhető, tiszta, friss víz biztosítása alapvető fontosságú. Már az első települések is patakok, folyók, tavak közelében és/vagy ezek mentén helyezkedtek el, hiszen fogyasztásra szánt vízben bővelkednek és alkalmasak a szennyezések eltávolítására is. Mindazonáltal a népességszám növekedésével és az ipar fejlődésével a városoknak egyéb vízszükségletüket fedező lehetőséget is találniuk kellett. Mára a víz- és közegészségügyi ellátás az első helyen áll a városok infrastrukturális rendszerében. Mindezek ellenére a városi környezet megfelelő védelme innovatívabb és hosszabb távú stratégiákat igényel a vízfogyasztás megoldása, illetve a szennyvíz elvezetése és kezelése érdekében **(1, 2)**.

Az eredményes és hatékony vízgazdálkodáshoz szükség van a lakosság bevonására is. Mivel a kérdés összetett és vizeink közös tulajdont képeznek, ezért a vízmegóvásra és szennyvízcsökkentésre, -újrafelhasználásra vonatkozó stratégiákat széles körben kell terjeszteni és tárgyalni. Az eljárásokat a helyi viszonyokhoz és az érintettekhez kell igazítani, a fenntarthatóság szélesebb értelmezését figyelembe véve. Az érdekelt felek és a közösség érdekeinek összeegyeztetése elengedhetetlen az eredményes megoldáshoz és a fenntartható stratégiákhoz. Ez lehetővé teszi, hogy a helyi korlátok, és viszonyok között kerüljön sor a vízgazdálkodási eljárások kialakítására, illetve ez megszabja, hogy a lakosság valós szükségletei kerüljenek kielégítésre.

1. 3. 2 Vízgazdálkodás

A népsűrűségben és a lakosság elosztásában végbemenő változások kihatással vannak a vízigényre is. Napjainkban Európa népességének majdnem 75%-a él városi és elővárosi területeken **(3)**, ahol a vízigény várhatóan nagymértékben megnő és konfliktusokhoz vezet a vízkészletek elosztása város és vidék között. Ez majd arra kényszeríti a kormányokat, hogy alkalmazkodjanak a helyzethez és kielégítsék a lakosság vízigényét, különösen vízhiány idején **(4)**. Ráadásul Európában nagyok a helyi eltérések a vízigényt és vízellátottságot tekintve. Számos nagyváros Dél- és Kelet-Európa szárazabb területein helyezkedik el, ahol korlátozottan áll csak rendelkezésre víz a kisebb esőzések és a nagyobb párolgás miatt, szemben Észak- és Nyugat-Európával. Az olyan országok, mint Ciprus, Olaszország, Málta és

Spanyolország, amelyek vízellátásnál a vízelvonási arány meghaladja a 20%-ot, vízszegénynek mondhatók **(5)**.

Az európai vízforrások fenntartható kezeléséhez figyelembe kell venni a városiasodás vízminőségre, vízellátottságra, vízfelhasználásra gyakorolt hatását, át kell térni a hagyományos és gyakran költséges enyhítést és védelmet célzó stratégiákról a vízellátás és vízvezetés tekintetében egy sokkal környezettudatosabb gyakorlatra. A megfelelő vízellátottság és elfogadható vízminőség a városi lakosság nagy szegmenseit érinti. Az európai nagyvárosok 60%-ában mintegy 140 millió városlakó ivóvíz ellátása válhat kérdésessé a felszín alatti vizek jelenlegi túlhasználtsága miatt **(6)**. Ennek a fontos erőforrásnak a megfelelő kezelése ma elháríthatja a jövőben jelentkező ellátási zavarok kockázatát **(7)**. A városiasodásban rejlő veszélyeket úgy lehet kezelni, hogy a tervezők a fenntarthatatlan gyakorlatoktól való függőséget csökkentik és támogatják a vízvédelmet.

1.3.3 A városi vízfogyasztás csökkentése

A fogyasztók ösztönzése vízfogyasztásuk csökkentésére talán az egyik leggazdaságosabb kezelési stratégia. Az egyének által naponta hozott döntésekkel nagy mennyiségű vizet lehet megspórolni. Csak néhány példa arra, hogyan szabályozhatják az állampolgárok egyenként közösségük vízfogyasztását:

- A csapra szerelt víz-levegőztetővel, a víznyomás csökkentése nélkül, 50%-os vízfogyasztás-csökkenés érhető el
- A csapok, vízcsövek és egyéb vízszállító eszközök megfelelő vízszigetelésével, illetve ezek használatán kívüli jó elzárásával kiküszöbölhető a szivárgás miatt bekövetkező pazarló vízvesztés, amely elérheti a 70-80%-ot is a városi területeken
- Nagy hatékonyságú zuhanyfejek és locsolófejek használatával, amely az egész közösség vízhasználatára kihatással van
- Időzítővel felszerelt kerti öntözőrendszerek és –eszközök használatával beütemezhető a növények pontos öntözése
- Víztakarékos öblítő rendszerekkel csökkenthető a vízfelhasználás és –vesztés **(8)**

Ezen tevékenységeknek kivitelezéséhez aktív, elkötelezett és kitartó közbelépésre van szükség a döntéshozók részéről, akiknek elemezniük kell a legújabb és legkorszerűbb technológiák és gyakorlatok költségeit és hasznát. Ráadásul az új

eljárások kivitelezésére kihívást jelentenek a különböző – környezetvédelmi, üzleti, társadalmi és kulturális – ágazatok egymással versengő érdekei, illetve a nemzeti és nemzetközi korlátozásokkal összhangban történő megvalósítás is. Rengeteg eszköz áll a döntéshozók rendelkezésére, amellyel a vízvédelmi programok kivitelezhetők:

- A vízháztartás megőrzéséről és a vízcsökkentés módjairól és indokairól szóló információk széles körben való elterjesztése a lakosság, vállalatulajdonosok és a több érintett között. A vízháztartás megőrzésére vonatkozó gyakorlatok ismertetőjét mellékelni lehet a havi vagy időszakos számlaértesítőkhöz
- Hatékony és feltűnő nyilvános tájékoztató kampányok világos határidőkkel és célokkal
- Az időszakosan frissített vízfelhasználási és tájékoztatási eredmények ellenőrzése hitelességet és elfogulatlanságot kölcsönöz
- Díjrendszerek, mint elrettentők megalkotásával a magánszemélyek és a vállalatok felhagynak a pazarló szokásokkal
- A felelős fogyasztói magatartásra ösztönöz, ha a vízgazdálkodási rendszereket kedvezőtlenül érintő tevékenységek és az iránymutatások megszegése súlyos következményekkel jár
- Egy az árazó szerkezethez hasonló kötelező mérőszerszerkezet alkalmazásával mérni lehetne a vízfogyasztást a különböző időszakokban, csúcsideben pedig többet számolnának fel a vízhasználatért, így szabályozva a vízelosztást
- Hidraulikus vízáramlás-szabályzók használata fizikailag korlátozza a fogyasztók rendelkezésére álló vízmennyiséget
- A vízhálózati nyomás csökkentésével a fogyasztókhöz meghatározott időszakban kevesebb vízmennyiség eljuttatása
- A rendszerszivárgások felderítésével és megjavításával növelhető a rendszer hatékonysága és a rendelkezésre álló vízmennyiség is növekszik
- Járulékrendszerek, mint ösztönzők alkalmazásával rávehetők a fogyasztók, hogy sokkal aktívabban alkalmazzanak vízfogyasztást csökkentő vagy újrahasznosító technológiákat és stratégiákat
- Az építési szabályok módosítása az alacsony vízigényű háztartási eszközök beszerelésének támogatására hatással van a kereskedelmi és lakóövezeti fejlesztésekre
- Adójellegű ösztönzők biztosítása, mint az árengedmények és támogatások, vízmegóvási technológiák alkalmazásával vízmegóvási törekvésekkel párosul majd

- Hitelnyújtás biztosításával ösztönözni a tulajdonosokat arra, hogy a területek vízelvezető képességének javításával részt vegyenek a terület vízkészleteinek megőrzésében
- Kevésbé vízigényes őshonos növények ültetése a közterületeken, így lehetővé téve a víz egyéb felhasználását

1. 3. 4 Szennyvízkezelés

Az elmúlt években drámai változások mentek végbe európai szinten a városi szennyvízkezelési technológiák alkalmazásában, bár mértéke országonként változik. Az északi országok lakosságának nagy része szennyvízkezelő erőművekre csatlakozik, míg a déli és keleti országok lakosainak felét szolgálják csak ki hasonló létesítmények. Általánosságban elmondható, hogy az északi országokban korábban indultak a vízminőség javítására irányuló programok **(9)**. Ez az időbeli eltolódás egyben esélyt is ad az eddigi hibák elkerülésére. Például az északi országok az a döntése, hogy ne használjanak ólomcsöveket a házi csatlakozóknál, Európa egyes részein az anyag által okozott egészségügyi problémákon alapul **(10)**.

A szennyvízkezelés egy állandó folyamat és jelentős kihatással van a környezetvédelmi, egészségügyi és a társadalmi szemléletre **(11)**. A szennyvízkezelés akár három külön eljárást is érinthet, amelyek révén a befolyó szennyvízből „ártalmatlan” kifolyó szennyvíz lesz. Az elsődleges szennyvízkezelés során történik a gépi elválasztás, a szilárd hulladék anyagok eltávolítása a szennyvízből (például szitán történő átszűréssel, homokszűréssel, ülepitő tartályokkal) és az olyan nem oldódó anyagok eltávolítása, mint az olaj is (például a felszínről való leválasztással vagy a leülepedett részecskék eltávolításával). A másodlagos szennyvízkezelés a biológiai szennyvízkezelési módszerek mindenfajta kombinációját öleli fel, beleértve a levegőztető tartályban használt eleveniszapot, csepegtetőtesteket és medencéket, amelyek elősegítik a szilárdanyagok iszapba történő ülepitését. A legfejlettebb, harmadlagos szennyvízkezelési eljárás kémiai fertőtlenítési eljárásokat használ, fel mielőtt visszaengedné a tisztított vizet a környezetbe (például foszfor, nitrogén, és egyéb anyagok eltávolítása kémiai, biológiai és egyéb eljárásokon keresztül). Míg Ausztriában, Dániában, Finnországban, Németországban, Hollandiában és Svédországban a szennyvíz 70% mind a három kezelési eljárásen átmegy, addig Dél-Európában mintegy 10% megy át harmadlagos szennyvíztisztításon is. A nem megfelelően kezelt szennyvíz komoly problémákat okoz

az lakosság számára, mivel a kifolyó (tisztított) szennyvízzel távozó szennyező anyagok károsak az emberi egészségre és veszélyt jelent a biodiverzitásra.

1. 3. 5 Szennyvízcsökkentő stratégiák

A víz nagyon könnyen felveszi a szennyezést, és nagy távolságokra szállíthatja el azt keletkezési helyétől, károsan kihatva ezzel az ökoszisztémára. A szennyvíz keletkezésének megelőzését és csökkentését célzó stratégiák felhasználása a szennyezési folyamat kezdetén már enyhíthetné a következő szennyvízkezelési ciklusra háruló terhet. Több olyan lehetőség is rendelkezésre áll, az egyszerűtől a sokkal fejlettebbig, amellyel ez elérhető lenne.

- Az egészségügyi hulladékok tartályokba történő kidobása, ahol nincs megfelelő szennyvízkezelés – mint ez esetben több partmenti és szigetváros, ahol nem épült ki megfelelő infrastruktúra
- A személtávolításra felhasznált vízmennyiség csökkentése (a WC-öblítésre használt túlzott vízhasználat, stb.)
- A kémiai és mérgező anyagoktól való megszabadulás a vízrendszer kihagyásával
- A szerves anyagok elkülönítése és komposztálása
- Zárt rendszerű WC-k beépítése a szennyvíz csökkentésére
- Az esővíz begyűjtése olyan gyűjtőrendszerekkel, mint az épületek tetejére szerelt tartályok, amelynek révén az esővíz nem éri el a talajt és nem keveredik össze szennyezőanyagokkal sem. Ez a víz használható közterületek öntözésére, utca- és útburkolat-tisztításra, illetve egyéb célokra is
- Megfelelő vízszennyezés-felügyeleti szabályozás elfogadásával és érvényre juttatásával már a szennyezés keletkezési helyénél szabályozható lenne annak elterjedése
- A zöld tetős megoldások alkalmazása az épülettervezésnél energia- és vízmegőrzési haszonnal járna, megtartva a szerkezeti egységet, míg esztétikai látványt nyújtva csökkentené a városi hőmérsékletet is

További rendelkezésre álló, nem-szerkezeti megoldások a városi döntéshozók számára:

- Városi területeken történő vízáteresztő felszínek alkalmazásának megtervezése, amellyel megkönnyíthető a földbe jutó esővíz szűrése. Ezek a vízáteresztő rétegek a szennyeződés eltávolításának és vízben előforduló

tápanyagok hasznosításának természetes módjai, amelyek segítenek a talajvízszint megőrzésében is. A parkolók és pihenőhelyek vízáteresztő és nem vízáteresztő felületekkel is működhethetnek

- A vízgazdálkodás tápoldatos növénytermesztéssel történő összekapcsolása a várostervezésben és városfejlesztésben is elősegítheti az esővíz felszívódását. Például a talaj lejtését figyelembe vevő tereprendezéssel és az árnyékadást célzó növényültetéssel csökkenthető az esővíz-elvezetés
- Az építkezési tevékenységek az ásványi anyagok kitermelési arányának szabályozásához hasonló módon való szabályozása befolyásolhatja a talajvízminőséget
- A szennyvízgyűjtők ellenőrzése a szennyvízkezelési eljárás során, hogy vajon a vizes területeken vagy a környező talaj menti területeken biztosítottak-e az azok az eszközök, amelyek a keletkezési helynél történő szennyezést vizsgálják
- Új technológiákba és eljárásokba történő befektetések, amelyek végül is a vízgazdálkodás és –felhasználás fenntarthatóságának növelésére irányulnak

1.3.6 A városfejlődés

Ahogy a városok fejlődtek, a természetes képződményeket és növényzetet felváltották az épületek, kövezett területek, közlekedési hálózatok, ipar, iskolák, stb., amely olyan sok víz át nem eresztő felülethez vezetett, amely megakadályozta a víz földbe jutását és megfosztotta a környezetet vízelvezető képességétől. Németországban például becslések szerint a beépített területeken a föld 52% veszítette el ezt a képességét **(12)**. 1990 és 2000 között összesen 800. 000 hektárnyi európai terület vált városiassá **(13)**, és az ebből következő talajvízfeltöltődéscsökkenés sok területen vezetett problémákhoz, amire Dél-Európa elsivatagosodása is bizonyíték **(14)**. A városi területeken mintegy 60%-án került sor a felszín alatti vizek túlzott kinyerésére, azaz a talajból több vizet távolítanak el, mint amennyi természetes módon visszakerül **(15)**. Ez víznyelőkhöz, földcsuszamlásokhoz, felszínsüllyedéshez és más szerkezeti problémákhoz vezethet. A lecsökkent felszín alatti vízszint vízgyűjtők, megfúrását igényelheti azok pótlásához. A lecsökkent vízpótlás pedig áradásokat, az üledékfolyókba és folyóvizekbe történő beáramlását, a mérgező anyagok koncentrációját, eutrofizálódást és egy sor egyéb minőségi problémát okoz. A lezúduló esővíz gyakran keveredik össze gépkocsi szennyeződésekkel, háztartási tisztítószerekkel és egyéb veszélyes szeméttel, és

szállítja mindezt a folyókba és folyóvizekbe. Ez a víz pedig talán a vízfolyás mentén található közösségek vízforrásává válik és alapos elsődleges szennyvízkezelést, igényel.

1. 3. 7 Árvízvédelem

Európa 1998 és 2004 között 100-nál is több nagyobb áradással nézett szembe, amihez a városiasodás, ha nem is kizárólagosan, de jelentősen hozzájárult **(8)**. A fokozott fejlesztés csökkenti a természetes lapályok számát, mint amilyenek a mocsarak, amelyek nagy mennyiségű vizet vezetnek el a vízfolyásokba, tavakba és folyókba. Utóvégre, azok a helyi ökoszisztémák, amelyek képtelenek egy bizonyos ponton túl nagyobb víztömegek szállítására, növelik az áradások kockázatát is. Az építkezések céljából történő növényirtás a lefolyás természetes akadályait szünteti meg. Az árvizek különösen drágának bizonyulhatnak a tulajdonokban okozott nagy károk az emberáldozatok követelése, illetve a víz által szállított nagyfokú szennyezések miatt is **(9)**. A városközpontok sokat fektetnek a kereskedelmi központjaikhoz és üzleti negyedeikhez hasonló tulajdonaik védelmére. Ilyen irányú lépéseik talán más területekre hárítják az áradások kockázatát. Ezáltal az árvízszabályozásnak és vízgazdálkodásnak regionális alapokon kell nyugodnia **(10)**.

Az áradások kockázatának csökkentésére számos lehetőség kínálkozik a városi és város környéki területeken. Az ismétlődő áradásokra hajlamos területeket pihenőhelyekké lehetne alakítani, hiszen ezek komolyabb károkozás nélkül vészelhethék át az esetleges áradásokat. Az épületeket és hidakat árvízvédelmi falakkal lehetne megemelni és védeni. A vízelvezető rendszereket is ki lehetne bővíteni, hogy a nagyobb áradásokat képesek legyenek hatékonyabban csökkenteni. Emellett a talaj folyadékfelszívó képességét fokozni lehetne szivárogtató árok- és vízáteresztő burkolat-rendszerekkel **(11)**, amelyek lyukakat hagynának az útburkolat-építésnél a víz elvezetéséhez és folyókba, tavakba történő engedésével az áradások csökkentéséhez járulna hozzá.

1. 3. 8 Vízhatalás kérdések

Az eutrofizálódást kiváltó mesterséges kemikáliák által folyókba és vízfolyásokba kerülő magas nitrogén és foszfor szint, valamint a vízmérgezést és egészségügyi problémákat kiváltó mérgező anyagok a városi területek fontos kezelendő kérdésekké váltak. A legdrámaibb következmények, közé tartozik a vízi életben okozott károk. A föld édesvízi halállományának 20%-a már kihalt vagy kihalás veszélyezteteti **(12)**,

amelyhez a városi körzetek is hozzájárulnak. A városiasodott területekről származó folyami és halminták több és nagyobb koncentrációjú növényvédőszer tartalmaznak, mint a mezőgazdasági területeknél vett minták. A vizirovar fajokra is fokozott vegyi koncentráció hat. Az ezekre a kérdésekre irányuló vízgazdálkodási gyakorlatok, közé kellene venni a kotrással történő foszforban gazdag iszap eltávolítását és a foszfátkinyerő berendezések alkalmazását az egyes szennyvíztisztító telepeken **(13, 14)**.

A felszíni vizek légszennyezés általi savasodása mindennapi jelenség, amelyhez a városi körzetek nagyban hozzájárulnak. Amíg a savas eső normál esetben, a levegőben található oxigén és a természetes, vulkánokból, szélhordalékokból és tengeri kipárolgásból származó kénszarmazékok kölcsönhatása révén keletkezik, addig a városi területeken a gépjárművek által kibocsátott nitrogéndioxidok jelentik fő forrását. A savas eső kihatással van a vízi ökoszisztémákra, földre és a növekvő növényzetre, valamint kimutatott, hogy közvetett hatással van az emberi egészségre is, főképp légzőszervi problémákhoz vezet, illetve hozzájárulhat olyan mérgező anyagok kioldásához is, mint amilyen a higany, amely vízvezetés révén bekerül a vízrendszerbe **(16)**.

1.3.9 Víz újrafelhasználása

A tervezett víz-újrahasznosítás hozzájárul a természetes vízellátáshoz. Ez nemcsak enyhíti a növekvő ivóvízigényre nehezedő nyomást, hanem csökkenti a máskülönben a vízellátórendszerekbe visszakerülő szennyvízmennyiséget is. A múltban a víz-újrahasznosítást főleg mezőgazdasági célokra használták fel, azonban az egyre jobban növekvő városi vízigény a víz újrafelhasználására irányuló innovatív megoldásokat igényel.

A háztartásokból kikerülő víz nagy része szappanszerű anyagokból származó vegyszerekkel szennyezett. Ezt az úgynevezett „szürke szennyvizet” számos módon lehet újrahasznosítani **(33)**:

- A tusolás és mosás során felhasznált víz átirányítása a normál vízfelhasználáshoz hasonlóan WC-öblítésre. Ez nem egy új megközelítés; egy tanulmány szerint egy adott közösségben ez által 23%-al csökkenthető a normál vízfelhasználás **(34)**
- A szürke szennyvízszűréssel és szűrés nélkül használható városi lakóövezetekben növény és faöntözésre

- A városi és város környéki területeken folytatott földművelésnél előnyben kellene részesíteni a város „szürke szennyvízforrásait” a városi élelmiszerellátás fenntartása mellett. Ilyen városi gazdaságok működnek olyan európai országokban, mint Dánia, Németország, Portugália és az Egyesült Királyság is
- Hidrokultúrás (tápoldatos növénytermesztés) városi farmok létesítésénél a rendelkezésre álló „szürke szennyvíz” könnyedén használható, a hagyományoshoz képest azzal az előnnyel, hogy ezek kevesebb vizet és talajt igényelnek **(35)**
- Amikor és ahol a víz éppen kiváltság, gazdaságos megoldás lenne a „szürke szennyvíz” földműveléshez közeli területeken öntözésre történő felhasználása, mint Európa szárazabb déli régióiban
- A szennyvíz és ivóvíz napenergiás lepárlókészülékekhez hasonló modern szolár technológiákkal történő megtisztítása, amely a természetes párolgást és kicsapódást használja fel a vízben lévő szennyező anyagok eltávolítására. Ez naposabb régiókban a leghasznosabb, illetve ezek a napenergiás lepárlókészülékek a tengervizet még ivóvízzé is alakíthatják.

1. 3. 10 Az eleveniszap hasznosítása

A szennyvízkezelő telepeken keletkező nagy mennyiségű eleveniszap hasznosítása problémás. A szennyvízkezelő telepekre kapcsolódó növekvő népesség több eleveniszapot eredményez, amely tele van szennyező anyagokkal, ártalmatlanítása pedig a talajon való elterítésével, hulladéklerakókon való elhelyezésével vagy elégetésével történik. Ahelyett, hogy a szennyezéstől szabadulnának meg, egyszerűen elszállítják máshova.

A kezelt eleveniszap hasznosítására vonatkozó különféle aggodalmak főként az eleveniszapban és a természetben található vegyi anyagok kölcsönhatásának bizonytalanságán és kockázatain alapulnak. Mindazonáltal az eleveniszap értékes összetevőket, például foszfort tartalmaz, amely mezőgazdasági és/vagy általános földhasználati célokra is használható lenne. Osztrák számítások szerint, ha az eleveniszapban található foszfor 90%-t kinyerhetnék, akkor azzal az ásványi növényvédő szerek 35%-át válthatnák ki az országban. **(36)** Mivel a foszfor egy nehezen beszerezhető és keresett árucikk, az ilyen értékes összetevők újratermelődésében elért haladás hasznára válna az ilyen erőforrásokat igénylő iparágaknak, azzal a hozzáadott értékkel, hogy ezáltal, csökkenne a környező

ökoszisztémába történő visszaengedése miatt fellépő káros hatás is. Bár az eleveniszap tartalmaz olyan nemkívánatos anyagokat is, mint amilyenek az emberek és vadállatok egészségére káros nehézfémek vagy egyéb összetevők, és a tényleges maradék természetbe történő visszaengedése a szennyvízkezelő létesítmények technológiai fejlettségi fokától is függ.

1. 3. 11 Referenciák

1. Biswas, Asit K. "Ancient Urban Water Supply Systems," *GeoJournal* 1 I. 3/1985; p. 207.
2. European Commission. *Water, Time, and European Cities; History Matters for the Futures*, Juuti P. and Katko T. eds., part of WaterTime Project under Fifth Framework Programme, 2005.
<http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
3. European Environment Agency. *The European Environment, State and Outlook* 2005, Luxembourg, 2005.
http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER_2005_all.pdf
4. Amarasinghe, U., Mutuwatta, L., and Sakthivadivel, R. *Water Scarcity Variations within a Country*. International Water Management Institute, 1999.
<http://www.iwmi.cgiar.org/pubs/Pub032/RR032.htm>
5. European Environment Agency. *The European Environment, State and Outlook* 2005, Luxembourg, 2005.
http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER_2005_all.pdf
6. UNEP and European Environment Agency. *Water Stress in Europe-can the challenge be met?* 1997.
http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf
7. Flack E., Weakley W., Hill D. *Achieving Urban Water Conservation, a Handbook*, Colorado Water Resources Research Institute, Completion Report No. 80, Colorado State University, 1977.
<http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
8. UNEP and European Environment Agency. *Water Stress in Europe-can the challenge be met?* 1997.
http://www.unep.ch/roe/publications/assessment/01_eurowater.pdf

9. European Environment Agency. Urban Waste Water Treatment. <http://epaedia.eea.europa.eu/page.php?pid=521#galleryhere>
10. European Commission. Water, Time, and European Cities; History Matters for the Futures, Juuti P. and Katko T. eds., part of WaterTime Project under Fifth Framework Programme, 2005. <http://www.watertime.net/Docs/WP3/WTEC.pdf>
11. Salgot, M., Verges, C., and Angelakis, A.N. "Risk assessment in wastewater recycling and reuse," Water Science and Technology: Water Supply, Vol. 3 No. 4, 2003.
12. European Environment Agency. Urban Sprawl in Europe, the Ignored Challenge, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
13. European Environment Agency. The European Environment, State and Outlook 2005, Luxembourg, 2005. http://reports.eea.europa.eu/state_of_environment_report_2005_1/en/SOER2005_all.pdf
14. European Environment Agency. Urban Sprawl in Europe, the Ignored Challenge, EEA Report No. 10, 2006. http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2006_10/en/eea_report_10_2006.pdf
15. European Commission. Water, an Essential Resource, LIFE and the new European water policy, 2002. http://ec.europa.eu/environment/life/result/water_en.pdf
16. Ecologic, Institute for International and European Environmental Policy. Article review of "Flood risk management in Europe-the development of a common EU policy," International Journal of River Basin Management Vol.3, No.2, p. 97-103. <http://www.ecologic.de/modules.php?name=News&file=article&sid=1881>
17. US Geological Survey. The Effects of Urbanization on Water Quality. <http://ga.water.usgs.gov/edu/urbanquality.html>
18. USER-Unit for Social and Environmental Research. The science and practice of flood disaster management in urbanizing monsoon Asia workshop, Thailand, April 2007. http://www.sea-user.org/download_pubdoc.php?doc=3348
19. Konrad, C.P. US Geological Survey. Effects of Urban Development on Floods, fact sheet 076-03. <http://pubs.usgs.gov/fs/fs07603/>

20. Vlavianos-Arvanitis, A., Environmental Dimensions in Agriculture Forestry and Food Production, Biopolitics International Organization, 2004.
21. Global Development Research Center. Urban Water Pollution.
<http://www.gdrc.org/uem/water/watershed/urban-water-pollution.html>
22. Broads Authority. Lowering Nutrient Levels, United Kingdom.
<http://www.broads-authority.gov.uk/projects/barton-broad/lowering-nutrient-levels.html>
23. Environmental Literacy Council. Acid Rain.
<http://www.enviroliteracy.org/article.php/2.html>
24. Flack E., Weakley W., Hill D. Achieving Urban Water Conservation, a Handbook, Colorado Water Resources Research Institute, Completion Report No. 80, Colorado State University, 1977.
<http://cwrri.colostate.edu/pubs/series/completionreport/cr80.pdf>
25. Kroiss, Helmut and Zessner, Matthias. "Sustainable Sludge Management," Wastewater Treatment and WFD Implementation in CEE Danube Countries, 2005.

1. 4 Fenntartható Hulladékgazdálkodás

1. 4. 1 Bevezetés

A múlt század gazdasági növekedése megegyezett a szilárd hulladékok mennyiségével, amelyet a társadalom kitermel. A jelenlegi jóslatok szerint bizonyos hulladékok kitermelése meg fog kettőzödni 2025-re, míg az EU települési hulladéka 25% növekedésre van betervezve 2020. A pontos ábra országonként változik, mindazonáltal a települési hulladék tervezete szerint gyorsabban nő az új tagállamokban. Azon felül egy világos összefüggés van a népességek sűrűsége és a települési hulladék kitermelése között. A 15 EU tagállamból például az öt legnépesebb ország- Németország, Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország és Spanyolország- kitermeli az összes települési hulladék 80%-át. Ugyanaz vonatkozik a 10 újabb tagállamra, ahol Lengyelország és Magyarország termelik a teljes hulladék körülbelül 65 százalékát, (1). A városi szilárd hulladék gazdálkodás általános célja hogy a lehető leggazdaságosabb eszközök használatával összegyűjtse és megsemmisítse a szilárd hulladék kitermelést egy környezetileg és társadalmilag kielégítő módon. Jelentősek és széleskörűek lehetnek a hulladékgazdálkodás környezeti és a társadalom-gazdasági befolyásai; ennél fogva a megfelelő hulladékgazdálkodásnak központi szerepe van a fenntartható fejlődésben **(2)**. Az eredményes és hatékony hulladékgazdálkodáshoz kapcsolódó feladatok ellátása általában az önkormányzatok hatáskörébe tartozik, és a legtöbb esetben a nemzeti törvények kizárólagos tulajdonjogot biztosítanak számukra a hulladék felett, és az ő felelősségük a közterületekről való szemét elszállítása és összegyűjtése. A legjobb mód a települési hulladéktól való megszabadulásra a szemétkerakók. 2004-ben az EU országok többsége a települési hulladékok több mint 60%-tól szabadult meg a szemétkerakók által. Egy másik lehetőség a szemét elégetése, habár egészen mostanáig nem növekedett a települési hulladékok elégetésének gyakorisága **(1)**. A jelenlegi fogyasztási minták szerint az üzlet és a gazdasági tevékenységekkel együtt folyamatosan növekszik a városok által kitermelt szilárd hulladékok mennyisége, tehát életfontosságú egy egészséges városi környezet számára a városi hulladék fenntartható gazdálkodásának megoldásait kivitelezni **(3)**.

1. 4. 2 Hulladék megelőzés és -csökkentése

A hulladék keletkezésének megelőzés és csökkentése- általában az Egyesül Királyság béli hulladékminimalizálásra utal- az 1980-as évek óta kulcs fogalom volt a kereskedelmi és az ipari szektorban. A fenntartható városi hulladékgazdálkodás kontextusát, a következőképpen definiálhatjuk: *egy szisztematikus megközelítés hogy a hulladékot forrásánál csökkentések, az eljárások és a folyamatok optimalizálásán keresztül, a telephelyen történő újrafelhasználást.* Ilyen az ideális hulladékgazdálkodás megoldás, ha az elő nem állított szemetet elszállítani sem kell. Fenntartható fejlődés érhető el a termelésben és a fogyasztási modellben bekövetkező előnyös környezeti változások előmozdításával. A hulladék keletkezés megelőzésének, -ami csökkenti a szemétklerakókat és a környezet szennyezést-, példái a régi mobiltelefonok és számítógépek eladományozása vagy egy papírlap mindkét oldalára való fénymásolás, ill. a gyártási folyamat alatt való kevesebb veszélyes anyag használata.

A hulladék keletkezésének megelőzése különösen segíthet csökkenteni **(4)**:

- *a meg nem újuló természeti erőforrásokra való igényt és a környezeti behatások erőforrásainak kivonását és learatását*
- a közlekedési kihatásokat melyek az általános egészségügyi és a környezeti hatásvizsgálat szerint gyakran nagyon jelentősek
- a hulladék létesítmények csakúgy, mint a hulladéklerakók és hulladékégetők szükségét
- a hulladékgazdálkodás költségét, ezzel felszabadítva más fontos befektetések erőforrásait csak úgy, mint tisztább technológia, nyilvános oktatás és egészségügy

A hulladék minimalizáció kifejezés használata a települési hulladékkal kapcsolatban félrevezető lehet. Egyes esetekben a hulladékégetésen keresztüli energetikai hasznosítás szintén hulladék minimalizációként van kezelve. Akárhogyan is a *hulladékképződés elkerülése* kifejezés ezek közül kizárólag az első három fogalomra használják, kizárva ezzel az újrahasznosítást és a hulladékégetésen keresztüli energetikai hasznosítás fogalmát.

Az üzlet pozitív hozzáállása a hulladék minimalizáció felé segíthet megerősíteni a háztartások pozitív hozzáállását oda –vissza. A hulladékképződés megelőzés a belföldi kontextusban, túl az újrafelhasználáson, alapvetően azon van, hogy változtasson a háztartások/fogyasztók viselkedésén egy olyan felvilágosultabb

megközelítés felé, amelyet néhány európai ország, úgy, mint Svédország, Dánia, Németország, és Hollandia magáénak tudhat **(4, 5)**.

Van, aki úgy gondolhatja, hogy az ipar által felfogott olyan szemléletről van szó, amely az erőforrás hatékonyság fejlesztésre irányul, és ahol lehetséges ösztönzik a fogyasztókat (pl. költségek csökkentésével). Míg a hulladék újrahasznosítás költségeivel járhat (ahol további gyűjtés és válogatási költségek vannak, pl. a kevert műanyag üvegek, válogatási költségei meghaladják az anyagból származó bevételt. A hulladékcsökkentés szinte mindig csökkenti a költségeket. Amennyivel alacsonyabb a teljemennyiség, annyival alacsonyabb a hulladék számla és annyival többet lehet költeni az oktatásra, egészségügyre és egyéb nyilvános szektor anyagi kiadásaira **(6)**.

1. 4. 3 Újrahasznosítás

Bebizonyosodott hogy a hulladék újrahasznosításnak jelentős előnyei vannak. Csökkenti a környezeti behatásokat, amelyek a hulladék kezelése és elszállítása közben merül fel; jelentős energia megtakarítása lehet, ugyanakkor meghosszabbítja az élettartamot és maximalizálja a nyersanyagokból nyert értéket. Végül az által hogy közvetlenül bevonja a nyilvánosságot, megnöveli a tudatosságot a hulladék kezelésének kérdésében. Azonban az újrahasznosítás is okoz problémákat és hátrányokat, amelyeket meg kell oldani. Ide tartoznak a gyűjtés környezeti kihatásainak költségei, a szállítás és feldolgozás, az újrahasznosított anyagok piacának instabilitása, az újrahasznosító bankok és központok megjelenése **(7, 2)**.

Az utóbbi években lépéseket tettek annak érdekében, hogy támogassák az újrahasznosítást, úgy, mint: a helyi hatóságok törvényes felelőssége hogy eldöntse milyen érthető előkészületeket, lehet tenni a hulladék újrahasznosításért, és létesítményeket nyújtani; a helyi hatóságok bevezetése a hitel rendszerekbe, az olyan hulladékért, amely el lett távolítva a hulladék-áramból az újrahasznosítás érdekében; a csomagolóanyagok újrahasznosításának felelőségét a termelőkre ruházni. Habár a technológia jelentős fejlődésen ment keresztül az utóbbi pár évben, még így is lehetetlen mindent újrahasznosítani **(4)**. A „tiszta” újrahasznosítható komponense a hulladéknak, kb. a 40%-a a háztartásokból összegyűjtött hulladék-áram mennyiségnek.

1. 4. 4. Mi befolyásolja az újrahasznosításra való kézséget?

Habár a kutatások bebizonyították, hogy sok ember pozitívan áll hozzá a környezetvédelmez, amelyet nem feltétlen ültetnek át a környezetvédelmi viselkedésbe. Számos tényező befolyásolhatja az emberek viselkedését az újrahasznosítás arányának növekedésére vonatkozólag. Olyan rendelkezések alatt, amelyeket a helyi hatóságok könnyen alkalmazhatnak **(8)**.

- **Növekvő kényelem:** Az újrahasznosítást kényelmesebbé tétele általában növeli a részvételt, és felelősségérzést hoz létre. Az újrahasznosításra gyakorolt egyik legfontosabb befolyás a helyi hatóságok általi nyújtott rendszer. Az arra való támaszkodás, hogy a háztartások üvegeiket, újságjaikat stb. elviszik az újrahasznosítási gyűjtőbe, az alacsonyabb szintű újrahasznosítandó anyagokban hoz csak eredményt, ível nem mindeknek, fér hozzá a közlekedéshez, vagy nem mindenkinek vannak gyűjtőpontjai közel az otthonához. Akárhogyan is a kényelmi intézkedéseket alapvetőnek kellene kezelni, és nem úgy, mint a saját jogaikba való beavatkozást.
- **Jutalmak:** A jutalmak fontos szerepet játszhatnak a beljebbjutás stratégiájában, azonban rábeszéléssel nem fognak az emberek újrahasznosítókká válni.
- **Ösztönzés és emlékeztetés:** Amikor a lakosok több információt szeretnének kapni, gyakran azt értik ez alatt, hogy egy tiszta tömör emlékeztetést adjanak, arról hogy mit kell újrahasznosítani, hogyan és mikor. Ez segít a részvevők számának növelésében, de ezt megfontoltan, semlegesén és a közösségi érdekre utalva kell kifejezni.
- **A lakosok elkötelezettsége:** Az egyszerű tény hogy a lakosokat kérni kell, hogy írjanak alá egy kötelezettséget az újrahasznosításra vonatkozólag - ez egy jó kezdeti stratégia. Néhány ellenőrzés biztosíthatná hogy az elkötelezettség garantált.
- **Célcsoport kiválasztás:** Ha megállapíthatunk jelentőségteljes célcsoportot, azok egy az újrahasznosítás nyilvános normát állítanak fel. Az elkötelezett lakosok ösztönözhetnék a szomszédokat, azzal hogy emlékeztetik őket az újrahasznosításra.
- **A részvételről való visszajelzés:** a visszajelzés megbízhatóan növeli a részvételt. A visszajelzések hosszútávon hatásosak lehetnek. Az összehasonlító visszajelzés különösen előnyös.

Korábbi pszichológiai kutatások szerint a rendszeres szemétszállítás nincs jó hatással a lakosok szelektív hulladékgyűjtési szokásaira. Sokkal inkább jó belépési stratégia az ilyen kezdeti viselkedésre. Az újrahasznosításra való elkötelezettség helyett jobb a külső befolyás általi bátorítás, ami kiváltja a személyes motiváció kedvét a személyekben, ezért az újrahasznosító viselkedés külső befolyások alatt van ösztönözve, csakúgy, mint a fentebbe említett közbenjárások. A döntő kérdés illusztrációkat mutatni, jutalmakat és célcsoportok kitűzésének nyújtása mind külső befolyások melyek bátorítják az egyéneket, hogy ellenőrizzék a viselkedésüket. Tehát alapvetően, az egyéneket külső befolyás motiválja, arra hogy változtassanak az újrahasznosító viselkedésükön, egy bizonyos időn belül **(9)**.

1. 4. 5 Városi stratégiatervezés

Egy átfogó politikai keret, amely nemzeti szinten kezdődik és a közegészségügy, a környezeti, privatizációs, decentralizáció és gazdaságpolitika, a szilárd hulladék szektor szükségességéhez kapcsolódik, így azok kölcsönösen is támogatottak. Ez a keret ösztönözhetné a helyi hatóságokat, hogy jobb szolgáltatást nyújtsanak, több költséget hajtsanak be a felhasználóktól, és együttműködjenek a szomszédos hatóságokkal. Kisebb és gyengébb hatóságok számára a technikai és pénzügyi segítségre való összpontosítás válságos.

A stratégiatervezés hosszú-távú célokat tartalmaz a helyi városi igényekkel kapcsolatban. Amelyet egy közép és rövid távú tevékenységi tervezet követ. A stratégia és a tevékenységi tervezet az összehangolt tevékenységeknek, a felelős felek és szükséges emberi, fizikai, és pénzügyi források egy világos aktiválását kéne megfogalmaznia. A magánszektor lehetőségeinek és fogalmainak részvétele általában szerepel a megvizsgált lehetőségek között, hiszen a magánszektor produktivitása és költségei társadalmi megfontolást igényelnek. A városi stratégiai tervezésben fontos szem előtt tartani a használók igényének megfelelő szolgáltatásnyújtást, és a megfizethetőséget különösen alacsonyabb jövedelműek számára **(7, 3)**.

Helyi és nemzeti fellépés terveknek be kellene állítaniuk a helyi hulladékgazdálkodás célcsoportjait az újrahasznosítás és hulladékhasznosítás és a hulladéklerakók érdekében. A célcsoportnak a helyi hatóságokkal szemben következetesen kellene lenniük annak érdekében hogy elérjék a hatósági standrad teljesítményt. Általában véve, a startégiai tervezés várhatóan:

- a hulladékszállítással kapcsolatban magasabb elvárásokat kéne kezdeményezni (csökkentés, újrafelhasználás, anyag újrahasznosítás és komposztálás, energetikai hasznosítás, és végül hulladékártalmatlanítás energetikai hasznosítás nélkül).
- A fejlődés mérése érdekében indikátorokat kéne elhelyezni, melyek szabályosan ellenőrzés alatt állnak
- Részletezni a különböző típusú szükséges hulladékgazdálkodás létesítményeket, meghatározni ezek országon belüli elhelyezkedését, és támogatni, ahol igény van rá, ill. legyen alapkövetelmény a terület kiválasztása.
- a veszélyes/különleges hulladékkal foglalkozó létesítményekre való igény megállapítása **(5, 10)**

A hulladékgazdálkodás helyi fejlesztési terveinek következtetéseit az előkészületekben, és az utólagos felülvizsgálatban kellene tükröződnie. Ha egy fejlesztési tervet egyszer már elfogadtak, és ezt nyilvános vizsgálatok követték, a strukturális tervbe, a helyi hulladék tervbe és az egységes fejlesztési tervbe számításba kéne venni a hulladékgazdálkodási politikát. A helyi és nemzeti stratégiák, és bármilyen egyéb technikai kutatási eredmények adatait az új létesítmények tervezési pályázatában fel kellene használni **(11)**.

1. 4. 6 Döntéshozatali elvek

A hulladékgazdálkodás döntéshozatala a következő elveken kellene, hogy alapuljon:

- Személyek, közösségek és szervezetek felelősséget kellene, hogy vállaljanak a saját maguk által kitermelt hulladékért
- A döntéshozatalban az alternatív lehetőségeket szisztematikusan számításba kellene venni
- A helyi közösséggel elkötelezettsége ill. a kulcsfontosságú felek egy fontos és szerves részét kellene, hogy képezzék a döntéshozatal folyamatában.
- Figyelembe kell venni hulladékgazdálkodás környezetre tett hosszú és rövidtávon várható hatásait.
- A döntéseknek arra kellene törekedniük, olyan környezeti eredményeket igyekezzenek teljesíteni, amelyek leginkább közelítenek a célok eléréséhez, de

ugyanakkor szem előtt tartsa, hogy mi az, ami megvalósítható és anyagai szempontból is elfogadható (3).

A hatóságoknak alkalmazniuk kellene ezeket az elveket, a Stratégiájuk fejlesztése érdekében. A minimum eléréséért a Stratégiának keresztül kellene mennie egy Stratégiai Környezeti Vizsgálaton (Strategic Environmental Assessment -SEA). A hatóságoknak szintén vállalniuk kellene a társadalmi és gazdasági tényezők egy alapos értékelését. A hatóságok talán szeretnék megfontolni egy pontosabb Fenntarthatósági Becslést (Sustainability Appraisal -SA), amely megmutathatja, hogy melyik stratégia fogja teljesíteni a SEA követelményeit. A stratégia fejlesztés alatt a hatóságoknak a kormányzati előrejelzéseket is számításba kellene vennie és települési hulladék újrahasznosításának arányáról egy realisztikus várható prognózist adnia **(9)**.

1. 4. 7 Referenciák

1. Skovgaard, M., Villanueva, A., Anderson, F.M., Larsen, H., Environmental outlooks: municipal waste. European Topic Centre on Resource and Waste Management, Risoe National Laboratory, Denmark 2007 www.risoe.dk
2. Lewis, C. - Solid Waste Management – Selected Topics - 2002
3. Downing, S and McKenzie, S. - Municipal Strategic Environmental Policies - Waste and Environment Today - 2003
4. Barton J. – Waste Policy and Evaluation – University of Leeds -2002
5. Barton J. - Waste Minimisation University of Leeds -2003
6. Strategic Planning for Sustainable Waste Management: Guidance on Option Development and Appraisal -2003
7. Roberts N.J - Targeted Research Action on Waste Minimisation and Recycling Proceedings of 2002
8. Barr S. - Household Waste in Social Perspective: Values, Attitudes, Situation and Behaviour -2003
9. Tucker P. Understanding Recycling Behaviour: A Technical Monograph -2001
10. Jones, R. – Planning, Pollution and Waste Management - 2004
11. UK Department of the Environment, Transport and the Regions -Our Towns and Cities: the future – Delivering an urban renaissance 2003

1. 5 Alternatív energia

1. 5. 1 Alternatív energiaforrások

Az energia viszi előre az urbanizáció motorját. Habár, a hagyományos energiaforrások – olaj, szén és természetes gázok- politikai, környezeti, és gazdasági viták által gátolva vannak. Az eredményes és fenntartható energia fejlődése kulcsfontosságú szerepet játszik a fenntartható városok fejlődésében. A lelkiismeretes energiagazdálkodásnak három stratégiára kell összpontosítani: 1) a nem megújuló energia fogyasztás csökkentése, 2) növekvő megújuló energia termékek, és 3) növekvő energia hatékonyság. Jelenleg a megújuló forrásból származó energiaszázalék az elvárthoz képest igen alacsony. Az Egyesült Államok a legnagyobb energiafogyasztó az egész világon, amelyet más iparosodott ország követ. Minthogy a világ továbbra is városiasodik, a felmerülő országokban az energiára való igény növekszik. Ahogy a lakosság közelít a városi környezethez, a fenntartható energia üzemek alapvetők a környezet további degradációjának és a globális felmelegedés elhárításának érdekében.

1.5. 1. 1 Geotermikus

A geotermikus energia a Föld belső hőjéből származik. A földalatti forrásokból származó gőz erő turbinákra van felhasználva melyek elektromos energiát szállítanak a fogyasztók számára. A vízfelesleg amely nem gőzként van kieresztve vissza kerül a Földbe. A geotermikus energia létesítmények olyan területekhez illenek a legjobban ahol a legközelebb vannak a felszínhez a termális tevékenységek, csakúgy mint a törésvonalak mentén vagy a nagyobb geotermikus tevékenységű területeken. Jelenleg Svédország a geotermikus termékek vezetője, Európa energia igényének 0, 25 % -val, melyet ezzel a stratégiával termel ki **(1)**.

1.5. 1. 2 Vízenergia

A turbinák vezetésére a víz esési erejét használni, és energiát előállítani a legnagyobb megújuló energiaforrás az EU-ban, 2001-ben az elektromosság több mint 12%-a származott vízerőművekből **(1)**. A leggyakoribb módszer a vízerőművek építése völgyelzáró gátak mentén, melyek elraktározzák a folyóvizet a fogyasztók számára való elektromosság termelése érdekében. Ezen felül, a folyókat a kis vízenergiájú felszerelésekből jövő energiából való termékek előállítására is lehet használni, mely a folyóvizet használja fel energiatermelésre. Az ilyen típusú

energia termékek legnagyobb kiaknázandó lehetőségei, olyan országokban léteznek, mint például Ausztria és Görögország.

1. 5. 1. 3 Hullám - energia

A tengerből származó egyik energiaforrás a hullám erejének kiaknázása. Ez a módszer a bojkát nyíltengeren vagy partközelen helyezi el, hogy elektromosságot gerjesztjen a hullám ereje által. A hullám energiáját arra használják, hogy nyomást gyakoroljon a vízre így a turbinán keresztül, áramoljon ezzel kereskedelmi használatra, energiát állítson elő. Az utóbbi pár évben jelentős teret hódított a technológia világszerte **(2)**. A hullám-energia technológiáknak két típusa van, nyíltengeri vagy partközeli. A nyíltengeri módszerek mélyvízi környezetekben futnak az elektromosság előállításához a tengerfelszín emelkedését, és csökkenését használják, míg a partközeli módszerek a partvonal mentén vannak felépítve és az energiát a hullámtörésből, nyerik. Általában a hullám technológia fenntartási és az üzemeltetési költségei nagyon alacsonyak, a forrás adott, a tengervíz határtalan és a rendszer virtuálisan önfenntartó. Akárhogyan is, környezeti megfontolásokat kell figyelembe venni. A „hullám gazdaságok” elhelyezésének ökológiai megfontolásoktól kell függnie, mint például az üledékvándorlásra és a vízi fajokra gyakorolt hatás figyelembevétele.

1. 5. 1. 4 Árapály energia

Az árapály energia még mindig fejlődő szakaszban van. Az árapály energia a megjósolható árapály ingadozást használja az erő turbinák és az energia előállítására. Különböző stratégiák vannak a tenger erejéből származó energia kiaknázására, ide tartoznak például a hagyományos duzzasztógát berendezések, egyedül álló turbina struktúrák, bója-stílusú generátorok, és az újabb függőleges tengelyű szélmalomok felbecsülhetően legalább 10 gigawatt energiát tudnak termelni az Egyesült Királyságban **(3,4)**.

1. 5. 1. 5 Az óceáni vízrétegek hőfokkülönbségének hasznosítása

Ez a technológia az óceánban rejlő hőmérséklet különbségek használatára épül, mely energiát termel. OTEC (Ocean Thermal Energy Conversion) a Föld óceánjainak tárolt hőjét használja ill. a mélyebb vizek alacsonyabb hőmérsékletét elektromosság előállítására. Mivel a meleg tengervizek alacsony nyomású konténerekben vannak

tárolva, azért hogy a forrásponthoz eljérjék, és ezzel gózt termeljenek, amelyből energiát tudnak előállítani. A hideg tengervizet, pedig a gózt kondenzálására tudják felhasználni, amely szinte teljesen tiszta friss vízként marad meg az eljárás alatt. Ez egy jó példa a nyitott-körű rendszerekre (5). Ezzel szemben a zártkörű rendszerek meleg tengervizet használnak olyan gózt előállítására, amelyeknek alacsony a forrásponthoz és ezzel egy időben energiát termel. Az előállított gózt ily módon visszajut a rendszerbe.

1. 5. 1. 6. Szélerergia

A szélerergia egy igen közismert és előreláthatólag a megújuló energiatermelés egyik módszere. Századokon keresztül használták ezt a technológiát és az utóbbi évtizedekben növekvő figyelmet kapott. Jelenleg az európai tagállamokban található a világ összes szélerergia termelőkapacitásának 74%-a és a kapcsolódó berendezések gyártási kapacitásának 90%-a **(1)**. A szélerergia kapacitás már felülmúlta a 2010-re az EU által beállított szintet. Németország, Spanyolország, és Dánia vezetik a versenyt a szélerergiában 41%, 23%, és 6%-kapacitással az EU-25 48, 027MW-os teljes kapacitásából. Az R&D és az ipar növekedésében rejltő előnyöket összekapcsolva a turbina piac 2006-ban elért 23%-os növekedésével, az éltavasok a szélerergia technológia korai és a széleskörű kivitelezése érdekében állnak. A partközeli szélgazdaságok egyre inkább vonzóbbá váltak, mivel a befektetések nagy arányban megtérülnek és nem kell számolni a hagyományos szelerőművek okozta kockázatokkal.

1. 5. 1. 7 Napenergia

Napenergia alapú fűtő rendszerek hasznosak a hagyományos energiaforrásokra való igény csökkentésére. Mind az aktív mind a passzív fűtő rendszerek életképes stratégiák a személyes és a környezeti költségeket csökkentése szempontjából. A passzív rendszerek a Nap energiát mechanikai vagy egyéb feldolgozás nélkül használják, míg az aktív rendszerek a mechanikai vagy elektronikai eljárást igényelnek, ahhoz hogy optimálisan működjenek. A passzív rendszereket általában úgy alakítják, hogy az extrém alacsony működési költségekre és a minimális környezeti hatásokra ügyelnek elsősorban. A háztetőre rögzített napelem vagy a specifikusan hó-energiát használó építészeti példák a passzív napenergia használatának. Az aktív rendszerekbe bele tartoznak a vízmelegítő rendszerek,

amelyek, szivattyúk használatát vagy egyéb napenergiát, használó eljárásokat igényelnek.

1. 5. 1. 8 Biomassza

A biomassza energia a növények és/vagy állatok lebomlásából vagy anyagcseréjéből, származó anyagokból, keletkezik, melyet az elektromosság vagy a hő termelésre használnak. Európában az energiatermelésre használatos vezető biomassza termékek, közé tartozik a fa, szalma, baromfiürülék és azok a növények melyek rövid növekedési időt igényelnek. Kivételesen fontos fát használni, mert a forgácsot és az egyéb faipari hulladékot nagy mennyiségben termeli az ipar. A biomassza égetését általános fűtési célokra vagy az elektromosság nagyfokú termelésére lehet használni. Mivelhogy a biológiai anyagok égetése az atmoszférába való CO₂ kibocsátással jár és hozzájárul a globális felmelegedéshez, ezért olyan eljárásokat kell fogantatni, mint például fák és egyéb növények ültetése a kiengedett CO₂ elnyelése érdekében.

1. 5. 2 Politikai alternatívák

A következőkben néhány stratégiáról lesz szó, melyeket a szakértők arra tudnak használni, hogy csökkentsék az energiafogyasztást és maximalizálják a megújuló energiatermelést. A stratégiákat mind az energiaellátásban (termelés) mind a keresletben (fogyasztás) lehet alkalmazni. A megújuló energia fejlődését bátorító jelentős stratégiát *Forgalmazható Zöld Tanúsítványnak (Tradable Green Energy)* hívjuk. TGC-eket olyan szabályzatokkal használják együtt melyek az energiahasználat bizonyos mértékét a zöld energiából, nyerik. Egy egységnyi zöld energia termelésekor a megfelelő TGC ad útmutatást. Mióta a fogyasztókat, közművállalatokat és/vagy egyéb iparágakat kötelezik, hogy előírt mennyiségű zöld energiát használjanak, felhasználják a TGC-t hogy, megfeleljenek a kívánalmaknak. Így a zöld energia megtartja a piaci életképességét és a hozzáférhetőségét **(1)**.

Az energia csökkentő stratégiák fogyasztókra való alkalmazása a következőket foglalja magába: adó ösztönzés, fogyasztói árengedmény és adományok. Az adóösztönzés egy hagyományos módja az energiatermelőknek arra, való bátorítására hogy váltsanak, vagy dolgozzanak ki egy tisztább fenntarthatóbb energiaellátást. Adókedvezményekkel ösztönzést nyújtanak a szállítóknak, hogy újrakalibrálják az üzlet természetét és profitképesebb és környezetileg vonzó stratégiákat, folytassanak. Az adományok szintén szükségesek lehetnek a termelők pénzügyi költségeinek csökkentése, hogy zöldebb technológiákba fektessenek be. A zöld

energia energiapiacban való megosztásának növelésére vonatkozó stratégiák csak akkor lesznek hatásosak, ha a technológia a piac ellátásáért létezik.

Döntéshozók olyan adózási rendeleteket fogantathatnak mint például a nem-megújuló forrásokból származó üzemanyagok adóztatása „környezetvédelmi adó” címén.

1. 5. 3 Referenciák

1. European Commission, Directorate General for Energy and Transport, Electricity from Renewable Sources: Encouraging Green Electricity in Europe, [http://ec.europa.eu/energy/res/publications, doc/2004](http://ec.europa.eu/energy/res/publications/doc/2004).
2. United States Department of Energy, Companies Pursuing Ocean Power along Northern U.S. Shores, http://www.eere.energy.gov/news/news_detail.cfm/news_id=10748
3. BBC News, Tidal Energy Turbine Launches, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/England/devon/2992996.stm
4. Peswiki.com, Tidal Energy, http://peswiki.com/index.php/Directory:Tidal_Power

United States Department of Energy, Ocean Thermal Energy Conversion, http://www.eere.energy.gov/consumer/renewable_energy/ocean/index.cfm

.....--

1. 6 Mobilitás és városi közlekedés

1. 6. 1 Bevezetés

A közlekedés, legyen szó közúton történő, vasúti, légi, tengeri vagy belvízi közlekedésről, a modern társadalom egy nélkülözhetetlen eleme, és a gyors és könnyű távolsági személy- és áruszállításról gondoskodik. Ez az utazásnak egyéni szabadságot és kötetlenséget biztosít, valamint megkönnyíti a kereskedelmet, miközben óriási hasznot hoz a gazdaságok számára **(1)**. Mindazonáltal a közlekedési lehetőségek jelentős közvetett és közvetlen költségeket rónak a társadalomra energiafogyasztás, légszennyezés, zajártalom, a természetes környezet és élőhelyek pusztítása, illetve a globális felmelegedés révén. Ezen, költségek közül néhány a magánszemélyeket terheli, de a legtöbbjük magát az egész társadalmat. Kötelességünk a városi közlekedési hálózatokat sokkal fenntarthatóbbá és kevésbé pusztítóvá tenni. A városi vezetőknek pedig utat kell mutatniuk a változások kivitelezésében.

1.6.2 A városi közlekedésben megmutatkozó tendenciák

A növekvő jólét több autó fenntartását eredményezi, az autóval történő utazás pedig szinte minden országban roppant mértékben növekedett. Ez még nyilvánvalóbb olyan városi területeken, ahol az autóval és tömegközlekedéssel megtett távolságokat növeli a tevékenységek szétszóródása. Az egyik külvárosból másikba történő utazások mutatják a legnagyobb növekedést. Ugyanakkor a gyaloglásról és biciklizésről is sokan térnek át a motorizált közlekedésre. Az autók számában bekövetkezett növekedés lehetővé tette, hogy bármikor bárhová lehessen utazni és a munkahelyek, üzletek és szolgáltatások külterületekre helyeződjenek át. Ez egyre több ember számára tette lehetővé, hogy tágas területeken élvezhessék az életet.

A múlt évszázad nagy részében azt feltételezték, hogy megfelelő közlekedési hálózatokat kell kiépíteni, mivel a növekedéshez és az egészséges gazdasághoz ezek lényeges keretet biztosítanak. Ennek megfelelően a közlekedéstervezők és döntéshozók legfőbb aggálya a szállítási ellátással volt kapcsolatos, gondoskodni egy olyan infrastruktúráról, amely megfelelően támogat minden tervezett követelményt.

Ebből következően sok elemző véli úgy, hogy a közlekedési infrastruktúra túlterhel, amely a közlekedés és forrásfelhasználás fenntarthatatlan szintjéhez vezet **(2, 3)**.

A kereskedelem és ipar kihasználta a közúti szállítást, nyújtotta szabadságot. Az elszállítható árucikkek megválasztásának szabadsága lehetővé tette az újításokat, mint az éppen időre történő (just-in-time) termelést és a raktározási létesítmények számának csökkentését is. Különböző vállalkozásokat telepítettek át a városok szélére azzal a céllal, hogy kiaknázzák az autóval rendelkező vásárlók és alkalmazottak növekvő mobilitása, nyújtotta lehetőségeket **(2)**. Azonban a gazdasági növekedéshez kapcsolódó mindezen változások nem kívánatos következményekkel és externáliákkal is jártak. Ilyen következmények a közlekedési torlódásoktól és gyakoribb közúti balesetektől kezdve a növekvő lég- és zajszennyezés, illetve olyan társadalmi hatások, mint az autóval nem rendelkező emberek kirekesztése. A közlekedés által kibocsátott gázok pedig összefüggésben állnak a globális felmelegedéssel.

1.6.3 A városi közlekedés hatásai

A közlekedés miatt keletkező légszennyezés a városi területek egyik legsúlyosabb problémája. A világ városainak többségében a közúti közlekedés a légköri emisszió elsődleges forrása. Több légszennyezésről végzett tanulmány szerint globális szinten kell kezelni a kérdéseket, különösen az éghajlatváltozást, illetve regionális szinten, különös tekintettel az ipari területekről származó savas eső határokon átnyúló jellege miatt. Mindazonáltal egyre inkább ismert, hogy a népesség teljes légszennyező anyag kibocsátása nagyban függ a városok által kiváltott légszennyezéstől **(4)**. Az ember által sűrűn lakott területeken megnövekedett szennyezés kibocsátás igen magas. A közlekedés által kiváltott légszennyezés egészségügyi hatásai a közlekedés legfőbb aggályai közé tartoznak. Az elmúlt évek kutatásai következetesen kimutatták a szabadlevegőn történő légszennyezés mellékhatásait az emberi egészségre, illetve a bizonyítékok rámutatnak, hogy a közlekedés által keletkezett légszennyezés ezekhez nagyban hozzájárul **(5)**. A közlekedés használja fel a legtöbb energiát és égeti el a világon a legtöbb kőolajat, egy sor légszennyező gázt és különböző méretű, és összetételű szálló port és egyéb apró részecskét állít elő.

A szénhidrogén üzemanyagok széndioxidot termelnek, az üvegházhatást kiváltó gázt széles körben tekintik a globális éghajlatváltozás fő kiváltójának, míg a kőolajjal működő motorok, különösen a nem megfelelően működők, légszennyezést okoznak. A szálló por kifejezés a légszennyező részecskék különböző elegyét takarja, amely a levegőben szuszpendált részecskékből áll. Ezek nagyon sokféle méretet és vegyi

jellemvonást fednek le. A legtöbb jármű nagyon finom szén részecskéket (a dízelmotorokból), szerves ólomvegyületeket (ólmozott benzint használó benzinmotorokból) és más, olajokban használt fémeket bocsát ki a benzinmotorok teljesítményének fokozására. Ezek a részecskék porszennyezést okoznak, lerakódnak az épületeken és károsak az egészségre **(2)**. A közúti közlekedés során keletkező kipufogógázzal kibocsátott részecskék a városi területek levegőjében megtalálható szálló por 30%-áért felelősek **(5)**. A járművek által kibocsátott egyéb aggasztó szennyezések: szén-monoxid (CO), nitrogén-oxidok (NO_x), kén-dioxid (SO₂), ólom (Pb), az illékony szerves vegyületek (VOC-k – főleg szénhidrogének) és füst. A CO az üzemanyag tökéletlen égéséből származik, zárt és városi területeken pedig különösen káros egészségügyi hatásai lehetnek. A NO_x a gépjárműmotorokban magas hőmérsékleten keletkezik és hozzájárul a fotokémiai légszennyezéshez és a savas esőhöz. A szénhidrogének el nem égett üzemanyagként és a járművekből és tárolótartályokból való elpárolgáskor kerülnek a légkörbe. Fontos szerepet játszanak a fotokémiai oxidánsok, például az ózon kialakulásában, amelyek a szmog miatt irritálják a szemet, károsítják a növényeket és hozzájárulnak a savasodáshoz és a globális felmelegedéshez is. A közúti szállítás nagyban hozzájárul a nitrogén-dioxid és a benzol kibocsátásához a városokban és ez a legfőbb oka annak, hogy nem felelünk meg az uniós légszennyezési határértékek. **(5,6)**.

1. 6. 4 Társadalmi hatások

Az utcák mindig találkozóhelyek voltak; a demokrácia valóban az Agorában, a piactéri Athénban született. A városi utca egy gyülekezési pont, egy közösségi hely, ahol a gyerekek játszhattak, a sport, vásárlás és vétel, ünnepek és felvonulások, zene és parádék, barátság és közösségi szellem helyszíne. Egy kis forgalmú utca, sok családdal gazdag társadalmi légkört és erős közösségi szálakat teremt. Egy kis forgalmú utca lakói megérett figyelemmel és gondoskodással viseltetnek fizikai környezetük iránt. Azonban a nagy forgalom eltávolítja az embereket a fizikai környezetüktől. Egy USA-ban végzett tanulmány szerint, ahogy a forgalom növekszik, úgy hanyatlanak a társadalmi kapcsolatok az utcában. A magatartásban is változások mennek végbe. Ahol a forgalom nagyobb lesz, az emberek már nem időznek a járdán, már nem használják előkertjeiket, illetve a városok legforgalmasabb útjai mellett élők kevesebb időt töltenek a házak utcára néző szobáiban **(6)**. Más szóval önmaguk védelme érdekében az emberek felhagytak utcáik régi használatával,

kivéve ott ahol az autóforgalom tilos vagy korlátozott, házon belülre helyezték találkozóikat vagy teljesen felhagytak a találkozásokkal. **(7,8)**

A társadalmi kapcsolatok előtti legnyilvánvalóbb akadály egy autópálya, út vagy egy vasútvonal, amelyen a gyalogosok nem tudnak áthaladni. Még ha a gyalogosok át is mehetnek az úton, az különösen az idősek, fiatal gyerekek és anyukáik számára egy félelmetes akadály lehet. Ezek a csoportok valószínűleg nem rendelkeznek autóval, és ezért jobban függnek a gyalog elérhető kapcsolataiktól. Még ha biztosított is egy gyalogátkelőhely vagy egy földalatti átjáró, az érintett kerülőút elkedvetlenítheti ezeket a kevésbé mobil csoportokat **(6,9)**. Az utcákon és környékén áthaladó forgalom halmozott hatása miatt nem éppen számítanak időtöltésre kellemes helynek. A teret, amely egyszer a helyi emberek tulajdona volt, elvették és a gépkocsival rendelkező személyek kizárólagos tulajdonává tették, amely nehezen áthidalható. A gyerekek többé nem játszanak a járdán vagy mennek kíséret nélkül az utcán végig iskolába. A járókelők számának visszaesése megteremti a bűnözési arány növekedésének feltételeit, és egy ördögi kör alakulhat ki, amely még tovább csökkenti a gyalog megtett utakat **(6,9)**.

1. 6. 5 Fenntartható városi közlekedés kialakítása

A fenntartható közlekedés koncepciója a városi közlekedés nem kívánatos hatásaira történő válaszadás. Az első nemzetközi szervezet, amely közelebbről szemügyre vette a fenntartható közlekedés kérdését a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) volt. 1996-ban az OECD rendezett egy Nemzetközi Konferenciát a Fenntartható Közlekedéséről, amelyen a kanadai kormány megadta a környezetvédelmileg fenntartható közlekedés (EST) előzetes definícióját. Ez a következő: „Egy olyan közlekedést jelent, amely nem veszélyezteti a közegészséget és az ökoszisztémákat, továbbá a közlekedési igényeket úgy elégíti ki, hogy (a) a megújuló erőforrásokat lassabb ütemben használja fel, mint az újratermelődésükhöz szükséges idő és (b) a nem megújuló erőforrásokat pedig az azokat helyettesítő megújuló források előállításának üteménél lassabban használja fel. Az OECD 6 kritériumot adott meg az EST 2030-ra történő megvalósításához:

1. A közlekedésből eredő nitrogén-oxid (NO_x) kibocsátás olyan mértékű csökkentése, amellyel a nitrogén-oxidok és ózon szintek, valamint a nitrogénlerakódás célkitűzései elérhetők.
2. Az illékony szerves vegyületek (VOC-k) kibocsátásának olyan szintre történő lecsökkentése, amellyel az ózonszint túllépése elkerülhető, illetve a közúti

járművek minden fajta működése során keletkező rákkeltő VOC-k elfogadható kockázati szintre csökkennek.

3. Az éghajlatváltozás megelőzése a közlekedésre felhasznált fosszilis üzemanyagokból származó egy főre jutó szén-dioxid kibocsátás elérésével, összhangban megállapított globális légkörvédelmi célokkal
4. A szennyező-részecskék kibocsátásának olyan szintre történő csökkentése, amellyel a káros környezeti légszint elkerülhető
5. A motorizált járművek – beleértve a tömegközlekedési járműveket is – üzemeltetésére, fenntartására és tárolására szolgáló városi földterületek oly mértékű felhasználása, hogy megfeleljenek az ökoszisztéma-védelmi célkitűzéseknek
6. A közlekedés keltette zaj ne érjen el egy olyan külső zajszintet, amely egészségügyi aggodalmat vagy komoly ártalmakat okozna **(10)**.

A Világbank szerint a fenntartható közlekedés három összetevőből áll: gazdasági fenntarthatóság, amely ösztönzőket alkot a szükségletekre adott hatékony válaszhoz, környezeti fenntarthatóság, amely támogatja a sokkal élhetőbb településeket és csökkenti a közlekedés külső mellékhatásait, illetve társadalmi fenntarthatóság, amely a szegénység csökkentésére összpontosít. Ez a definíció a fenntarthatóság szempontjából minden fontos kérdésre vonatkozik, és azzal foglalkozik, hogy „a közlekedés hosszú távú hatásai azt eredményezik-e, hogy a jövő nemzedékei jelentősen kevesebb erőforrást örökölnek, mint ami elődeik rendelkezésére állt.”

(10):

2002-ben a kanadai kormány a Fenntartható fejlesztés kanadai központjával együtt megalkotott egy másik definíciót, amely valószínűleg a legszélesebb körben használt, átfogó meghatározás, és amely megadja a fenntartható közlekedési hálózat alapelveit is. Ez alapján a fenntartható közlekedési hálózat olyan, amely:

- lehetővé teszi a biztonságos alaphozzáférést az egyéneknek és a közösségeknek, oly módon, hogy az megfelelő mind a ember és az ökoszisztéma egészségének, minden generáció számára egyenlő módon
- megfizethető, hatékonyan működik, különböző szállítási módokat kínál és élénk gazdaságot ösztönöz
- korlátozza a föld felvevőképességéhez mért szennyezés- és hulladék-kibocsátási szintet, minimalizálja a nem megújuló erőforrások felhasználását, korlátozza a megújuló energiaforrások kiaknázását azok fenntartható

megújulási szintjéig, összetevőinek újrahasznosítását és újrafeldolgozását, és minimalizálja a földterület-felhasználást és a zajkibocsátást

A fenntartható definíció mindezen meghatározásai a közlekedés társadalomra, környezetre gyakorolt hatásaival és a hatások nagymértékű csökkentésének az igényével foglalkozik, középpontjukban pedig a jövő generációi számára az erőforrások és a környezetminőség jelenlegi generációkhoz hasonló szintjének biztosítása áll.

1. 6. 6 Fenntartható városi közlekedés elérése

A városi közlekedés kérdésével átfogóan kell foglalkozni, a fizikai, gazdasági és társadalmi hatások figyelembe vételével és fenntartható városi közösségekre vonatkozó új stratégiák kitalálásával. A helyi hatóságok és települési önkormányzatok megpróbálták az aktuális tendenciákat megfordítani. Forgalomcsillapító intézkedéseket fogadnak el azzal a céllal, hogy csökkentsék a sebességet és a lakóövezeti utcák használatáról, leszoktassák az autósokat, ha egyéb útvonalak is rendelkezésre állnak. Ez gyakran a városközpontok és belvárosi területek új életre keltésének egy fontos eleme. A közúti forgalom hatásainak csökkentésére irányuló másik megközelítés a kis települések számára építene kerülőutakat. Mindazonáltal néhány bizonyíték arra utal, hogy a problémák újra felbukkanhatnak máshol is (lényegében csak toljuk magunk előtt ezeket) és az elkerült városközpontok el is tűnhetnek a forgalom elvesztése miatt **(6)**. Nagy kapacitású, alacsony energiafogyasztású átutazási lehetőségek kialakítására, illetve a személygépjármű-használat előírásokkal vagy árpolitikával történő csökkentésére van szükség a városi és sűrűn lakott területeken. Az autóiparnak folytatnia kell a motorteljesítmény javítását, mialatt szénhidrogének mellőzésén alapuló alternatív meghajtási rendszereket fejleszt ki. Olyan közösségeket kell kialakítani, amelyek minimalizálják az utazás szükségességét. Csak ezúton/ily módon remélhetjük, hogy a fenntartható városi közlekedés jövője elérhető.

1. 6. 7 Referenciák

1. Haq, G – Towards Sustainable Transport Planning, A Comparison between Britain and the Netherlands – Avebury, 1997
2. Organisation for Economic Co-operation and Development - Urban Travel and Sustainable Development – OECD, 1999

3. Wikipedia Website – Sustainable Transportation - <http://en.wikipedia.org>
European Environment Agency – Assessment and Management of Urban Air Quality in Europe – EEA
4. World Health Organisation – Health Effects of Transport – Related Air Pollution edited by Krizanowski M, Kuna-Dibbert B and Schneider J. 2005
5. The Royal Commission on Environmental Pollution's 18th Report – Transport and the Environment – Oxford Press – 2001
6. Tolley, R and Turton, B – Transport Systems Policy and Planning – A geographical Approach –Longman 1998
7. European Environmental Agency - Traffic noise: exposure and annoyance - 2001 www.drnoise.com/PDF_files/Traffic%20Noise%20primer.pdf
8. OECD Proceedings, The Vancouver Conference – Towards Sustainable Transportation – 1996

2. GAZDASÁG

2. 1 Kapacitáskiépítés a fenntartható fejlődésért

2. 1. 1 Bevezetés

A fenntartható városfejlesztés minden elemének alapja az irányelvek kivitelezésében a hozzáértő intézmények és személyzet szükségessége. A kapacitásbővítés egy alapvető célja egy ország azon képességének javítása, hogy rámutasson és értékelje a fejlesztési lehetőségek közötti irányelv-választékhoz kapcsolódó kulcsfontosságú kérdéseket, a szükségek megértésére és a környezeti lehetőségekre és határookra alapozva. Túl sok jó szándékú projekt, amely emberi életet, illetve egy város, régió, vagy ország környezetét hivatott javítani, siklott ki hozzá nem értés, vagy korrupció miatt. Források lettek lehívva és elköltve, de eredmények nem valósultak meg. A kapacitásbővítés magában foglalja egy ország minden alkalmazható, beleértve emberi-, tudományos-, technológiai-, szervezeti- és intézményes erőforrásának mobilizálását és orientálását. Kapacitásbővítés megjelenhet egyéni szinten, szervezeti szinten, közösségi szinten, vagy rendszer szinten. Az Európai Unióban a kapacitásbővítés főként az új tagállamokra jellemző és intézmények az EU irányelvek és programok megvalósítására vonatkozó képességének építésére, vagy fejlesztésére utal.

A kapacitásbővítés ötlete az Egyesült Nemzetek 1992-ben Rio de Janeiróban megtartott „Earth Summit”-je eredményeként kapott nemzetközi figyelmet. Több mint száz államfő jelenlétében a felszólalók a kapacitásbővítés ismerték el a „Agenda21”(21. század napirendje, amely egy háromszáz oldalas tervezet a 21. században a fenntartható fejlődés megvalósítására) végrehajtása egyik eszközének. Az „Agenda21” 37. fejezete különös figyelmet szentelt a kapacitásbővítő nemzeti mozgalmaknak és nemzetközi együttműködéseknek fejlődő országokban. Fontosnak tekintették egy a fenntartható fejlődéssel foglalkozó ország szükségleteinek és prioritásainak egy folyamatos együttműködés által történő meghatározását és az emberi erőforrások és az intézményi adottságok megerősítését. Így a kapacitásbővítés spektruma az egyéntől a közösségig, a megvalósító intézményig, végül a nemzetig terjed.**(1)**.

2. 1. 2 Kapacitásbővítési példák

Kapacitásbővítés bármilyen kormányzati, vagy társadalmi szinten megjelenhet. A koncepció megértésének elősegítéséhez hasznos lehet bemutatni néhány példát különböző szinten történt kapacitásbővítésekről. Helyi szinten, egy közösség esetleg segít egy non-profit lakótelepi szervezetnek önkéntes hálózat kiépítésében, vagy egy közösségi figyelő szolgálat létrehozásában a bűnözés megelőzésére, illetve csökkentésére. Egy másik példa lehetne nevelési és szervezési támogató feladatok ellátása közösségi lakótelep-fejlesztő és non-profit szervezetek népszerűsítésére, az alacsony jövedelemmel rendelkező személyek és családok lakhatási lehetőségeinek fenntartása, javítása, megteremtése céljával.

Nemzeti szinten: Az Egyesült Államok Közlekedési Minisztériuma (EÁKM) létrehozta a Közlekedésszervezési Kapacitásbővítő Programot (KKP). Az EÁKM anyagilag támogatja az államokat közlekedési infrastruktúraépítésben, tömegközlekedési létesítményeket és autópályákat egyaránt. Az ilyen projektek megzavarhatják a közösségeket és megváltoztathatják egy hely/térség karakterét és funkcióját. A közlekedés fejlődése általában jelentős környezeti hatásokkal bír, mint például a természetes élőhelyek megzavarása, vízszennyezés, és előfordulási helyek/lakóhelyek elpusztítása. Megvalósított projektek a környezet levegőjének romlását, illetve zajártalmat okozhatnak. A KKP a döntéshozókat, közlekedési tisztviselőket és alkalmazottakat hivatott segíteni lakóhelyük közlekedési szükségleteinek meghatározásából adódó eme rendkívül összetett kérdések megoldásában. Ez az átfogó programképzést, technikai támogatást és támogatást nyújt a kormánynak, helyi-, regionális-, vagy törzsi önkormányzatoknak, szállítmányozóknak és közösségi vezetőknek. Gyakorlatilag a KKP információval látja el, képi, és technikai támogatással segíti a szakembereket olyan tervek és programok kidolgozásában, melyek megfelelnek a közlekedési rendszereik megannyi utasa szükségleteinek. **(2)**.

Az Európai Unió folytat kapacitásépítő programokat jelölt, illetve potenciális jelölt országokban, mint többek között Horvátország, Törökország, Albánia, Bosznia Hercegovina, Szerbia. Az EU tagságra való felkészülés sok a törvényhozó és végrehajtó folyamatban résztvevő intézménytől és szervezettől széleskörű és mélyre hatoló változást követel meg. Az EU bővítéshez szükséges egyik fő elvárás a haszonélvező országok intézményes és adminisztrációs kapacitásainak megerősítése, hogy azok ezáltal olyan helyzetbe kerüljenek, hogy teljes mértékben átvehessék, beilleszthessék és betarthassák a közösségi irányelveket. Ehhez a kormányzataiknak

és bírói testületeiknek a szakszerűség és a semlegesség elvének figyelembe vételével történő modernizációjára van szükség. **(3)**.

Nemzetközi szinten ügynökségek, mint a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Fejlesztési Programja és az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet a fejletlen nemzeteket kapacitásépítő támogatással látja el. Ezek a programok arra hivatottak, hogy segítsék helyi embereket (bennszülötteket) a modern világban való túléléshez szükséges tudás megszerzésében. A támogatás célszemélyei lehetnek akár kisgazdálkodók, üzletemberek, vagy –asszonyok, műszaki alkalmazottak, vagy nők, akiket a hagyományok miatt fosztottak meg az oktatás és képzés lehetőségétől.

2. 1. 3 Egyéni képzés

A kapacitásbővítés alapvető célja az egyén szintjén az emberek egy jobb jövő megteremtéséhez szükséges tudásának megszerzésében nyújtott segítség. A legszélesebb értelmezésében a kapacitásbővítés magában foglalja a fejlődési folyamat részeként a humán erőforrás-fejlesztést. Azon az elgondoláson alapul, hogy az oktatás és képzés a fejlesztési törekvések lelkének része és humán erőforrás-fejlesztés nélkül a legtöbb beavatkozás nem lenne hatásos. A kapacitásépítés cselekvések olyan irányú sorozatára koncentrálnak, amely segíti a fejlődési folyamat résztvevőit tudásuk, ismereteik bővítésében és a kívánt változás megvalósításához szükséges hozzáállás megteremtésében. **(4)**.

Szervezeteken belül az egyéni képzés és kapacitásbővítés az alkalmazottakat technikai eszközökhöz való hozzáféréssel, gyakorlati feladatokkal, komoly kutatási- és tanulási lehetőségekkel hivatott ellátni, miáltal azok képesek lesznek megfelelő teljesítményre, hogy a szervezet a fenntartható fejlődés, környezeti erősödés és /vagy a szegénység csökkentésének motorjává váljon. A szükséges szakértelem és tudás természete a projekt témájától függően széles körben változik. Ugyanúgy változik a program hossza, illetve a gyakoronokok képzésének előfeltételi szintje. Nem lenne megvalósítható olyan átfogó képzési programok tervezése, melyek egy bizonyos témakört minden szempontból lefednek. Ezért képzésük részeként az egyéneket meg kellene tanítani, hogyan vegyenek igénybe munka közben extra/többlettudást, -szakértelmet. A többlet- és új információ megszerzési módjának és forrásának ismerete éppolyan fontos, mint maga a képzési program.

2. 1. 4 Intézményi kapacitásbővítés

Intézményi szinten a kapacitásbővítés magába foglalja a szervezeti fejlődést és a személyzeti képzést. Értékelni kell a menedzsmentszerkezeteket, felül kell vizsgálni az eljárásokat és szabályokat nem csak a szervezeteken belül, hanem szervezetek más szervezetekkel, illetve a társadalom szektoraival tartott kapcsolataiban is. Kapacitásuk növelésének érdekében, értékelni, és szükség esetén módosítani kell minden szinten az intézmények és ügynökségek törvényi és szabályozó szerkezetét. Ez belülről is elérhető, de esetenként törvényhozói lépés szükséges.

Egy szervezeten belül alapvető, hogy minden menedzser birtokában legyen a szervezet feladatának végrehajtásához szükséges képzésnek és szakértelemnek. A program végrehajtásában résztvevő személyzetnek is át kellene esnie képzésen. A kapacitásépítésre képzett személyek révén a szervezetek is kompetenssé válnak. Egy állami, vagy privát szervezetnél képzési programokat házon belül indíthatnak, egy képzésre szakosodott kapcsolódó ügynökség vagy csoport, vagy külső tanácsadó által. Egy képzés beindítása előtt a tanároknak is meg kell szerezniük a szükséges tudást és szakértelmet, amit majd átadnak másoknak.

2.1.5 A közösség szerepe

A társadalmi szintű kapacitásépítés helyi szervezetekkel történő együttműködéssel jár, hogy a népesség minden szegmensét lefedjék, meghatározhassák a helyi prioritásokat, és biztosíthassák, hogy a projektek a helyi szükségekre és témákra épülnek. A következő lépések szükségesek a közösségnek a kapacitásbővítési folyamatba való sikeres bevonásához:

- Egy átfogó társadalmi kapacitásbővítési stratégia kidolgozása.
- A résztvételi folyamat kormányzati támogatásának biztosítása.
- A résztvételi folyamat mihamarabbi elindítása.
- Minden érdekelt felkutatása és bevonása.
- Minden felelős kormányzati személy és szervezet felkutatása és bevonása.
- A tájékozott döntéshozatalhoz szükséges kapacitás kiépítése a társadalom számára.
- A kétirányú információáramlás meglétének biztosítása.

E folyamat során alapvető fontosságú, hogy a társadalom vagy közösségek és a projekt támogatói között kölcsönös bizalom alakuljon ki. A bizalom hiánya a projekt megghiúsulásának biztos eleme. Bizonyos közösségek érdekcsoportokat alakíthatnak,

aktivistákat toborozhatnak. Más közösségek talán egy kicsit passzívabbak bizonyos kérdésekkel kapcsolatban, így őket óvatosan előkészített információkkal és programokkal lehet elkötelezetté tenni. Bizonyos területeken a környezetvédelmi szervezetek kimagaslóak, véleményüket meg kell hallgatni. Az üzleti közösség egy másik fontos szektor, melyet be kell vonni a kapacitásépítési folyamatba. Végző soron, lehet, hogy privát csoportok résztvesznek egy projekt teljesítésében a kidolgozási vagy kivitelezési fázisban, így érteniük kell a projekt összefüggéseit. A nők, illetve női szervezetek bevonása a fenntartható fejlődési projektek kidolgozásába szintén igen fontos.

2. 1. 6 Nemzeti szintű kapacitásépítés

A kapacitásépítés fent említett minden, az egyéni képzéssel, szervezeti és intézményi kapacitásépítéssel, és társadalmi támogatással kapcsolatos eleme jelen van nemzeti szinten. Meg kell vizsgálni, főként az intézményeket és a projekt szükségleteihez kell azokat igazítani. Szükség lehet új irodák nyitására és extra személyzet alkalmazására a program levezetéséhez. A képzési programokat nem szabad félbehagyni, a közösség megközelítését pedig körültekintően kell megtervezni és végrehajtani. Ugyan a végső cél azonos: képessé tenni az embereket egy jobb jövő megteremtéséhez szükséges tudás megszerzésére.

2. 1. 7 Referenciák

1. UN Department of Economic and Social Affairs – Division for Sustainable Development. Capacity Building www.un.org/esa/sustdev/sdissues/capacity_building/capacity.htm
2. US Department of Transportation – The Transportation Planning Capacity Building Program www.planning.dot.gov/default.asp
3. European Commission, Enlargement, Financial assistance, Institution building ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/institution_building/index_en.htm
4. The Global Development Research Center. Urban Capacity Building, <http://www.gdrc.org/uem/capacity.html>

2. 2 Gazdaság és pénzügy

2. 2. 1 Bevezetés

A fenntartható fejlődés nemcsak átfogó projekttervezést igényel, hanem pénzügyi tervezést is az irányelvben előírt célok elérése érdekében. Realisztikus pénzügyi tervezés nélkül a legtöbb projekt alulfinanszírozott, vagy finanszírozatlan lenne megvalósításra kárhózzátva. Az előző évtized során az Európai Unió vezető újítónak vált projektjei megvalósításának és azok fejlettségének biztosítása terén. Ez jórészt annak a nemzetközi és nemzeti felismerésnek köszönhető, miszerint politikusoknak, a privát szférának és a társadalomnak együtt kell működnie egy mindenki számára hasznos valódi és fenntartható változás megvalósításában. Ezáltal mára a fenntartható projektek köz- és privát szponzorálása vált az erőfeszítések fő támaszává Európa városainak egy a városi élet és fejlesztés terén valóban fenntartható területfejlesztés felé való elmozdításában.

2. 2. 2 Az EU környezetvédelmi finanszírozása

Az EU környezetvédelmi és természeti megőrző projektjeink financiaális mechanizmusa a LIFE+, mely eredetileg 1992-ben indult három fő terület támogatására koncentrált: **(1)**

- **Természet** – az élőhelyvédelem és a biológiai sokféleség megőrzésének átfogó kérdései a HABITAT Directive és a Natura 2000 alatt;
- **Környezet** – tartalmazza a termőföld, víz, hulladékkezelés, a környezettel kapcsolatos termelési irányelvek integrációja és negatív környezeti hatások csökkentés;
- **Harmadik országok** – a kapacitásépítés és technikai segítség területén a Földközi-tengert és a Balti-tengert körülvevő országok szükségleteinek vázolása.

A LIFE+-t társfinanszírozási stratégiának szánták más, nemzeti-, közalapokból, magánberuházásokból támogatott projektek többletfinanszírozására. A LIFE Environment ezen felül csak úttörő, bemutató projektek számára tart fenn alapokat és nem már működő technológiáknak, technikáknak, így erősítve a fejlődést a kutatás és fejlesztés területén a fenntartható tevékenységek és technológiák számára létfontosságú haladást biztosítandó. A környezetre és az éghajlatváltozásra hatással bíró nagyobb regionális kérdések felvállalására tett

európai erőfeszítéseket a Short and Medium-term Priority Environmental Action Programme (SMAP) részletezték 1997-ben. **(1)**. Az SMAP a Földközi-térség védelmének akció keretprogramja, az Euro-Földközi Partnerség kontextusán belül. A Helsinkiben megrendezett Euro-Földközi Környezeti Miniszteri Találkozón fogadták el.

2. 2. 3 Az Európai Befektetési Bank

Az Európai Befektetési Bank (EIB) célja, hogy hozzájáruljon a tagállamok integrációjához, kiegyensúlyozott fejlődéséhez, illetve gazdasági és szociális kohéziójához. Az EIB Európa projektfinanszírozási eszköze a fenntartható fejlődés, a környezetvédelem és főleg a városfejlesztés területén. A pénzügyileg független EIB-t 1958-ban hozták létre a Római Szerződést követően egy elvek által vezérelt, az EU céljaira és feladataira összpontosító non-profit intézményként. Az EIB nagyobb beruházások hitelfinanszírozásával nyújt többlettámogatást városok olyan projektjeinek megvalósításához, melyeket azok az Európai Bizottság támogatásából, illetve más forrásokból nem tudnának teljes egészében finanszírozni. A bank tevékenysége főként az Európai Unióra koncentrálódik, majd 90%-a a tagállamok határain belül zajlik. Az EIB főbb tevékenységi körei a következők **(2)**:

- A kibővült EU gazdasági és szociális kohéziója
- Az Innovation 2010 Initiative (i2i) megvalósítása
- Transz-Európai és hozzáférési hálózatok kialakítása
- Kis-, közepes vállalkozások és közepesen nagy vállalatok támogatása
- Környezetvédelem és -fejlesztés, beleértve az éghajlatváltozást és a megújuló energiákat
- Az EU fejlődési és együttműködési politikáinak támogatása partner országokban

A bank különleges figyelmet szentel városfejlesztési kérdések finanszírozására, a nem- megújuló alapanyagok felhasználásának csökkentését célzó tevékenységekre, fenntartható életmódok bátorítására és élhető városi lakóhelyek építésére. 2005-ben vázolták a Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas (JESSICA) ötletét, melyet 2006-ban véglegesítettek. Különbféle pénzügyintézetek közös erőfeszítése révén a JESSICA lehetővé teszi „menedzsmenthatóságok”(?) számára

azok a városfejlesztés és a fejlesztési projektek néhány szerkezeti forrásának felhasználását. A mozgatóerő a JESSICA mögött az újr felhasználható pénzügyi támogatások használata, a városi alapok pénzügyi eszközökkel való ellátásának folyamatos biztosítása érdekében. A program jelentősen függ az intézményi támogatástól, a kapacitástól és a magántőke (private-public-partnership) részvételétől. **(3)**

2.2.4 A magánszektor: Az Európai környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (EMAS)

Az EMAS egy, az 1990-es évek közepén létrejött önkéntes kezdeményezés, mely eszközként szolgál vállalatok és iparágak számára környezetre gyakorolt hatásuk kezelésére a versenyképességük megőrzése mellett. Az 1836/1993 számú tanácsi rendelet alapján létrehozott EMAS eredetileg csak az ipari szektor résztvevői számára volt elérhető, bár 2001 után megnyílt a köz- és magán szektornak is. Az EMAS hasonló az Egyesült Államok Energy Star kezdeményezéséhez, mely egy jellel látja el a környezetvédelmet szem előtt tartó árukat és szolgáltatásokat. Az EMAS által regisztrált szervezeteknek és vállalatoknak:

- meg kell vizsgálnia minden a környezetre hatást gyakorló eszközt, termékét és tevékenységét;
- ki kell alakítania egy Environmental Management System (EMS, környezetvédelmi menedzsment rendszer) a cég felsőbb vezetése által szabott feladatokkal és célokkal;
- olyan környezeti ellenőrzést kell tartania, mely összehasonlítja az EMS által kitűzött célokat a szervezet által teljesítettekkel;
- az eredményeket nyilvánossá kell tennie és a sikerekről, kudarcokról, illetve a hiányosságok pótlásának tervéről elemzéseket kell készítenie. **(4)**.

A résztvevő cégeknek be kell mutatniuk, hogy teljes egészében felmérték a környezetvédelmi szabályozás szervezetükre gyakorolt hatásait és jövőbeli kötelezettségeiknek folyamatosan képesek, lesznek teljesíteni. Minden jelentkezést egy arra jogosult EMAS tisztviselőnek el kell bírálnia, mielőtt az adott szervezet az EMAS logót használni kezdhethetné. Ugyanúgy, mint az Energy Star program az USA-ban, az EMAS is a fogyasztók számára egy felismerhető jellel látja el a támogatott

termékeket és gyártókat, illetve esélyt ad az érdekelt iparágaknak és szervezeteknek a fenntartható gyakorlatokban való részvételre, hozzáértő források összehangolt technikai és tanácsadói támogatásával. **(4)**.

A fenntartható városfejlesztési ágazatok számára rendkívül fontos a magánszervezetek önkéntes alapon történő bevonása, különösen a szabad területek, a környezetbarát szolgáltatások, a szennyezés csökkentés és –kontroll, illetve az energiahatékonyság tekintetében. Az elmúlt években, ahogy az emberi tevékenységek környezetre gyakorolt hatásának tudatossága egyre jelentősebbé vált, úgy a magánszféra egyre nagyobb része vált fenntartható környezetvédelmi gyakorlatok fejlesztésének részesévé. Ennek azért van kiemelkedően fontos szerepe a városi területekre nézve, mert nélkülük a hatékonyságnövelő- és az ember környezetre gyakorolt hatásának csökkentését célzó projektek közfinanszírozása akadozhatna. Magánszemélyek és vállalatok nagyobb bevonása a fenntartható fejlődésbe szintén több újítást inspirál a közszolgálatok és –épületek tervezésében, illetve kivitelezésében.

2.2.5 A környezetvédelem növekedésének értéke

Zöldebb területekbe és tisztább környezetbe befektetni növeli a városi területek hosszútávú értékét, és pozitív eredménnyel kecsegteti a magántőkét, közpénztárat egyaránt. Ez magától értetődő az egész világon.**(5)**. Ezen felül, egészségesebb városi környezet egészségesebb városi népességhez vezet. Forrásokat áldozni a közjóra, tisztább termelési eljárásokra, a szennyezés ellenőrzésére, növeli a mentális és fizikai jólétet a városi területeken, illetve az egészségesebb és boldogabb munkaerő hatékonyságát. Az élhető városrészekbe történő befektetés tehát vitathatatlanul a legjobb döntés a köz- és magánszféra szereplői számára. Azután a „hogyan teremtsünk jobb életkörülményeket” válik a kérdéssé.

A közmű projektek kezdőtőkájének legtöbbször közalapokból fog származni. Így fontos, hosszú- és rövidtávon egyaránt, hogy a köz a pénzéért értéket kapjon. Ráadásul a fenntartható környezetbe való befektetések egyben a jövő magánbefektetéseibe történő befektetések is. Szépen karbantartott parkok és zöldterületek környezetében például az ingatlanárak is magasabbak. **(6)**. Az Emmen, Appeldoorn és Leiden hollandiai városokban készült tanulmány szerint egy vízparti ház értéke 11 százalékkal magasabb. Kilátás a folyóra, vagy közeli tóra akár 10, átlagosan 7 százalékkal növelheti az árat, míg egy parkra való kilátás 8 százalékkal

emelte azt. A tény, hogy egy park van a közelben, 6 százalékot emelt az áron. Összehasonlításképpen, egy tömbház 7 százalékkal csökkentette az értéket. **(5)**

Városoknak különböző támogatási lehetőségeik vannak fenntartható fejlődés-projektek finanszírozására. Városi területek felhasználhatnak adóalapú és magánfinanszírozású opciókat, mint például telek-/vagyonadók, használati díjak, és címzett adóztatás (pl.: a lottó jövedelmének felelős környezetvédelmi tevékenységekre történő felhasználása). Mindazonáltal a fenntarthatósághoz nagyon fontos ezeknek a létesítményeknek és szolgáltatásoknak az irányítása is. A nyitott-/zöldterületek kérdését illetően például közismert, hogy ezek a területek nagy hatással vannak a környező területek ingatlanára, így a befektetésekre és a haszonra is, de a tervezőknek képesnek kell lenniük számolni ezeknek a területeknek az értékével azok fenntartása és fejlesztése során. Tehát a tervezőknek lépéseket kell tenniük mind az anyagi-, mind a természeti tőke átfogó könyvelési gyakorlatában.

Közterek értékének meghatározása újszerű és átfogó könyveléssel lehetséges, ahol minden eszköz része egy terület értékének. Ehhez a menedzsmentnek vezetnie kell az anyagi és természetes készletek induló és periodikus ellenőrzését, a szabad területek teljes tőkeértékét. Ide tartoznak:

- **Tájkép ellenőrzés** – egy park, vagy zöld terület emberek számára jelentett vonzereje, beleértve annak karbantartásból és tervezésből, vagy annak hiányából eredő állapotát.
- **Környezeti ellenőrzés** – a területen fellelhető, vagy azon megélni képes növény- és állatfajok értékének és azok a környező területekre gyakorolt kedvező hatásának felmérése. Ezekhez a kedvező hatásokhoz tartoznak –bár nem erre korlátozódnak- kérdések, mint a tér természetes akadályainak zajcsökkentő hatása, a természetes rendszereknek (vízelnyelő felület, fű, stb.) a városi csatornamű számára nyújtott segítség.
- **Létesítmény ellenőrzés** – a parkokban és zöldterületeken található létesítmények társadalmi és gazdasági értékének felmérése. Ide tartozhatnak pihenő övezetek, padok, szökőkutak, úszásra alkalmas területek, sportpályák, zenei színpadok, stb....

A közterületek azonban nem képesek önmaguk értékük megőrzésére. A szökőkutak cserére szorulnak, a padok javításra, a földterületeket pedig művelni kell. Ily módon az ellenőrzések célja egy a közlétesítmények fenntartásához szolgáló gyakorlati útmutató kidolgozása. A zöldterületek tényleges költség- és értéktényezői

megismerése révén az önkormányzatok pontosan tudják jövőbeli kiadásait, illetve a szükséges karbantartások költségeit megtervezni. Bevételek elérése érdekében az EU támogatások, állami- és városi alapok felhasználásán felül a menedzsment olyan lehetőségeket is kihasználhat, mint nyilvános rendezvények (pl.: zenei fesztiválok, stb....) szervezése. Ezen felül, a zöldterületek és környezetbarát eljárások felelős és kreatív reklámja komoly bevételeket hozhat magánvállalkozásoknak, melyek számára hasznos a városi környezetre gyakorolt pozitív hatásként kapott nyilvánosság. Nagyvállalatok egyre aktívabbak olyan környezetbarát technológiák promotálásában, melyek számukra pozitív nyilvánosságot és nagyobb piaci részesedést eredményeznek. A Bank of America például, 10 milliárd USD-t ajánlott környezetbarát tevékenységek és projektek promotálására. Az egyre inkább környezetbarát szabályozásnak és közvéleménynek köszönhetően ez növekvő trend. **(7)**. A tervezők és politikusok tovább ösztönözhetik a magánbefektetőket és azok szereplését adókedvezményekkel, fenntartható projektek aktív résztvevőinek nyújtott hitelekkel.(pl.: környezetvédelmi fejlesztési projektek támogatói részére adott adójóváírás.)

Hosszútávú pénzügyi stratégiáknak tartalmazniuk kellene közintézményeknek és magáncégeknek a környezetbarát technológiát alkalmazó és a környezetvédelmi előírásoknak leginkább megfelelő iparágakba történt befektetéseit. Ennek a stratégiának a jelei a társadalombiztosítási és nyugdíjalapok zöldberuházásai, melyek a magánszférát fenntartható technológiák alkalmazására ösztönzik és erősítik a közalapokat a jövőbeli kötelezettségvállalásaikhoz. A fenntartható városfejlesztés finanszírozása megköveteli a politikai prioritások elmozdítását a rövidtávú pénzügyi gyarapodás felől a hosszútávú társadalom-jóléti beruházások irányába.

2. 2. 6 Referenciák

1. LIFE+ Program, European Commission - Environment <http://ec.europa.eu/environment/life/home.htm>
2. European Investment Bank http://www.eib.org/cms/htm/en/eib.org/attachments/general/bei_info/bei_info124_en.pdf
3. EMAS Website, European Commission - Environment http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
4. Urban Parks: Do You Know What You're Getting for Your Money?, CABE Space, Commission for Architecture and the Built Environment (2006) www.cabe.org.uk

5. Does Money Grow On Trees? CABE Space, Commission for Architecture and the Built Environment (2005) www.cabe.org.uk
6. The Value of Public Spaces: How High Quality Parks and Public Spaces Create Economic, Social and Environmental Value, CABE Space, 2004 www.cabe.org.uk

2. 3 Munkahelyteremtés és fenntartás

2. 3. 1 Bevezetés

A városokra jellemző az erőteljesebb gazdasági növekedés és a nagyobb számú lehetőség. A városi területek mindig több munkahelyet teremtettek, vonzották és képezték a tehetséges és energetikus embereket. Kereskedelmi központokból a fejlesztés és gyártás forrásainak központjává válásukkal a városok a világ népességének döntő többsége számára a gazdasági tevékenység színhelyei lettek. Sikerral, vagy sikertelenül, de sokan költöznek a városokba munkahelyet, vagy egy jobb életet keresve. Néhányan szakképzettek, de sokan nem. Ebből kifolyólag a városoknak mindig küzdeniük kellett a lakosság és a gazdaság szükségleteinek egyensúlyban tartásáért, főleg a gazdaság lassulásának időszakaiban.

2. 3. 2 Problémák

A társadalmi fejlődés és a környezet fenntarthatóságának egyik legfontosabb stabilizáló faktora a munkahely. Jövedelmet generál, melyet fel lehet használni fenntartható projektek tervezésére és megvalósítására. A munkaerő, ebből kifolyólag a pénzügyi menedzsment kérdése a kortól függően változik. Az idősebb munkavállalók, bár több élettapasztalatuk van, lehet, hogy nem járatosak az újszerű technológiákban. Ezzel ellentétben a fiatal munkavállalók kevés élettapasztalattal rendelkeznek, és nehéznek találhatják a munkaerőpiacra való bejutást, vagy a pályájukon maradáást. Őket esetleg nélkülözhetőbbnek gondolhatjuk, mint az idősebb munkavállalókat, akiknek a családjukról kell gondoskodniuk. Mindazonáltal a fiatalabb munkavállalók hajlamosabbak az újításra, új technológiák alkalmazására, vagy régi problémák újszerű megoldására. A munkanélküliség hatalmas probléma mindenki számára. Úgy tűnik a fiatal munkanélküliek aránya a közép- vagy idősebb korú munkavállalókénál, illetve női munkanélküliségi ráta a férfiakénál magasabb. A munkanélküliség és az alulfoglalkoztatottság, elsősorban a piaci szerkezetek bonyolultsága és a szociális védőháló iránti igény következtében egy dinamikus problémát jelent a városvezetés számára. **(1, 2)**

Az Európai Unió 20 millió új munkahely megteremtését tűzte ki célul 2010-ig ahhoz, hogy az EU-t visszatereljük a teljes foglalkoztatottság felé vezető útra. A hivatalos 2010-es célok tartalmazzák a teljes foglalkoztatottság arányának 70%-ra, a nők foglalkoztatottsági arányának 60%-ra, és az 55 éven túli korosztály foglalkoztatottsági arányának 50%-ra való növelését. Az erre vonatkozó statisztikák

alapján ez az arány 2004-ben 63%, 55%, illetve 40% volt. Ezen ambiciózus célok elérésének biztosítása érdekében a tagállamok megállapodtak a munkaügyi irányelvek szervezésének és adminisztrációjának javításában, a szociális védőháló megreformálásában, növelik a külföldi munkavállalók hozzáférését a munkaerőpiacokhoz, és szakképzési programokat indítanak.**(3)**

2. 3. 3 Lehetséges megoldások

A munkaerőpiacon történő megjelenés és az esetleges visszatérés nem könnyű. Magánéleti problémák munkahelyük elhagyására, vagy olyan helyzetbe kényszeríthetik az embereket, mely termelékenységük csökkenéséhez vezet. A problémára reagálva, több irányelv született az emberek munkahelyszerző és – megtartó képességének támogatására. Ezen irányelvek összessége Európa-szerte a modern jóléti rendszer fontos részét képezi.

2. 3. 3. 1 Jövedelemkiegészítő támogatás

A jövedelemkiegészítő támogatás lehetővé teszi az emberek számára a szegénység és az azzal járó problémák elkerülését, az egyének vagy családok jövedelmének közalapokból történő támogatásával. Ezek megjelenhetnek közvetlen kifizetések formájában, mint például a munkanélküli segélyek, melyek lehetővé teszik a munkaerő-piaci részvételt, vagy közvetlenebb formában, mint napközis ellátás, utazási kedvezmények, melyek csökkentik az állást kereső és azt megtartani kívánó munkavállalók terheit. A jövedelemkiegészítő támogatások egy másik formája az olyan kezdeményezések, mint az USA élelmiszerjegy programja, mely alacsony jövedelemmel rendelkező családok számára kuponokat biztosít, hogy ezzel csökkentse az alapszükségletek megvásárlásának terhét. Az Egyesült Államokban a gyermekes családok jövedelemadó-jóváírása egy újabb példa az adópolitika felhasználásának az emberek kimozdítására a munkanélküliségből és a szociális járadékoktól való függésből.

2.3.3.2 Természetbeni juttatások

A politikusoknak olyan gyakorlati és hatásos programokat kell kidolgozniuk, melyek a foglalkoztatottság maximalizálása közben segítik a családokat az önfenntartásban. A természetbeni juttatások olyan, az egyének és családok számára nyújtott szolgáltatások és javak, melyekért nem fizetnek. Ezek olyan szolgáltatásokat tartalmazhatnak, mint például az államilag támogatott iskolai- és óvodai napközi,

ingyenes orvosi ellátás egy bizonyos jövedelmi szintet el nem érők számára, vagy akár mindenkinek. A természetbeni juttatások lényege ugyanúgy, mint a közvetlen segélyeké amunkaát kereső és munkáját megtartó munkavállalóra nehezedő terhek enyhítése. A napközi például nagyon fontos dolgozó szülők számára, akik a gyerekfelügyeletet nem tudnák egyedül megoldani. Szülés után mindennapos, hogy az anyák kilépnek a munkaerőpiacról és oda nem térnek vissza egy ideig, vagy azt véglegesen elhagyják. Ha egy nő mégis vissza próbál térni a munkaerőpiacra, az új technológiák ismeretének hiányában, esetleg a korából, vagy tapasztalatából eredő diszkrimináció miatt gondjai támadhatnak. **(3)**

2. 3. 3. 3 Más aktív munkaerőpiac-politikák

Az aktív munkaerőpiac-politikák egyének és családok számára olyan kedvezményeket és juttatásokat tartalmaznak, más politikákkal együtt, melyek aktív lépéseket tesznek az emberek alkalmazása érdekében. Ezen politikák legnépszerűbb formáinak részei:

- Állásközvetítő szolgálat
- Szakképzési lehetőségek
- Karrier-tanácsadó szolgálat
- Állásbörzék és munkaügyi rendezvények

Ezek a programok a munkavállalókat hivatottak ösztönözni az érdeklődésüknek és képzettségüknek megfelelő munkahely keresésére. Ahol a képzettség hiányzik, de az elkötelezettség megvan egy bizonyos szakma iránt, a szakképzési programok és a tanácsadás professzionális irányítással egy számukra egyébként ismeretlen, vagy elérhetetlen lehetőséget adnak a munkavállalók kezébe. Ezek a tevékenységek különösen a városi területeken hasznosak, ahol a lehetséges munkáltatók és munkavállalók, illetve az oktatási és társadalmi szervezetek közelsége adott. A humántőkébe való beruházás létfontosságú mind a gazdasági, mind a szociális növekedéshez. A munkavállalók demográfiai változásai, illetve a munkaerőpiacon szereplők száma növelésének szükségessége miatt a felnőttoktatás és -szakképzés erősítése elsődleges az európai városok számára.

Az Egyesült Államokban a munkahelyszerző programok, melyek munkára, vagy oktatási intézménybe való beiratkozásra, szakképzésen történő részvételre kötelezik a szociális támogatásban részesülőket, az utóbbi 10 évben sikereket értek el a közellátásban szereplő nők és alacsony jövedelmű családok számának csökkentése

terén. Abban az esetben, ha a munkavállaló elutasít egy állást, vagy megtagad egy szakképzésen való részvételt, azzal akár teljes egészében elveszítheti a segélyét és az azzal járó kedvezményekre való jogosultságát. **(4)**

2. 3. 4 Esettanulmány: Egyesült Királyság „New Deal” Program

Az Egyesült Királyságban működő New Deal Program egy olyan munkahelyszerző program, melyet arra terveztek, hogy a munkanélkülieket támogatással és útmutatással segítse ismét munkába állni, és munkájukat megtartani. A New Deal Program résztvevői olyan képzésben részesülhetnek és akár támogatott munkahelyet is kaphatnak, mely egy elérhető környezeti program keretében segíti őket újra munkába állni. Azon felül, hogy az álláskeresők számára szolgáltatásokat és kedvezményeket biztosít, a New Deal Program magába foglal egy környezeti fejlesztési programot is, mely megismerteti a résztvevőkkel a fenntartható fejlődést és a környezetvédelmet. A következő táblázat összegzi a program különböző demográfiai kategóriákra vonatkozó elemeit:

Program	Részletek
New Deal fiatalok számára	Folyamatos álláskeresői ellátás 6 hónapig; 18 – 24 év között
New Deal 25 plusz	Folyamatos álláskeresői ellátás 18 hónapig; 25 év és idősebb
New Deal 50 plusz	Jövedelemtámogatásra való jogosultság, Álláskeresői ellátás, Rokkantsági kedvezmény, Rokkantsági ellátás, Nyugdíjhitel 6 hónapig; 50éves és idősebb
New Deal egyedülálló szülőknek	Egyedülálló szülő, önkéntes
New Deal rokkantaknak	önkéntes; rokkantsági kedvezményekre való jogosultság
New Deal zenészeknek	A New Deal fiataloknak és a New Deal 25 része; zenészeknek nyújtott információs támogatás álláskeresőssel kapcsolatban

New Deal élettársaknak	önkéntes; jövedelemtámogatásban, álláskeresői támogatásban, rokkantsági kedvezményben, rokkantsági segélyben, vagy nyugdíjhitelben részesülő egyének élettársai.
------------------------	--

Az Environmental Task Force egy a négy közül a 18 és 24 év közötti korú New Deal programban résztvevők számára elérhető opcióból, mely lehetővé teszi számukra a környezetvédelemben való munkát, illetve növeli esélyeiket a szektorban való elhelyezkedésre. Ez egy támogatott program, ami azt jelenti, hogy a résztvevők kedvezményeiken felül heti fizetést is kapnak 6 hónapig. **(5)**

2. 3. 5 Esettanulmány: Green Salary Projekt

A fenntartható fejlődés és a jóléti állam reformjának lendületére építve, a Biopolitics International Organisation a munkahelyteremtés és a fenntartható fejlődés városi területeken használható együttműködését kezdte promotálni, azt Green Salary (Zöld Fizetés)-nek nevezve. A Green Salary Projectek (GSP) a környezetvédelem és a környezeti helyreállítás területén hivatottak fiataoknak munkát biztosítani.

Munkanélküliek képzése és átképzése révén, közösségek növelhetik a rendelkezésükre álló humán erőforrást és elősegíthetik a térségük pozitív gazdasági fejlődését. A közösségüknek nyújtott fontos szolgálat mellett, a gyakorlati tapasztalat előnyökkel jár, hisz a magánszféra egyre inkább ráeszmél, hogy a fenntartható fejlődés gyakorlatában tapasztalatra szert tett munkavállalókra van szüksége.

A 18 és 25 év közötti fiatalokat a GSP-k a eredményes pályafutásukhoz a szükséges előrelépési lehetőséggel és a környezeti hozzáállással látják el. Mint a népesség legalkalmasabb és fizikailag legaktívabb csoportja, a fiatalok biztosítják a társadalom számára környezetvédelemhez szükséges legnagyobb követelményt, a munkaerőt. Ahogy szegényebb közösségek a környezeti leépülés gyakran aránytalan mértékű elszenvedői, a GSP-k lehetőséget biztosítanak a társadalom eme szegmensei számára a tudományos és különleges szektorok tudásához való hozzáféréshez, saját környezetük fejlesztéséért, mely a környező közösségek számára is látható.

2. 3. 6 Referenciák

1. Living conditions in Europe: 2002 – 2005, Population and Social Conditions (Eurostat, Pocketbook) (2007) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
2. European Commission. Europe's cities on front line of jobs and growth drive, Hübner tells ministers in Leipzig. Press Release, May 24, 2007 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/705&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
3. European Commission. Growth and Jobs. Press Release, June 4, 2007 http://ec.europa.eu/growthandjobs/areas/fiche08_en.htm
4. Jobs and Income; The Restated OECD Jobs Strategy, (Directorate for Employment, Labour and Social Affairs) (DELSA Newsletter Issue 3, 2006) <http://www.oecd.org/dataoecd/4/39/37355461.pdf>
5. UK Department of Work and Pensions www.jobcentreplus.gov.uk/JCP/Customers/New_Deal/

2. 4 Oktatás

2. 4. 1 Bevezetés

Az oktatásban való részvétel egy olyan egyetemes jog, melynek biztosítására és promotálására a világ minden államának törekednie kell. Ez komoly feladatként nehezedik a városokra, mivel az oktatás eredményessége a városi területek túlélése szempontjából létfontosságú. A magasabb iskolázottsági arány összefüggésben van a nagyobb termelékenységgel és az innovációval, mely növeli a közösségek önfenntartó képességét. Ezzel ellentétben az iskolázatlanság növeli a szegénység előfordulását, és elriasztja a pozitív hatású szociális és gazdasági tevékenységeket. A megfelelő oktatás növeli az egyének értékét, közösségükben nem csak saját de a körülöttük lévők értékét is. A hatékonyabb oktatás növeli az elérhető lehetőségek számát és erősíti a közösség harmóniáját, ami nem utolsósorban alacsonyabb munkanélküliségben, kisebb bűnözésben és a szegénység ritkább megjelenésében jeletkezik. Sok, az oktatást akadályozó jelenség létezik. Némelyik nyilvánvaló, és sok a rendszer formális, vagy informális szabályiban, több a társadalom szabályiban jelenik meg. Ezek az akadályok már nem szükségszerűen a hagyományos oktatási módokból való kirekesztést jelentik, mint például tanórákon való megjelenés, vagy iskolai beiratkozás jogát, hanem a modern taneszközök, mint az Internet és az informatika elérését. A városok, mint Európa- és világszerte a gazdaság motorjai számára óriási kihívást jelent az oktatás biztosítása.

Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében az oktatás területén, a városvezetésnek folyamatosan felügyelni, értékelni és átértékelni kell a létező gyakorlatokat, az oktatáspolitikába illeszthető újításokat kell kifejlesztenie. A demográfiai változások és az információ korának beköszönte hatalmas fiskális és etikai terhet jelent világszerte a kormányzatok számára; bár ezekre a terhekre új nézetek, és stratégiák tervezésének lehetőségeként kellene tekinteni. A közoktatás a proaktív városvezetési stratégia legfontosabb szempontja. Enélkül, a fenntartható városi menedzsment világára ez a legigazabb, semmilyen haladás nem érhető el maradandóan, és hatékonyan semmilyen előrelépés nem lehetséges. Az oktatási lehetőségek elérésében a közösségek szükségleteinek felmérésénél két kérdést figyelembe kell venni: 1) tipikusan mely csoportok szenvednek az oktatás elérhetőségének hiányától? és 2) az oktatás mely fejtája hasznos fenntartható közösségek számára?

2. 4. 2 Az oktatás lehetőségének hiánya

Az oktatás akadályai nem mindig nyilvánvalóak, néha a hivatalnokok, vagy a társadalom, vagy akár az érintett társadalmi réteg sem vesz róluk tudomást. Az idők során az oktatási rendszerben jelenlevő csoportok részvételi arányai megváltoztak. Ma Európa-szerte több fiatal nő, marad tovább a középfokú oktatásban, mint férfi. **(1,2)**. Az oktatást korán elhagyók, munkába állók többsége férfi, százalékosan a legmagasabb az arány Törökországban, Lengyelországban pedig a legalacsonyabb. Ráadásul Európa-szerte manapság a nők teszik ki az egyetemi diákok többségét. Európában a múlt század politikáinak hatásai, az egyenlőség és esélyegyenlőség hangsúlyozásával drámaian megváltoztatták az oktatás demográfiáját egy generáció alatt. Belgiumban például az 55-64 év közötti korosztályba tartozó, legalább középfokú végzettséggel rendelkező férfiak és nők aránya 2005-ben hozzávetőleg 52%, illetve 43% volt, míg összehasonlításképpen ez az arány a 25 és 34 év közötti korosztályban 78% és 82% volt. Egy generáció alatt -a dél-európai országokban a legjelentősebben-, az iskolázottság tekintetében a nők relatív tőkeereje drámaian megváltozott.

Ennek ellenére még mindig sok a teendő a iskolázottság elérése érdekében a kontinensen, Európa-szerte. A jelenkor városi közösségei kapacitásának maximalizálása létfontosságú a jövő közösségeinek stabilitása fenntartása érdekében. Ez különösen igaz a mai fiatal munkavállalók esetében, akiknek produktívabbnak kell lenniük szüleik generációjánál bizonyos szociális juttatások (pl.: nyugdíj, stb...) finanszírozása érdekében, a környezetvédelmi ígéretek megtartásának biztosítása mellett. Lényegében a mai ifjúságnak egy óriási kihívást kell leküzdenie a szüleik generációjának eltartásával, miközben évszázadok környezeti romlásával és rombolásával is foglalkozniuk kell. Ennek elérésének kulcsa az oktatás. **(3, 4)**

2.4.2.1 A szegények

Általában a szegények szenvednek a legjobban az oktatás hiányától. Ez az életkörülményeknek, kulturális-, vagy a társadalom szerkezetéből adódó diszkriminációnak, akadályoknak eredménye lehet. Adott élethelyzetek hatása lehet az iskola elhagyása, vagy a tanulmányi idő lerövidítése (pl.: technikai vagy szakmunkásképzés választása) a munkaerőpiacra való mihamarabbi belépés érdekében (szándékosan, vagy szükségszerűen, pl.: a tanulmányok megszakítása a család számára a szükségletek biztosítása érdekében, fiatalkori terhesség, a jövőbeli

lehetőségekbe vetett optimizmus hiánya, stb....). Ezen felül, elszegényedett gyermekek és felnőttek számára általában az olyan létesítmények elérhetetlenek, melyeket tehetősebb embertársaik esetleg már bátrabban, vagy rendszeresebben igénybe tudnak venni.

A városi politikusoknak egyértelmű és hatékony stratégiát kell kidolgozniuk az alsóbb osztályok társadalmi kirekesztésének leküzdésére, melynek többet kell tartalmaznia, mint egyszerűen nagyobb tankönyv-vásárlási keret megszavazása. A kimondottan sérülékeny csoportokra koncentrált tanárképzési projektek támogatása, a tanár-szülő szervezetek elősegítése koherens stratégiákban való szorosabb együttműködés érdekében, tandíjas egyetemeken az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező családok gyermekeinek ösztöndíjakkal és más kedvezményekkel való támogatása, privát szervezetek és cégek szélesebb körű bevonása a közoktatásba mind egy lehetőség a politikusok és hivatalnokok számára, hogy apró lépéseket tehessenek egy nagy változás felé.

2.4.2.2 A munkaképtelenek

A körülményeknek köszönhetően, a társadalomban gyakran a munkaképtelenek vannak a legrosszabb helyzetben. Figyelmet kívül hagyva, ez a tény komoly akadályokat jelenthet az egyenlő oktatás és az esélyegyenlőség számára. Képességeik hiányának feltételezése miatt eleshetnek mind szociális, mind gazdasági lehetőségektől, ami önértékelésük széthullásához és intézményesített sajnálkozáshoz vezethet. Effajta hátrányos helyzetnek több formája létezhet:

- Testi fogyatékoság – például érzékszervi károsodás és/vagy a mozgásképesség elvesztése
- Szellemi fogyatékoságok – például: tanulási képesség hiánya, mint a diszlexia, ADD koncentrációzavar, autizmus, stb...

Az ilyen fogyatékok részben okozhatják az oktatáshoz való kisebb hozzáférést. A fogyatékkal élők vonakodnak attól, hogy megpróbálják legyőzni az oktatásban fellelhető valós, vagy képzelt társadalmi akadályokat, így lehet, hogy teljesen eltűnnek az oktatás rendszeréből és elesnek az ő szükségükhöz igazított speciális oktatásban való részvétel lehetőségétől.

2.4.2.3 Etnikai és kulturális kisebbségek

A bevándorlás Európa-szerte, főleg városokat érintő arányának növekedése által a felsőoktatási intézmények szükségesnek tartják tanrendjüknek a népesség változásával történő egybehangolását.

Egy az Aarde-Werk (Föld Munka – szó szerinti fordítás) által vezetett dél-hollandiai projekt illusztrálja a társadalmi munka erejét mind a beilleszkedés, mind a fenntartható fejlődés tekintetében. A cél az etnikai kisebbségek bevonása a környezeti oktatásba és fenntartható gyakorlatok bemutatása volt. A nem holland anyanyelvű emberek nagy száma miatt fényképeket és vizuális segítőeszközöket használtak a koncepció egyszerűbb magyarázatára. Például:

- A tudatos viselkedés elősegítése az energiával, vízzel, az éghajlattal és hulladékkal kapcsolatban;
- A lakók saját környezetük védelmében való részvételének intenzívebbé tétele;
- A külföldiek körében a hollandok emancipációjának meghonosítása;
- Együttműködés kezdeményezése természet és környezetvédelmi szervezetek és etnikai kisebbségeket képviselő szervezetek között.

Önkénteseket képeztek ki azzal a céllal, hogy közösségeikbe visszatérve diákvezetőkön, közösségi házakon, nyelvtanfolyamokon, stb.... keresztül segítsék a fenntartható oktatást. **(5)**.

2.4.2.4 Felnőttek és idősek

A népesség elöregedése szintes jelentőséggel bír az oktatás számára. Az idősebbek folyamatos képzése egyre fontosabbá vált a régiók számára, ahogy azok egyre jobban az információ korának részévé válnak. Ezért fontos, hogy azoknak is, akik már befejezték tanulmányaikat, hozzáférésük legyen az oktatáshoz és szakképzésekhez a városi területek versenyképességének megőrzése és a legfrissebb tudományos és technológiai fejlesztések figyelemmel kísérése érdekében.**(1)**. Ma is, de a jövőben egyre jobban szükség lesz az idősebb korosztály figyelmét az oktatásra irányítani, hogy a friss tudásuk és élettapasztalatuk egy szintre kerülhessen. Valójában az idősebb munkavállalók tapasztalata a fiatalabb, tapasztalatlanabb munkavállalók újításaival kombinálva a lehetőségek különleges forrása. Más demográfiai trendeket és a terhet (nyugdíjak, egészségügyi ellátás, stb....) figyelembe véve, melyet az idősebb korosztály jelent a munkaképes korú népesség számára, szükséges lesz az idősebb munkavállalókat tovább a munkaerőpiacon

tartani, illetve növelni kell a termelékenységet. A humántőke, az állótőkéhez hasonlóan, hajlamos az élettartam során az elértéktelenedésre.

2. 4. 3 Az információs gazdaság és oktatás

Az elmúlt 50 év során az információs technológia nagy átalakította a városok ügyvitelét, és ez a jövőben is folytatódni fog. Hogy a városok és önkormányzatok vezetői lépést tartsanak az innováció és kommunikáció gyors fejlődésével, lépéseket tettek társadalmilag és gazdaságilag különböző közösségek körében a legmodernebb szakismeretek oktatására, illetve elsajátításuknak támogatására. A tudásra alapuló társadalom végső soron egyedül a humántőke fejlesztésétől függ, mely a másik oldalról azoktól függ, akik a közösség oktatásának színvonalát kialakították.

A Greek School Network (Görög Iskola Hálózat) egy az EU által finanszírozott projekt, mely a legfejlettebb informatikai és kommunikációs termékeket és szakismereteket gyűjti össze egy innovatív görögországi oktatási hálózat kifejlesztése céljából. A projektben résztvevő iskolák a kifejezetten az ő oktatási szükségleteikhez készült számítógépeket és helyi hálózati eszközöket kapnak. A program hálózati kapcsolatot biztosít ezekhez a laborokhoz egy komplex kommunikációs infrastruktúra segítségével, mely magába foglal egy alaphálózatot; egy decentralizált elosztó hálózatot, mely összeköti az elérési pontokat az alaphálózattal; és egy belépési hálózatot, mely összeköti a felhasználót a legközelebbi elérési ponttal.

A projekt a felhasználói számára telemetrikus szolgáltatást is nyújt az oktatás, együttműködés és a kommunikáció érdekében. Végül, a program résztvevői egy kimondottan a projekt számára kifejlesztett portálon keresztül számukra hasznos oktatási anyagokhoz is hozzáférhetnek. Ezek tartalmazznak cikkeket és információs anyagokat, tanítási segédleteket, órák előkészítéséhez és diákok felügyeletére használható szoftvereket, hasznos linkeket, híreket, stb.... Egy jóval fejlettebb szinten a projektben megtalálható lesz a szinkronizált távoktatás, telekonferencia, és video on demand (VOD, igény szerinti videó). A projekt fontos terve általános- és középiskolák, az adminisztratív és a kiszolgáló szektor létesítményeivel való csatlakoztatása, a legújabb technológiák ismertségének növelése és a társadalmi és gazdasági rétegek közti nagyobb kölcsönhatás létesítése érdekében. **(5)**.

Egy másik példa a holland „Bewonerscollectief Prins Hendrikstraat en Omgeving” szervezet (a Hendrik Herceg utca és környéke lakóegyesület, -a fordító-), mely etnikai kisebbségekhez tartozó zeeheldeni családoknak adott Hága egyik kerületében ingyen számítógépeket, hogy ezzel lépjenek fel eme kisebbségeknél az oktatási

elégtelenségekkel szemben. A projekt főleg egyedülálló anyákat céloz, akik alig, vagy egyáltalán nem beszélnek hollandul, és gyermekeiknek problémát okoz az oktatási intézményekbe való bekerülés. Helyi tanárok gyűjtik össze a feltételeknek megfelelő háztartásokat. Ezután beüzemelik a számítógépeket, melyeket internetkapcsolattal és nyelvi oktatóprogramokkal látnak el. Jelenleg 275 számítógépet tartanak nyilván a projektben, melyet hozzávetőlegesen 1300 ember használ. A program összköltsége a kormány számára 2000 EUR. **(5)**.

2. 4. 4 Az oktatás konszolidációja – az oktatás központi ösztönzésének szükségessége

A modern oktatás a fenntartható fejlődés kérdései irányába mozdul el folyamatosan; bár egy elmaradása, hogy a kulturális és társadalmi változás katalizátoraként az életet helyezze a az oktatás középpontjába. Ahogy az oktatás a társadalmi fejlődés magja, a legsúlyosabb hosszú távú kötelezettséget jelenti bármilyen folyamat számára, mely megpróbálja visszaállítani az emberi tevékenység természetes rendjét és visszaadni a közösségek létfenntartó képességét annak kockáztatása nélkül – egy kiegyensúlyozott egyenlet. Ennek folyamata észlelhető a több kockázat-menedzsment stratégia integrálásában, környezetileg érzékeny szabályozásban, és a világszerte, de főként Európában használt integrált politikákban. Ezt gyorsan és hatékonyan bele kellene építeni a politikába, mint egy koherens és azonosítható célt, nem, mint az emberi tevékenység, hanem egy vezetési módszer eredményét, melynek egyetlen érdeke a fenntartható élet, a tananyagok az emberi tevékenységek biocentrikus magjának középpontjába állítása.

Az oktatás több mint egyszerűen egy hatékonyabb társadalom építésének módja, elsődleges eszközként is szolgál ahhoz, hogy az emberek az általuk választott identitásukra rátaláljanak. A polgári oktatás e stratégiának fő példája, ahol a nemzeti identitás a fejlődés korai szakaszaiban megerősödött és továbbvitték a kötelező oktatás utolsó éveire. Az effajta tevékenység rendkívül értékes, mivel ápolja a közösségben fellelhető szolidaritást, és egy büszkeséget, identitást kölcsönöz, ami az egészséges társadalmak alapját képezi.

Az emberközpontú erkölcsök teljesen elfogadhatatlanok, mint a jelenlegi környezeti vészhelyzet megoldásának eszközei. Az életközpontú értékek mindig léteztek, akár az egyéni öntudat szintjén, vagy művészi alkotásokban, minden történelmi korban, illetve voltak sikertelen és elkeseredett próbálkozások a biocentrikus értékek társadalmi tevékenységekbe való beillesztésére is. Lehet a

biocentrikus etika természetes alapja az emberi tudatnak és viselkedésnek? Csak a modernkorban. A modern emberi pozíció kifejezésére szolgáló szabályozórendszerként, a bolygó rendszereinek részeként tekintett emberi, környezetileg elfogadható lét szabályai. A biocentrikus etika szabályainak kidolgozása és annak kulturális beágyazódása sok időbe fog telni. A bio-oktatás ennek a folyamatnak a felgyorsítására hivatott; általános célkitűzései a következők: a környezeti feltételek koncepcióinak bemutatása, a társadalmi fejlődés belső faktoraként az emberek és tevékenységük társadalmi szerkezete számára. **(6)**.

Az oktatásnak muszáj kifejlesztenie a holisztikus perspektíva egyetemes értelmét, meg kell alkotnia egy környezeti erkölcsöt, mely hangsúlyozza a természetes élet közösségét és az emberi faj egységét, támogatni az önfelismerés folyamatát, támogatni az önfenntartást, többszintűnek és integratívnak kell lennie, mely befogadja a kulturális különbségeket. Ezt a lehetőséget követve az emberiségnek akár egy új kép kialakítására is lehetősége lesz az emberi fajról, egy az emberi lét eredetéről, a természetről, másokkal tartott kapcsolatáról, képességeiről, jogairól, kötelezettségeiről, a bolygón elfoglalt helyéről való feltételezések készlete. Az emberiség el fogja fogadni, hogy része a természetnek és nem különül el attól. Illetve, semmin sem változtatva csak súlyosbítjuk a jelen válságot. **(7)**.

2. 4. 5 Referenciák

1. International Labour Organization - Training and Vocational Guidance
http://www.ilo.org/global/Themes/Skills__Knowledge_and_Employability/Training/lang--en/index.htm
2. Living Conditions in Europe: 2002-2005, (Eurostat) (2006)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-76-06-390/EN/KS-76-06-390-EN.PDF
3. Cichon, M., Scholz, W., van de Meerendonk, A., Hagemeyer, K., Bertranou, F., and Plamondon, P., Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series, (International Labour Organization) (2004)
4. Lall, M. and Gillborn, D., Raising Educational Achievement in Areas of Multiple Disadvantage: Lessons from Lewisham & Rochdale, (Neighborhood Renewal Unit/ Office of the Deputy Prime Minister) (2005)
<http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2006/12/raising-educational-achievement-in-areas-of-multiple-disadvantage.pdf>

5. European Urban Knowledge Network
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Education/index.html
6. Schulenina, N., Bio-Education: The Realization of Biocentric Values, (Sixth B.I.O. International Conference International Sakharov Festival Athens, July 1994) (Biopolitics International Organization) (1996)
7. Moura, P., Shaping the Future Education for a Global Responsibility, (Sixth B.I.O. International Conference International Sakharov Festival Athens, July 1994) (Biopolitics International Organization) (1996)

3. TÁRSADALOM

3. 1 Demográfiai tényezők

3. 1. 1 Bevezetés

Egy határozott várospolitikai kialakításához elengedhetetlen a társadalmat érintő demográfiai tényezők alapos ismerete. A társadalmi, politikai és gazdasági erők alakulásának függvényében állandóan változnak az adott társadalomra jellemző vonások. Ma Európában a társadalmak egyre öregszenek, mely hatással van az egészségügyi és szociális jóléti szolgáltatásokkal kapcsolatos intézkedésekre. A tömeges bevándorlás megváltoztatja a városok profilját, kulturális különbségek, kialakulásához vezet, valamint további szociális kérdéseket vet fel. A nőikkel szembeni hátrányos megkülönböztetés a munkaerőpiacon egy másik olyan téma, mely fejlődést okoz a politikai döntéshozóknak. Ezeket a tényezőket a továbbiakban fogjuk megvizsgálni.

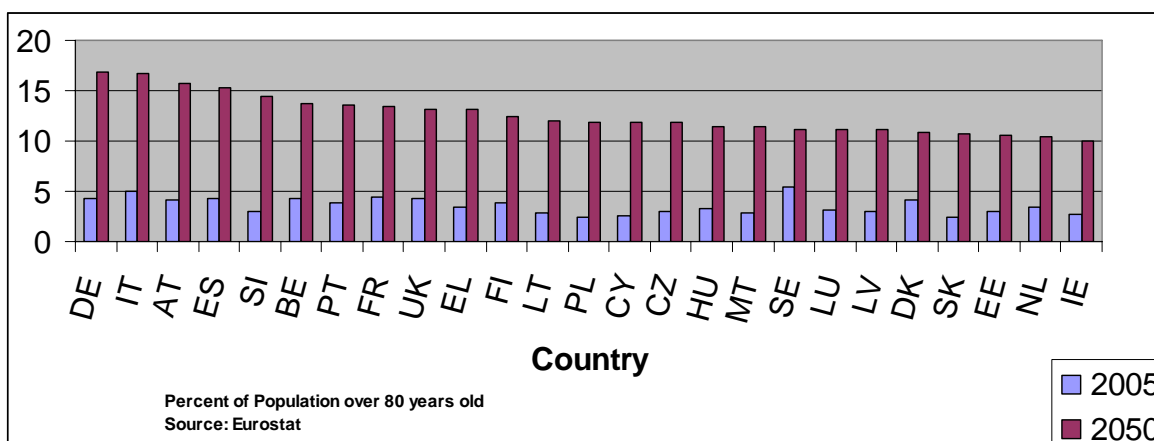
3. 1. 2 Európa öregedése

Ma a legfontosabb kérdések egyike, mellyel Európának szembe kell néznie, a társadalmak azon változása, mely során a korábban fiatal és egészséges társadalmak öreggé és sebezhetővé válnak. Az ún. baby-boom generáció, akik az 1950-es években születtek, lassan nyugdíjas korúvá válik, nehéz helyzetbe hozza a szociális ellátó rendszereket (nyugdíj, szociális támogatások, egészségbiztosítás, stb.), melyeknek gondot jelent majd azon polgárok ellátása, akik a nyugdíj előtt állnak. Az "európai öregedés" több területet/ágazatot is érint a társadalmon belül, például a főbb iparágakat, a munkanélküliséget, a közmunka projekteket, az idegenforgalmat, az ingatlanpiacot, és különösen a közpolitikát. A települések társadalmi hálózata rendkívül összetett és bármely szegmenst érintő változás, hatással van az összes többire.

A modern tudományos és orvosi technológiában elért fejlődéssel az európaiak ma sokkal tovább élnek, mint korábban bármikor. Az első ábra az európai országok 80 év feletti lakosainak arányát mutatja 2005-ben és 2050-ben (becsült adat). A hosszabb élet lehetővé teszi, hogy sok európai tovább dolgozzon és több szabadidős tevékenységet/program lehetőséget űzzön, habár ez magával hozza az olyan időskori betegségek tömegét, mellyel a közösségek nem tudnak megbirkózni. Mivel az idősek

sokszor képtelenek ellátni magukat, és a családok sokkal kisebbek és lazábbak a családon belüli kötelek is, mint régen, a meglévő szolgáltatásokat úgy kell átalakítani, hogy képesek legyenek az idősek szükségleteinek kielégítésére, és ezek mellett újabb programokat kell kifejleszteni erre a célra. Ezek a szolgáltatások valószínűleg magukban foglalnak majd speciális és általános orvosi ellátásokat, személyre szabott egészségügyi ellátást (például saját ápolónő vagy fizioterapeuta, stb.), biztosítási és egyéb szolgáltatásokat. Talán az egyetlen súlyos/legsürgetőbb kérdése az öregedési krízisnek/válságnak, hogy hogyan és valóban képesek-e alkalmazkodni a nyugdíj rendszerek a járadék igények rohamához.

Általánosságban aggodalmat okozott a nemzeti politikai döntéshozóknak és kormányzati pénzügyi igazgatóknak, hogy a nyugdíjigények és ezek teljesítése közvetlen hatással lesz a településekre/városokra az ezeken a területeken lévő abszolút lakosság koncentráció alapján. Ráadásul/továbbá több "mozgás korlátozott barát" terület létrehozására, törvénybe iktatására és fenntartására lesz szükség, melynek kivitelezése jelentős időt és emberi erő (forrást) igényel azokban a városokban, ahol még nem került sor ilyen jellegű intézkedésekre.

1-es ábra

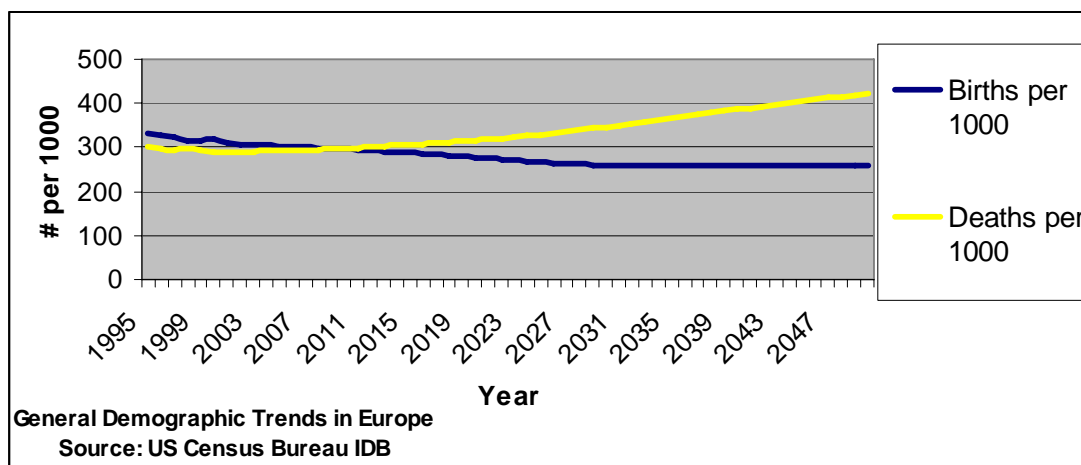
3.1.3 A fiatalok számának csökkenése

Összegezve az öregedési krízissel kapcsolatos fejezeteket/kérdéseket a tény az, hogy kevesebb utódot hagynak hátra/nemzenek, és későbbre halasztják a gyermekvállalást. Ennek oka elsősorban a megélhetési költségek növekedése, az oktatási időtartam kitolódása és a gyermekvállalással szembeni társadalmi nyomás. A helyettesítési arány (2.1.) a társadalom fenntartásához szükséges szint alatt van az európai országokban (1.4). Ez problémát okoz az olyan munkahelyek feltöltésénél, melyek városi szolgáltatásokat nyújtanak és ehhez fizikai munkát, és fenntartást

igényelnek. A második ábra mutatja a jelenlegi és jövőbeni becsült születési és halálzási arányokat Európában 1995 és 2050 között.

Mivel a társadalombiztosítási rendszerek az alkalmazásban álló dolgozók bevételein és hozzájárulásain alapulnak, elengedhetetlen, hogy a városvezetők ezt emlékezetükben tartsák/figyelembe vegyék a közpolitikák kialakításakor, melyek befolyással/hatással vannak a város gazdaságára. Ráadásul, mivel az idősebb dolgozó réteg tovább marad állásban, szükséges lesz figyelembe venni a fiatalság esélyeit, hogy a munkaerőpiacra lépjenek és stratégiákat alakítsanak ki, mellyel eltávolítják a belépés előtt álló akadályokat.

Végül, széleskörűbb és sokkal aktívabb foglalkoztatási tréning és polgári részvételi tervek fogják segíteni a városokat, hogy megvalósítsanak/integráljanak egy fiatal lakosságot, mely nagyobb kötelezettséggel tartozik az idősebb generációk szociális kiadásaihoz, a felsőoktatási eredményekhez és az IT szélesebb ismeretéhez.

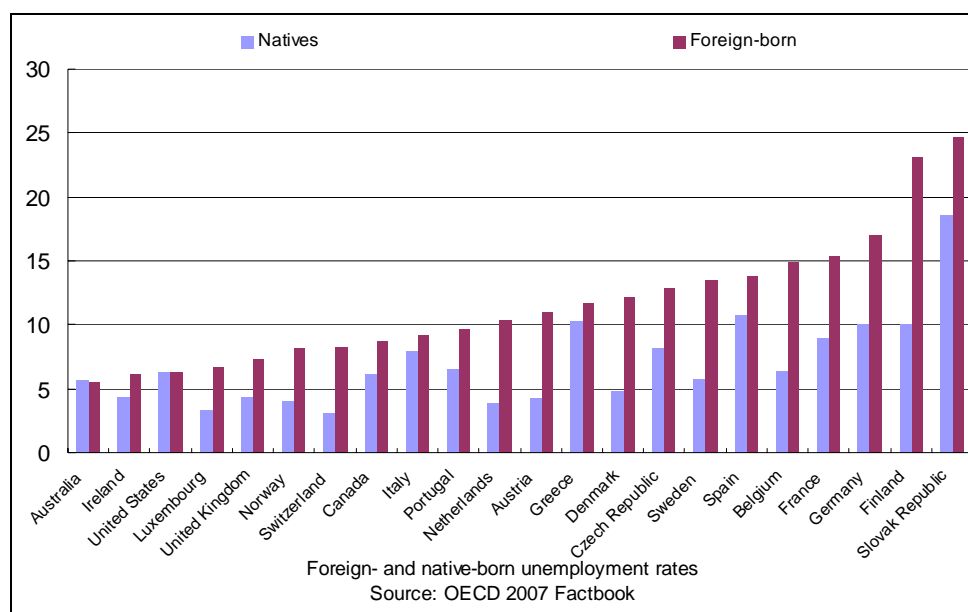
2-es ábra

3. 1. 4 Bevándorlás

A hivatali szakembereknek komoly gondot okoznak a felmerülő és sorozatosan ismétlődő feszültségek az unióba való bevándorlás szintjével/mértékével kapcsolatban. A kisebbségek jogaiért folytatott sztrájkok gyakran a városok nagy részének lezárásához vezethetnek és komoly kockázati tényezővé, válhatnak, ha nem kezelik megfelelően. Néhányan talán azt érezhetik, hogy a külföldi dolgozókkal való kapcsolat egyoldalú, azáltal, hogy nagyobb hasznot húznak a munkapiacra való hozzáféréstől, mint a városlakók, azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a családok és dolgozók beáramlása jelentősen hozzájárul a gazdasághoz és a kormányzati adókhöz. Ezek különböző adózási rendszerek/formák alapján történő befizetések gyarapítják a

rendszert, és lehetővé teszik a várostervezők számára, hogy fedezzék az egyes városok költségeit/igényeit, költsenek a sürgősségi szolgáltatásokra, infrastruktúrára, és egyéb szolgáltatásokra, melyek a városok megfelelő működéséhez kellenek.

A csökkenő születési arányok, okozta rést be kell tölteni, és azok, akik betöltik az üres munkahelyeket több mint valószínű, hogy olyan külföldön született bevándorlók lesznek, akik a városokba költöznek a jobb munkahelyek és lehetőségek reményében. Bár, a városok Európa-szerte egyre nagyobb nyomással állnak szembe, hogy betöltsék az üres posztokat és elkerüljék a lehetséges konfliktusokat, mely a kultúrák találkozásából fakad. Az európaiak, mint a legutóbbi közvélemény kutatásokból kiderült, egyre kevésbé tolerálják a bevándorlást a kibővített unióba. Valójában, ennek a kérdésnek a megoldása a legfőbb probléma ez egész unió számára, és különösen azoknak a városoknak, melyek munkahelyet biztosítanak ezeknek a dolgozóknak. Amikor külföldi dolgozók érkeznek az európai városokba és nem tudnak elhelyezkedni, egy újabb komoly probléma merül fel a bűncselekmények számának növekedésével és a társadalmon belüli zavargásokkal, csakúgy mint az egyre jobban terhelt szociális védőhálókkal (például, munkanélküliségi segéllyel és/vagy szociális támogatásokkal kapcsolatosan). A harmadik ábrán láthatjuk/mutatja a munkanélküliségi rátákat a hazai és a külföldi születésű dolgozók körében az OECD országokban.

3-as ábra

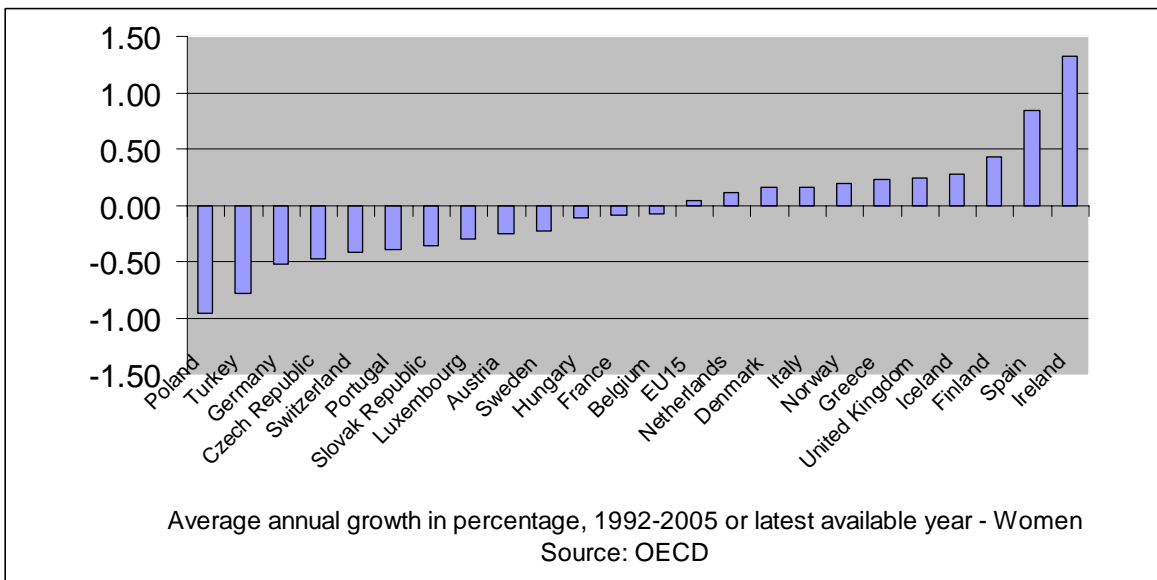
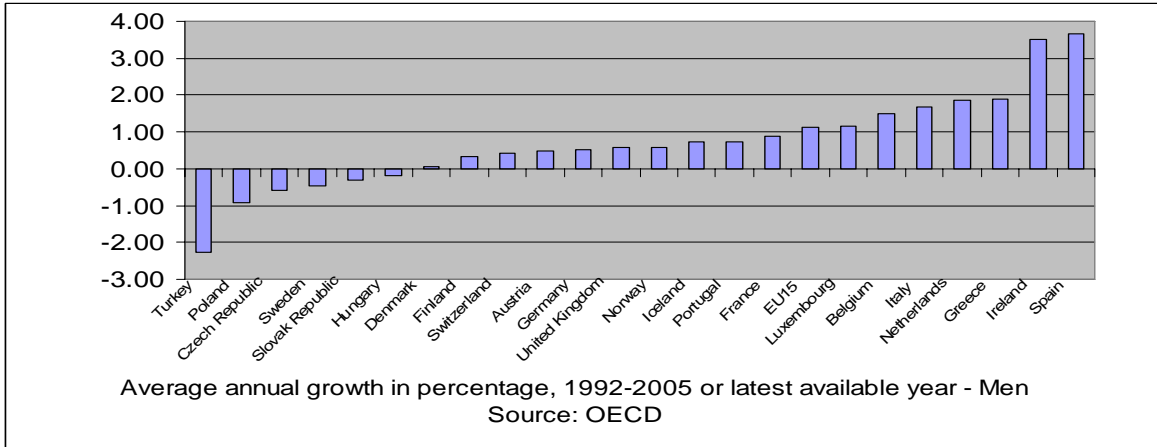
A nemzeti szintű és uniós reformok hatása erősen érezhető lesz azokban a városokban, melyek képzett külföldi munkaerőt alkalmaznak. Valójában a tervezett uniós intézkedések egy olyan bevándorlási rendszer kidolgozására irányulnak, mely mind magas és alacsony képzettségű munkaerőt hoz/biztosít, mialatt minimalizálja az uniós városokra és szolgáltatásokra vonatkozó negatív hatásokat, a korábbi olyan vendégmunkás programok tapasztalatain alapulva/kiindulva, melyek például Hollandiában és Németországban működtek. A bevándorló népesség kezelése teljes körű megközelítést igényel, és olyan tevékenységek és politikák kialakítását, melyek minimalizálják a munkanélküliséget és maximalizálják az integrációt, mialatt figyelembe veszik a hazai és külföldi polgárok igényeit is.

3. 1. 5 Nemek közti szakadék

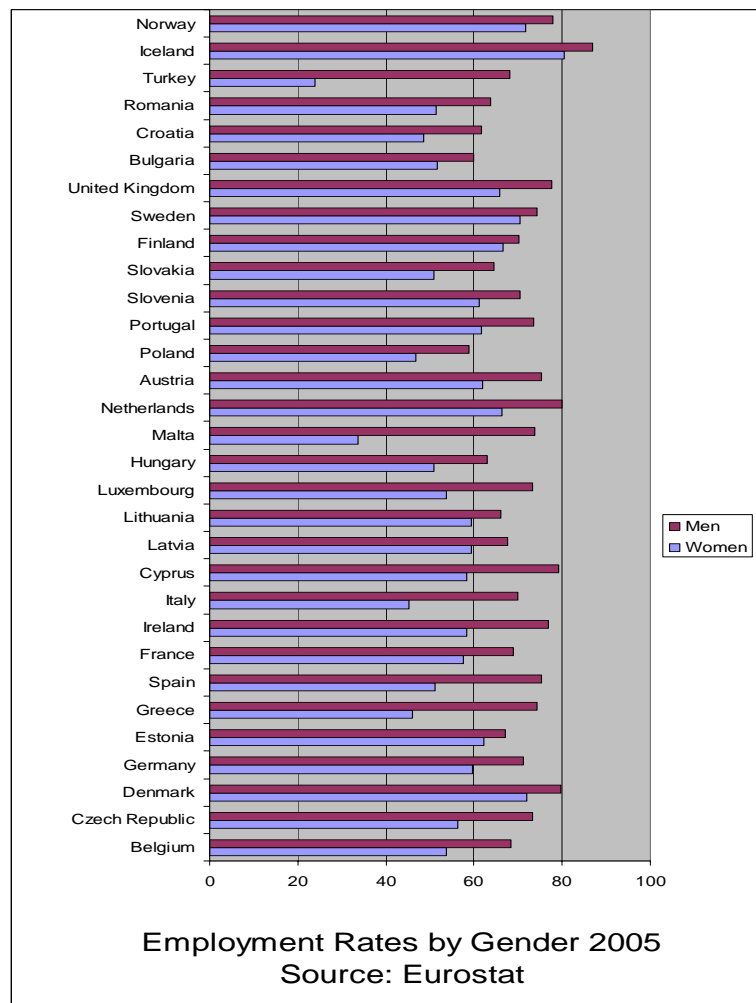
Habár Európa összességében relatív sikeresen vonja be a nőket a munkaerőpiacra, a tagállamok egyenként eltérő részvételi arányt mutatnak, mely az unió északi részeiben magasabb, a déli és keleti részekben pedig alacsonyabb arányt jelent. A 4-es és 5-ös ábra a nők és férfiak foglalkoztatási arányában bekövetkezett növekedést mutatja 1992 és 2005 között a meghatározott országokban.

Bár az európai munkaerő-piaci trendek a nemek közötti egyenlőség irányába haladnak, még mindig maradnak fejlesztésre szoruló, területek/van helye a fejlesztésnek/fejlődésnek. Meg kell jegyezni, hogy bár a városi területeken egy nő nagyobb valószínűséggel tud elhelyezkedni mint vidéken, ahol a tradicionális család szerkezet és kulturális szokások erőteljesen jelen vannak. Mindemellett, a nők munkapiaci lehetőségeinek bővülése minden érintett számára előnyös, feltéve, hogy a politikai döntéshozók felelősségteljes és fenntartható döntésekkel/intézkedésekkel célozzák meg/érik el a női munkaerő növekvő arányát. Ez maga után vonja, hogy az erre vonatkozó rendelkezése olyan családok különböző igényeire épül, melyekben mindkét szülő dolgozik (például napközbeni és iskola utáni gyermek-elhelyezési lehetőségek, a tömegközlekedés kapacitásának növelése, családon belüli erőszakkal foglalkozó központok, szülési szabadság és gyermekgondozási szabadság apáknak stb.). Ezeknek a szolgáltatásoknak a biztosítása/elérése/hozzáférés elengedhetetlen az ilyen családok számára **(1)**.

4-es és 5-ös ábra

A 6. ábra a nemek szerinti foglalkoztatottsági trendeket mutatja 2005-ben az európai országokban. Minden esetben magasabb az alkalmazásban álló férfiak aránya, de a különbségek meglehetősen eltérőek. Alacsonyabb az északi államokban és magasabb a déli és keleti országokban.

6-os ábra

3. 1. 6 Referenciák

1. Eurostat Yearbook 2006-07 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
2. Cichon M., Scholz W., van de Meerendonk A., Hagemeyer K., Bertranou F., and Plamondon P. Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series. International Labour Organization, 2004
3. Schrank P. In Search of an Immigration Policy, The Economist, May 2007
4. http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
5. OECD Factbook 2005 <http://titania.sourceoecd.org/vl=7102219/cl=12/nw=1/rpsv/factbook>

3. 2 Közbiztonság

3. 2. 1 Közbiztonság a városokban

Egyetlen kérdés sem olyan égető a városi környezet tekintetében, mint a biztonság és a bűnmegelőzés. A bűnözés negatív/ártalmas/kedvezőtlen hatásainak csökkentésére irányuló intézkedések egy rendszeren alapuló, bizonyíték-alapú megközelítést igényelnek. Az unióból és a világ más részeiről származó stratégiák elemzésével és átvételével/követésével a városok új és innovatív megközelítéseket találhatnak a bűncselekmények előfordulásának/előfordulási esélyének és gyakoriságának csökkentésére/megakadályozására. Az európai városok között az új évszázadban kialakult erőteljesebb kölcsönhatás miatt elengedhetetlen, hogy a hatóságok világos és nyílt kommunikációt folytassanak nem csupán regionális és hazai, de regionális szinten is. Az egyik alapvető kérdés, amivel a városoknak a bűnmegelőzés területén ma szembe kell nézniük a megértés és bizalom. Azokon a helyeken, ahol a legalacsonyabb a bizalom a helyi hatóságok iránt, a legnagyobb arányú bűnözés és deviánsviselkedéssel találkozhatunk. A legfontosabb, hogy a közösségek azonosuljanak a törvény-végrehajtási hivatalnokaikkal és ezek a hivatalnokok azonosuljanak/felismer azoknak az igényeikkel, akiket szolgálnak.

A tragikus new yorki, londoni, madridi és egyéb terrortámadásokat követően a városi közbiztonság drámaian eltolódott a valós és potenciális terror fenyegetés felismerésére és megelőzésére. Ezt az eltolódást a megsemmisítő bűnmegelőzési stratégia irányába a világ törvényvégrehajtói hatóságainak minden szinten történő példanélküli együttműködése jelzi. Azzal, hogy a bűnmegelőzés a bűncselekmények kezdeti stáuszában/állapotában való elrettentésre és a megelőzésükre fordította a figyelmét/helyzete középpontba, lehetővé tette egy elmozdulást, mely a közösségekben létező bűncselekmények mögöttes okaira fókuszál/koncentrál. A 21. századi fenntartható városoknak bízniuk kell a közbiztonsággal kapcsolatos kipróbált és működő politikai módszerek és az úttörő megközelítések vegyítésében/elegyítésében, mint például a köz és magánszféra hatékony együttműködése. (Public-Private-Partnership)

A közbiztonság és bűnmegelőzéssel kapcsolatban felmerülő három legalapvetőbb kérdés, hogy: 1) Kik az áldozatok?(a bűncselekmény közvetlen áldozata, az áldozat barátai és családtagjai, a támadó/tettes/elkövető barátai és családtagjai, biztosítási cégek, szomszédok vagy a társadalom egésze?); 2) Kik az elkövetők? (a bűntény

tényleges elkövetője, a tettetést érintő intézményi és szociális befolyások/hatások, a nagyobb szociális réteg, melyhez egy bűnöző tartozik, vagy maga a társadalom?); 3) Kinek a kötelessége, hogy egy közösség biztonságát védje és hogyan (rendőrség, letartóztatások és jelentések, a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszer, börtönnel és más büntető intézkedésekkel, a közösség kölcsönhatáson, és tetteken keresztül, vagy a társadalom, mint egész?).

Sajnos, az ezekre a kérdésekre adott válaszok nem egyértelműek. Ténylegesen vannak áldozatai a bűncselekményeknek, legyenek akár vagyon ellen elkövetett tettek, vagy személyek elleni erőszak; és bár ennek ellenére a büntény-és az áldozat konkrét/szigorú meghatározására támaszkodás/összpontosítás/koncentráció nem elegendő az enyhítő körülmények felderítésére. A bűnözési hajlam beágyazódhat a közösségek társadalmi szerkezetébe és ez által elismerté, sőt ésszerűvé válhat. Valójában, sok büntény bejelentés nélkül marad a büntény elfogadhatósága vagy a megtámadott tőrészküszöbe miatt, például kis értékű lopás, vagy szexuális erőszak. Ennek ellenére a bejelentetlen támadások is erős nyomot hagynak a közösség emlékezetében – olyan hatások, melyek alulreprezentáltak a hivatalos jelentésekben, de észrevehetőek a személyes kommunikációban/beszélgetésekben. A közösségi kötelek és szerkezeti sajátosságok szétbontása/eltávolítása csak tovább fokozza a társadalomban fennálló zűrzavart és a közbiztonság rossz állapotát, és így ezeknek a kérdéseknek a megoldásához összehangolt közvetlen megelőző intézkedések kellene, mint például kamerás rendszerek használata, biztonsági őrök alkalmazása, védett határok, riasztó rendszerek, stb. **(1, 2)**.

3. 2. 2 Bűnözés az európai városokban

A közbiztonság hiánya az európai városok egyik központi kérdésévé vált. A következő bűncselekménnyel kapcsolatos trendek olyan közös irányok, melyekkel a városoknak szembe kell nézni:

Vagyon ellen elkövetett bűncselekmény: a vagyon ellen elkövetett bűncselekmények, támadások, melyek során megkárosítják az áldozat személyes tulajdonát, néhány esetben köztulajdonát, a leggyakrabban előforduló büntények Európában, magukban foglalják a gépkocsi lopásokat, betöréseket, és bolti lopásokat. A közép- és kelet-európai országokban sokkal magasabb a vagyon ellen elkövetett büntények száma, mint Nyugat-Európában. Ez számos eltérő okból eredeztethető, beleértve a közösségi kohézióképességet, társadalmi rend biztosítását és a védelmi stratégiákat. Például, Nyugat-Európában kétszer annyi riasztót használnak betörések megelőzésére, mint

más régiókban, és az egyéb megelőzési formák használata az átlag háromszorosa **(3)**.

Áldozat nélküli bűntények: az áldozat nélküli kifejezés az olyan tevékenységekre vonatkozik, melyek megszegik a közösségi törvényeket és nem egy olyan valós állapot, ahol bármilyen másik fél kárt szenvedett. Ilyen bűntények például – de nem csupán ezekre korlátozódnak – a prostitúció, illegális fogadások és kábítószer használat. A természetüknél fogva ezek a bűntények résztvevői kölcsönös hozzájárulás alapján vesznek részt benne, és ezért nem képezi feltétlenül a biztonság megszegését azok részéről, akiket érint **(3)**. A kábítószer használat egy olyan bűntény tipikus példája, mely nem fér be könnyedén a bűnüldözés kereteibe, mivel sokkal inkább személyes és közegészségügyi problémaként kellene kezelni, mint büntetőjogi problémaként. A kábítószer-használat és a prostitúció megelőzése meglehetősen nehéz és egyre jobban összefonódik egy bonyolult, határokon átnyúló bűnözési hálózattá.

Közvetlen támadások: a közvetlen támadások közé soroljuk azokat a bűntényeket, melyek magukban foglalják a támadó és az áldozat közötti kapcsolatot, mint például a szexuális erőszak, erőszakos támadás és rablás. A rablás a tulajdon ellopása, ahol a tulajdon az áldozat birtokában volt az eset megtörténtekor. Míg ezek az ügyek nem olyan áthatóak Európában, mint a vagyon elleni bűncselekmények, de problémát jelentenek.

Szervezett bűnözés: a szervezett bűnözés határokon átnyúló jellege miatt különösen nagy problémát jelent a városok közbiztonságára nézve. Az ilyen bűncselekmények az ember kereskedelemben, gazdasági csalásokban („fehér galléros” bűnözésként is ismert), pénzmosásban és a növekvő internetes bűnözésben nyilvánul meg. A nagy mennyiségű narkotikumok határon történő átvitele egyike a legvitásabb kérdéseknek a szervezett bűnözési hálózatban. Az ilyen csoportok tagjai könnyen alkalmazkodnak. A szervezett bűnözési hálózatok egyre kifinomultabbá válása a az európai városok hatóságaival szemben azt az igényt támasztja, hogy nemzetközi és regionális szinten is hatékony védelmet és megelőzést alakítsanak ki az ilyen jellegű cselekedetekkel szemben. Az államok közötti határok megszüntetésével a bűnözési hálózatok sokkal könnyebben mozoghatnak, mint azelőtt. A szervezett bűnözés egyre nagyobb mértékben és egyre szorosabban összekapcsolódik nemzeti és nemzetközi szinten és egy Európa-szerte jelentős problémát, okoz, különösen a nemzetközi terror fenyegetettség fennállása által. Egy hasonló eset/szóbanforgó eset egy mostanában

történt támadás az észak-kormány számítógépes rendszere ellen 2007. május végén. Mint ahogy az újkori bűnözés jelentős fenyegetést jelent a pénzügyi, kormányzati és mentési szolgáltatások biztonságára.

Ahhoz, hogy kezelni tudjuk ezt a növekvő veszélyt, az EU számos intézkedést valósított meg, beleértve az Europol létrehozását és megerősítése mellett annak az átfogó adatbázisnak a kialakítását, melyet Schengeni Információs Rendszerként ismerünk, és amely lehetővé teszi az uniós államain belül működő rendőri erők közötti információváltást és adat terjesztést azokról a személyekről, akik ellen kiadatási parancs van érvényben. Az információ áramlás és a stratégiák megszilárdítása a tagállamokban és Európa nagyobb városaiban lehetővé teszi, hogy a hatóságok jobban nyomon tudják követni és kezelni azokat a tényezőket, melyek hozzájárulnak a területükön fennálló bizonytalansághoz **(4)**.

Nemzetközi terrorizmus: a terrorizmus fogalma nem új az európaiak számára. Az olyan terrorista szervezetek, mint az IRA és az ETA sokáig fenyegették az európai városok biztonságát. Ennek ellenére, a nemzetközi terrorizmus radikális szintjeinek jelentős hatása van a nemzeti és uniós politikákra. Ezen belül is elsősorban a személyek szabad áramlására az unión belül, az információ megosztásra és a tartózkodásra, valamint a hatáskörök hatékonyabb kialakítására, mely a Tampere Program, melyet a 2001. szeptemberi terrortámadások után hoztak létre az Egyesült Államokban, a Hága Program (2004) és a közös EU Terrorizmus-Elhárítási Stratégia (2005) keretein belül valósul meg. (5)

Az európai integráció célja megnehezíti a terrorizmus elleni küzdelmet. A tagállamoknak önkéntes alapon össze kell vonni a forrásait, és együtt kell működniük egy hatékony és fenntartható stratégia kialakításában. Ahhoz hogy ezek a nemzeti és nemzetközi stratégiák hatékonyak legyenek a helyi szinteken, kell megvalósítani, és ez a teher nehezedik a városokra, az ügyintézőkre, rendfenntartó szervekre és a politika alakítóira. A városi területek elsőrendűek tagtoborzás szempontjából a terrorista szervezetek számára, mivel közösségek heterogenitása és a nehéz szociális helyzetben lévők magas aránya kedvező állapotokat teremt a potenciális terroristák számára.

3. 2.3 Az európai városok biztonságát rontó tényezők

Számos tényező együttes működése járul hozzá a városi közösségek azon képességének csökkentéséhez, mellyel fen, tudják tartani a biztonságos életkörülményeket.

3. 2. 3. 1 Kivándorlás/Bevándorlás

Az Európai Unió egyik alapvető elve a személyek szabad áramlása. Ennek ellenére, ez a szabadság egyben egy komoly problémát is jelent/felvet a tömeges bevándorlás formájában, mely különösen a városi területekre irányul. Nagy részük az új tagállamokból, valamint az afrikai és Ázsia kevésbé fejlett országokból érkezik. A nettó migráció Európában (EU-25) 590, 000 főről 1994-ben 1, 85 millióra növekedett 2004-re. **(6)** Ezt támasztja alá az a szemlélet is, hogy a külföldi, olcsó munkaerő elveszi a hazai munkaerő, elől a lehetőséget és ez által egy negatív ellenséges hangulat lesz úrrá, valamint erősödik a nacionalizmus. Sok európai visszautasítja az olyan jellegű munkát, melyet alantásnak vagy egyéb szempontból nem kívánatosnak vél, és ezzel lehetőséget teremt a külföldi dolgozók számára. Ezek a dolgozók mégis/ennek ellenére ki vannak téve a helyi lakosság negatív előítéletének, akik úgy tekintenek az olcsó munkaerő beáramlására, mint a biztonságukat fenyegető tényre. Ez a trend megfigyelhető volt az Egyesült Államokban is, ahol szintén közfelháborodást okoztak a Mexikóból és más latin-amerikai országokból érkező illegális bevándorlók.

A városi vezetés reakciója a migrációra meg fogja határozni, hogy a városok milyen irányba fejlődnek nem csupán a társadalom, hanem a környezetvédelmi politika tekintetében/területén is. Az EU kulcsszerepet játszik a migrációval szemben nemzeti politikák kialakításánál. Bár rengeteg jogi és politikai fejlesztés szabályozza, hogy a városoknak hogyan is kell kezelni a bevándorló lakosságot, ezek végrehajtásában a helyi önkormányzatok játszanak kulcs szerepet.

3.2.3.2 Az társadalmi egyenlőtlenség és a szegénység növekedése

A szegénység a legfőbb kiváltó oka a bűncselekmény elkövetésének és egyértelműen/szorosan kötődik egyes olyan bűntényekhez, mint például a lopás és a vagyon ellen elkövetett bűncselekmény. Néhány kutatás erős korrelációt/kapcsolatot mutat a szegénység és az erőszakos támadások között. A társadalmon belüli egyenlőtlenségek minimalizálása, különös tekintettel a jövedelemegyenlőtlenségekre, általánosan elfogadott, mint a közösségek stabilitásának szükséges záloga. Az egyenlőtlenségek feltérképezése lehetőséget teremt a részletes elemzésre. A

tagállamok közötti nagyobb mobilitásnak köszönhetően a gazdaságilag jogfosztott személyek számára lehetővé válik, hogy más államban keressenek munkát. Sok bevándorló ugrik fejest a nagyvárosi életbe az elhelyezkedés reményében, ezzel újabb és újabb kihívásokat hozva a várostervezőknek.

Az egyenlőtlenséget nem szabad összekevernünk a szegénységgel, mivel az egyenlőtlenség az egy adott népességen belüli eltérő jövedelemszinteken alapul, míg a szegénységet úgy határozzuk meg, mint az elfogadható életszínvonal alatti szint, és ezért államonként és városonként eltérhet.

3.2.3.3 Munkanélküliség

Amennyiben valaki rendelkezik munkahellyel, az pozitív hatást gyakorol az egyénre mind az önértékelés szempontjából, mind pedig a másokkal való kapcsolataira. A munkahely elvesztése egy meglehetősen nehéz helyzetet teremthet, különösen, ahol a városi társadalombiztosítási háló túlterhelt vagy nem létező. A munkahely elvesztése következtében az egyén biztonságérzetét érő sokkok egy láncreakciót indíthatnak el az egyéni szociális hálózaton belül, illetve fokozhatják azt, mely így kiterjedhet az egész közösségre. Ráadásul a munkanélküliség súlyosbítja a szegénység és az egyenlőtlenség helyzetét, mely növeli a bűnözési hajlam kialakulásának valószínűségét, és így negatív hatással van a közbiztonságra.

3.2.3.4 Etnikai és kulturális kölcsönhatás

A városok tradicionálisan mindig a kulturális sokszínűség és kölcsönhatás központjai voltak, már a kezdetektől fogva, amikor még vásárok helyszínéül szolgáltak. A városok a munkahelyi és társadalmi interakció által közelebb hozzák/elegyítik a különböző kultúrákat. Ma ez a kölcsönhatás/interakció fontosabb mint valaha. Az európai lakosság megnövekedett mobilitása és az unió bővítése jelentős hatással van az integráció és a bevándorlás folyamatának együttes működésére, melynek sikere közvetlenül attól függ, hogy az egyes városok mennyire hajlandóak és mennyire képesek elfogadni az új lakosok beáramlását, valamint hogy ezek a bevándorlók mennyire tudnak beilleszkedni új környezetükbe. Sok bevándorló népesség szenved különböző olyan társadalmi betegségekben, mint a szegénység és a bűnözés, és egyre nagyobb mértékben megbélyegezhetik őket mint bűnözők, vagy deviánsok.

3. 2. 3. 5 Fizikai környezet

A városfejlesztés jelentős fejtörést okoz a városvezetésnek. A jól tervezett városképek kínálhatják/jelenthetik a legmegbízhatóbb védelmet a közösségi kapcsolatok romlása ellen. A jelentős mennyiségű zöld területekkel ellátott vonzó városi települések tervezésének és fenntartásának jelentőségét Európa-szerte felismerték. A légszennyezés, a koszos/szennyezett vizek, a szemét, a tönkretett természeti területek és pusztuló rendszerek mind-mind hozzájárulnak a közösség büszkeségének csökkentéséhez és így akadályozzák azokat a megelőző intézkedéseket, melyek a városi bűnözés és a káosz elkerülésére irányulnak. Ezért, ezeket a kérdéseket egy teljes körű stratégia keretében kell vizsgálni ahhoz, hogy a lakosok életszínvonalát növelni lehessen.

A városi területek polgári önérzetének helyreállítása jelentős tényező a városi polgárság kívánt magatartásának fenntartásában és elősegítésében, mely – mint különböző terveknél láthattuk is – egy-egy városi infrastruktúra és elmaradott ipari terület újjáélesztése esetében viszonylag jelentős befektetést igényel. Az ilyen jellegű kezdeményezéseknek nem kell nagyszabású terveknek lenniük, hanem inkább kisebb projekteket foglalhatnak magukba, melyek növelik a városi közösség jólétét. A város szerkezetek megfelelő kialakítása a mindennapi használat szempontjából bizonyítottan növeli a biztonság és a közösségi büszkeség érzését.

3. 2. 3. 6 Oktatási hiányosságok

A deviánsviselkedés szoros kapcsolatban áll a szegényes, vagy alacsony szintű tanulmányokkal. Az Egyesült Államokban például, a bebörtönzöttek sorában számos olyan egyén áll, akiknek csak középiskolai vagy ennél alacsonyabb végzettsége van. A szegényes városi területeken élők oktatása a várostervezés központi kérdésévé vált az európai politikákban, mely a 2007-es Lipcsei Chartában jut kifejezésre. A képzetlenebb egyének a társadalomban nem csupán tudatában vannak cselekedeteiknek következményében, de sokkal, nagyobb valószínűséggel űznek produktív és legitim foglalkozást.

A sikeres tanulók azok, akik képesek megbirkózni a mindennapi élet nehézségeivel, és emellett időt fordítanak a tanulásra is. Ha a fiatalság egyáltalán nem, vagy csak kevés szükségét érzi az oktatásnak, az érdeklődésük más terület felé fordul. Mindig szükség van alapos felmérésekre, hogy biztosak lehessünk abban, hogy a reformokat ott és olyan mértékben valósulnak meg ahol és amennyire szükségesek.

3. 2. 3. 7 Társadalmi kirekesztettség/kirekesztés

A szociális kirekesztettség számos okból előfordulhat. A "kívülállók" betelepítése a homogén szomszédos területekre feszültségek kialakulásához és ellenálláshoz vezethet a lakosok részéről, mely a közösségi kohézió összeomlását eredményezheti, valamint, nagyobb mértékű rendőri/rendfenntartást, beavatkozást és a csoportok, megbélyegzését kényszerítheti ki. Ennek ellenére/habár a helyi hivatalnokok által alkalmazott konfliktuskezelési technikák az előítélet érzéséhez vezethetnek a sebezhetőbb/gyengébb/támadható csoportok köreiben. A várostervezés és a közlekedés szintén fontos, mivel lehetővé teszik a kirekesztettség által legjobban fenyegetett beilleszkedését a közösségi életbe, valamint a stabil gazdasági és társadalmi kapcsolatok kialakítását, melyek elengedhetetlenek egy nyugodt/stabil/biztonságos közösséghez. A városi közlekedés, például, csökkenti a saját jármű szükségességét a munkába járáshoz vagy a szabadidős tevékenységekhez, mialatt ösztönzi a város fenntartható fejlődését./fenntarthatóságát

3. 2. 3. 8 Az intézményekkel szembeni bizalmatlanság

Bármelyik a közbiztonság növelésének tekintetében sikeres stratégia alapja annak a bizalomnak a mértéke, amit a városi polgárok a közhivatalnokok iránt tanúsítanak. Valójában, a legmagasabb bizalmatlansági arányokkal rendelkező európai városok közül sok küszködik komoly közbiztonsági problémákkal is. Az olyan helyeken, ahol a közösség nem érzi azt, hogy azok akik a város közbiztonságáért felelősek alkalmasak, illetve képesek ellátni a feladatukat, a politikai döntésekkel való együttműködés/azonosulás és az ezekhez való ragaszkodás csökkenni fog. Valójában a kormányzati szervekkel kapcsolatos bizalom hiánya a központi oka a városokban előforduló/felmerülő aggodalmaknak, ahol a széleskörű, mindenre kiterjedő stratégiák megvalósításához a lakosság együttműködésére van szükség. A civil részvétel, melyet résztvevői részvételként is szokás említeni, egy közös alapvető feltétele az olyan irányú erőfeszítéseknek, melyek a bűncselekmények csökkentésére, a közösség érdeklődésének helyreállítására, és a fenntartható biztonsági politika elősegítésére irányulnak.

3. 2. 4 Polgári részvétel/elkötelezettség

Míg a hagyományos stratégiák, melyek a bűnözés és az anti-szociális tevékenység visszaszorítására irányulnak, elengedhetetlenek, bármelyik város politika fenntartása igényli a közösség támogatását és megértését. Azzal, hogy a lakosságot elkötelezik a bűnmegelőzés mellett, a városok csökkenteni tudják a bűncselekmények előfordulását a közösségeken belül, és emellett növelhetik a helyi önkormányzatokba vetett bizalmat. A politika kialakítása ez által egy megosztott közösségi céllá válik. Sokkal több rendőr kerül (közvetlen) kapcsolatba a városi lakossággal, mint bármely egyéb városi hivatalnok. Éppen ezért, elengedhetetlen, hogy a polgárok és a hivatalnokok közötti bizalmat fenntartsák, és folyamatosan erősítsék. Közel minden vezető város rend megfelelő kialakításával kapcsolatos kutatásnak ez a központi témája. A polgári részvétel szükségessége világosan megfogalmazódik az aktuális Lipcsei Chartában mely, hangsúlyozza a lakosság részvételének jelentőségét a városfejlesztési stratégiák, ezzel együtt a közbiztonsági kérdések kialakításában. **(8)**

Bár szükség van a rendőri és katasztrófavédelmi szervek központosított igazgatására, azok a stratégiák, melyek megosztják a városi rendfenntartással kapcsolatos felelősséget/feladatköröket, sokkal hatékonyabbak, mint a felülről irányított megközelítések. A közösségek bevonása és azok visszajelzései rendkívül célravezetők abban a tekintetben, hogy eljuttatják a hivatalnokokhoz a közösségekben fennálló valós helyzettel kapcsolatos információkat, még akkor is, ha kevesebb veszélyforrást jelentő tevékenység van, mint a hivatalnokok feltételezik. A közösségek visszajelzései, és érintettsége megmutatja a hatóságoknak, hogy mely témakörök élveznek elsődleges prioritást az emberek számára és melyek azok, amik csak csekély mértékben befolyásolják a biztonságérzetüket. Ez a visszajelzés tájékoztatja a hivatalnokokat, hogy amennyiben felmerül egy-egy zavargás esélye, akkor hol, és hogy hogyan tudják legjobban megtervezni a politikájukat hatékony stratégiákkal.

3. 2. 4. 1 Kik legyenek az érintettek?

Ideális esetben, minden érintett résztvevőt be kell vonni a konzultációs és megvalósítási periódusba; annak ellenére/habár ez problémásnak bizonyulhat a helyi feltételek és intézményi kapacitás tekintetében. Nem minden érintett tudja, hogy érintett, és ez szociális gátat jelenthet a lakosság egyes szegmenseinek, melyek ennek ellenére elengedhetetlenek egy ilyen stratégia sikerességéhez. Például a korábban bűncselekményt elkövetők iránt erősen megrendülhet a bizalom és

kizárhatják őket a résztvevői folyamatból **(9)**. Hagyományosan a társadalom ilyen kirekesztett rétegeit hivatalosan és ténylegesen át kell helyezni a közélet háttéréből a közösségi részvétel középpontjába. Az ilyen szociálisan kirekesztett csoportok között megtaláljuk az etnikai és faji kisebbségeket, kirekesztett személyeket, és a mozgáskorlátozottakat. A kettőt egybevetve, ezek a csoportok felbecsülhetetlen eszközt jelentenek a politikai sikerekhez és a közbiztonság kialakításához.

A fiatalok is kizorolhatnak a részvételből a helyi önkormányzatokkal vagy az alacsonyabb felhatalmazással rendelkező szervezetekkel való kommunikáció hiánya miatt. Ironikusan, a fiatalság pont a társadalom egy olyan szegmense, amelyre a vezetőknél oda kell figyelnie és meg kell nyernie minden olyan tervnek, mely a bűnözés mértékének csökkentésére és a közbiztonság növelésére irányul. Ezt el lehetne érni előadások szervezésével az iskolákban és rekreációs központokban, reklámokkal és az önkéntes szervezetek ismertségének növelésével **(1)**.

A társadalom minden szegmensével történő szoros együttműködés sikere erősen függ a konszenzusos párbeszédetől és a türelmes, részletes megközelítéstől a fenntarthatóság és a hatékonyság figyelembevételével. A politikai döntéshozók és a városvezetők Európa-szerte felismerték ezt a tényt. Habár adott a városi populáció változó természete, a polgári részvételt, konzultációt és integrációt nem szabad alábecsülnünk a bennük rejlő stabilizáló és képességnövelő esély/lehetőség miatt.

3.2.4.2 Európai Bűnmegelőzési Hálózata

Amellett, hogy támogatja a bűnüldözéssel kapcsolatos helyi kezdeményezéseket, az Európai Bizottság 2001-ben létrehozta az Európai Bűnmegelőzési Hálózatot, hogy elősegítse a bűnmegelőzéssel kapcsolatos tapasztalat cserét az európai városokban **(10)**. Hét város, Bonn, Brent, Girona, Liege, Luton, Modena és Marseilles vett részt a Hálózatban. A tanulmánykülönböző következtetéseket és ajánlatokat hozott, többek között:

- A tapasztalatcsere elengedhetetlen a bűnmegelőzésre irányuló intézkedések megvalósításához és nyomon követéséhez, és bizonyos időnként meg kell őket ismételni
- A partnerséget számos érintettre ki kell terjeszteni
- Egy irányító szerv, melyet a főbb hatóságok felügyelete alá helyeznek, rendszeresen kell üléseznie, hogy meghatározza a prioritásokat

- Azok, akiket érintenek a megelőzési politikák ki kell deríteniük a végrehajtott intézkedések eredményeit és tájékoztatni kell a polgárokat a megvalósult politikákról

Emellett a következő következtetések születtek a tagállamok és az EU mint egész szerepének tekintetében:

- Elengedhetetlen, hogy az államok felismerjék a városokat, mint a bűnmegelőzési politika felépítésének megfelelő/helyes szintjét
- Támogatni kell a helyi érintettek közötti tapasztalat cserét
- Az Európai Uniónak támogatni kell a helyi érintettek cseréjét

3.2.5 Referencák

1. Workshop to Explore Strategies and Best Practices for Crime Prevention Related to Urban Crime and Youth at Risk, Eleventh UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, (Bangkok, Thailand 18-25 April 2005) (BKK/CP/13) <http://www.un.org/events/11thcongress/pressrel.html>
2. Kesteren, J.N.van, Mayhew, P., Nieuwbeerta, P., Criminal Victimization in Seventeen Industrialised Countries: Key-findings from the 2000 international Crime Victims Survey, The Hague, Ministry of Justice, WODC. Onderzoek en beleid, nr. 187 2000 http://www.unicri.it/wwd/analysis/icvs/pdf_files/key2000i/index.htm
3. Alvazzi del Frate, Anna, Kesteren, John van, Criminal Victimization in Europe: Key Findings of the 2000 International Crime Victim Surveys. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute
4. Living Europe Safely: Work Programme of the Federal Ministry of the Interior for the German EU Presidency in the First Half of 2007, EU Council Presidency <http://www.eu2007.de/en/index.html>
5. The European Union Counter-Terrorism Strategy, Justice and Home Affairs Council meeting, Brussels 1 December 2005, European Union <http://ue.eu.int/Newsroom>
6. Europe in figures - Eurostat yearbook 2006-0, Eurostat, 2007 http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF

7. Guidelines for the prevention of urban crime, United Nations Economic and Social Council Resolution 1995/9, 49th Plenary Meeting 24/7/1995
<http://www.un.org/documents/ecosoc/res/1995/eres1995-9.htm>
8. Leipzig Charter on Sustainable European Cities, European Union, 2007
http://www.bmvbs.de/Anlage/original_995333/Leipzig-Charter-on-Sustainable-European-Cities-final-draft-2-May-2007.pdf
9. Capobianco, Laura, Sharpening the Lens: Private Sector Involvement in Crime Prevention, International Centre for the Prevention of Crime, 2005
<http://www.crime-prevention-intl.org>
10. European Urban Knowledge Network http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Security_and_crime_prevention/Crime_prevention/Secucities-crime-prevention-Europe_1004.html

3. 3 Az egészséges város

3.3.1 Bevezetés

A közegészségügy védelme központi jelentőségű, a fenntartható városi közösségek irányítói számára. A közegészség minősége közvetlenül kapcsolódik a város termelékenységéhez, szociális kohéziójához, gazdasági növekedéséhez és az általános elégedettséghez. A jó közegészségügy lehetővé teszi a városokban található társadalmi, gazdasági és rekreációs lehetőségekben való teljes részvételt, és emellett a minőségi közpolitika meglétének jele. A közegészségügy számos hasonló tényezővel áll kapcsolatban, melyek hatással vannak a modern társadalmakkal kapcsolatos kérdésekre: demográfiai trendek, új kórok megjelenése mellett a régiek előfordulásának csökkentése, környezeti hanyatlás, az emberi tevékenységek és életviteli minták összesűrűsödése. Az összes ilyen témát szisztematikusan át kell vizsgálni ahhoz, hogy a társadalom minden tagjának minőségi egészségügyi állapotot lehessen biztosítani.

3. 3. 2 Demográfiai tényezők

A közegészségüggyel kapcsolatos demográfiai tényezők magukba foglalják az öregedő társadalom és a növekvő munkaerő problémáját. Az európaiak tovább élnek, mint valaha, és ez közvetlen hatással van az egészségügyi ellátásra. Az időskori betegségek, és rokkantság közé tartozik az Alzheimer-kór (vagy elmezavaros állapot) és olyan fizikai betegségek, mint az influenza, légzőszervi megbetegedések valamint szív- és érrendszeri problémák. **(1)** A rák, mely Európában az egyik legfőbb kiváltó oka a halálnak, sokkal, nagyobb gyakorisággal fordul elő az élet későbbi szakaszaiban. Ez az új tagállamokban még szembetűnőbb **(2)**. Azoknak a törekvéseknek, melyek a munkaerő számának növelésére irányulnak is, lehetnek negatív hatásai a városi közegészségügy helyzetére. Mialatt a gazdasági életben való nagyobb arányú részvétel lehetőséget teremt sokak számára, egyben növeli a stresszt és az ezzel kapcsolatos betegségek kialakulásának kockázatát, valamint a munkahelyi balesetek számát.

A két zavaró trend, mely befolyásolja a közegészségügyi helyzetet, az új fertőző betegségek elterjedése és a szívós, gyógyszereknek ellenálló vírus fajok megjelenése. A városok, nagy népsűrűségük miatt, nagyobb/fokozott kockázatnak vannak kitéve az ilyen fertőző betegségekkel szemben. Ezt a kockázatot tovább növeli a globális és regionális közlekedés/utazás. A szóban forgó eset a SARS vírus,

mely először Kína déli részén jelent meg 2002-ben, és hamarosan áterjedt Hongkongra és Vietnamba a légi közlekedésnek köszönhetően, és 2003 májusára, több mint 30 nemzetre terjedt át és 269 embert ölt meg **(3, 4)**. A SARS vírus gyors terjedése a városi közegekben/környezetben illusztrálja, azt a megnövekedett kockázatot, amivel a 21. századi városi területek szembenéznek a fertőző betegségek kezelésével kapcsolatban.

3. 3. 3 Környezetvédelmi tényezők

A városok egészségügyi helyzetével kapcsolatos környezetvédelmi faktorok magukban foglalják a levegő, víz és zaj szennyezettséget – mindegyik a modern városi élet mellékterméke. A légszennyezettség olyan egészségügyi problémákhoz vezet, mint a tuberkulózis, asztma valamint egyéb légzőszervi megbetegedések, emellett hátrányosan érinti azokat az embereket, akik valamilyen szív vagy tüdőbetegségben szenvednek **(5)**. A városi szennyezett levegőért az autók, gyárak és a más emberi tevékenység során kibocsátott káros anyagok felelősek. A szennyezőanyagok egyes típusai – szénmonoxid, nitrogén-oxid, kén-dioxid, szemcsés anyagok/korom, ólom stb. – veszélyt jelentenek az emberi egészségre. Az autók a legnagyobb szén-monoxid és szemcsés anyag/korom kibocsátók, míg a gyárak és erőművek felelősek a legnagyobb mértékű nitrogén-oxid és kén-dioxidszennyezésért. Ezekkel egyenrangú aggodalmat okoz a belső légszennyezés, mely az olyan helytelen tevékenységekből adódik, mint a mérgező anyagok, hagyományos fűtőanyagok használata vagy a dohányfüst a zárt légterű köz- és magánépületekben, illetve a megfelelő szellőzés hiánya. A beltéri levegő szennyezettsége különösen veszélyes a fiatalok számára és az idősek számára nézve **(6)**.

A víz a létfenntartás alapvető forrása, de emellett potenciális hordozója a különböző vízben terjedő betegségeknek, rákkeltő és egyéb mérgező anyagoknak is. A társadalomnak tiszta és egészséges vízre van szüksége a szomjoltáshoz, főzéshez és fürdéshez. A rekreáció úszás, csónakázás vagy horgászat formájában egy újabb formája az emberi vízfelhasználásnak. A városi területeken az ivóvizet általában a felszíni vagy talajvízből nyerik, kezelik, majd felhasználják és így kerül vissza. A szennyvíztisztítás mértéke alapvető fontosságú a közegészség védelme érdekében, különösen mióta az ugyanabból a forrásból származó vizet újra felhasználhatják a lejjebb elhelyezkedő városok. Az ipar nagy mennyiségű vizet használ és számos káros anyagot, bocsáthat ki. A mezőgazdaságból/mezőgazdasági

termelésből/tevékenységgel üledék, trágyából származó kémiai anyagok és növényvédő szerek kerülnek a környezetbe.

A zaj a városi élet mindenütt előforduló vonása és egy jelentős fenyegetés a közegészségügyre és jólétre nézve. A közlekedésből és egyéb tevékenységből származó zaj hozzájárulhat a stressz szint növekedéséhez és súlyosbíthatja a már létező betegségeket. Az Egészségügyi Világszervezet szerint, az európai lakosság több mint fele ki van téve a kellemetlen zajszintnek. Ráadásul az a tény, hogy a fiatalok folyamatosan ki vannak téve a magas zajszintnek, a tanulási képességeik csökkenéséhez vezethet. Az egyéb hatások pedig magukban foglalhatják a hallás hosszú távú károsodását, a magas vérnyomást, a társadalmi zűrzavart, a csökkenő termelékenységet és a megváltozott anyagcserét **(7)**.

A városvezetők számára számos eszköz áll rendelkezésre, hogy csökkentsék a környezetszennyezés városi lakosságra káros hatásait. A gépjárműhasználat korlátozása, a szigorúbb kibocsátási kvóták/szabványok és az autógyárakkal szembeni szabályozások mind a légszennyezés mértékének csökkentését szolgálják. A tömegközlekedés fejlesztésével kapcsolatos intézkedések, a biciklis és gyalogos közlekedés elősegítése, , valamint az utak megosztására/többes kihasználására tett lépések segítik a személygépkocsiktól való függőség csökkentését. A szennyvíz megfelelő kezelése és az ipari kibocsátás szabályozása elengedhetetlen a víz tartalékok/források/vizek védelméhez. A főbb útvonalak mellé elhelyezett válaszfalak és az épületek, elszigetelése csökkenthetné a hallható hang mennyiségét. Ezekkel az intézkedésekkel, egy megfelelően kidolgozott nyilvános tájékoztató kampány ösztönözhetné a nyilvános támogatottságot és a felelős magatartás/hozzaállás kialakulását.

3. 3. 4 Életformák

Az életformák nagy szerepet játszanak a közösség egyéneinek egészségében és jólétében. Európa szerte a városi lakosok egyre inkább a helybennülő életmód divatját követik. Ahogy a jövedelmek emelkednek az emberek egyre távolabb laknak a munkahelyüktől, így a gyaloglás vagy a biciklivel való közlekedést a munkahelyre átvette a személygépkocsi vagy a tömegközlekedés használata. Míg a szolgáltató gazdaságba való átmenet valamelyest csökkentette a hagyományos foglalkozási ártalmakat, helyettesítette őket a látszólag kisebb kockázat csakúgy, mint a

számítógép monitorképernyő okozta látásromlás, csökkentett véráramlás az állandó ülőhelyzettől, és még az alkalmazottak stressze a zárt munkahelyi terektől. Sok ember hasonló rutint követ otthonában, ahol legszívesebben televíziót néznek, vagy interneteznek sokkal inkább, mint hogy aktív gyakorlatoknak és házon kívüli tevékenységeknek kötelezzék le magukat. Az életmódváltás a dohány és alkohol termékek növekvő fogyasztását is magába foglalhatja, melyek az egészségre nézve komoly veszélyeket vethetnek fel. A városvezetők szembe tudnak szállni ezekkel a tendenciákkal azáltal, hogy több gyakorlati lehetőségeket nyújtanak, csakúgy, mint a parkok vagy az ösvények, csak gyalogos forgalmú zónák, és nyilvános tájékoztató kampányok melyek bátorítják az aktív életformát és az egészséges életet.

3. 3. 5 Gazdasági tényezők

Az egészségügyi ellátás költségei egyre növekszenek felfelé. A költségek megnőnek, az egészségügyi ellátás kevésbé megfizethető lesz az alacsonyabb jövedelműek és a biztosítással nem rendelkező réteg számára. Az egészségügyi ellátás létesítményeihez és szolgáltatásaihoz való elérhetetlenség hozzájárul a teljes közösség egészségének romlásához. Ahogy a betegségek elterjedése növekszik, a személyek és családok és egész közösségek anyagi költségei szintén növekednek. A növekvő orvosi költségeket annak a kiadásnak tulajdonítják, hogy a fogyasztók növekvő igényeire új gyógyszereket fejlesztenek, tökéletesítik a fejlődő technológiát, csakúgy, mint a nanotechnológiát és a gén terápiát és a magán biztosítás költségeit. Az egészségügyi ellátás pénzügyi költségeinek kezelése nagy horderejű és főképpen politikai jellegű különböző okok miatt. Az egészségügyi szakmájuk magasabb bérezése, növelheti a szakmai tehetségek felbukkanását, de erősítheti is a társadalmi méltánytalanságot közösségeken keresztül, azáltal hogy kényszerítik az alacsonyabb jövedelmű felhasználókat, hogy egyáltalán elfogadják az alacsonyabb minőségű egészségügyi ellátást, vagy egyáltalán nem részesülnek ellátásban. A szegény különböző okok miatt az egészség nagyobb kockázatával néz szembe: A minőségi egészségügyi ellátás létesítményeinek eléréséhez való képesség hiánya; az alapvető táplálkozási követelmények megszerzéséhez való képesség hiánya; és kockázatenyhítő termékek csakúgy, mint a vízszűrő, üveges víz, vitaminok, szerves/tartósítószermentes termékek eléréséhez való képesség hiánya.

Az alacsonyabb jövedelmű közösségek rosszabb környezetben élnek (pl. szemét az utcákon, stagnáló vagy szennyezett víz, az ipari létesítményekhez való közelség) ami súlyosbítja az egészség és a jólét egyéb feltételei. A nem megfelelő ellátásban részesülő gyerekek az élethosszig tartó fejlődése nagy kockázatnak van kitéve, teljesen korlátozza a pszichológiai érzelmi és fizikai fejlődést. A gyerekek és a nagyon fiatalok hajlamosabbak betegségekre és fogyatékoságokra, az ideg és az immunrendszer fejlődése miatt és a környezeti kockázatok és a veszélyes helyzetek elkerülésére való képességüknek hiánya miatt **(1)**. Az élet korai éveiben nélkülözhetetlen a minőségi egészségügy a gyerekek szellemi és testi képességének a teljes fejlődése és az életben való későbbi sikerük érdekében.

Az európaiak megbecsülik egészségüket és az egészségellátást a nyilvánosság számára a legfontosabb kérdésnek, tekintik. Ennek jelentős hátrányai vannak a közpolitikában. A várostervezők reményi szerint, ha az egész közegészségügy feltételei javulnak, a fenntartható fejlődés céljainak teljesítése érdekében a lakosok azon ösztönös vágyaihoz kell folyamodniuk, miszerint védeni szeretnék egészségüket és jólétüket **(5)**. Tehát a politikai tanácsadóknak, döntéshozóknak és városvezetőknek számításba kell venniük azt a tényezőt is, hogy a lakosok döntései a lakhely preferenciáin, a fogyasztáson ill. a foglalkoztatási megfontolásokon nyugszanak.

3. 3. 6 Referenciák

1. Health-European Union: Elderly, (European Commission) (2007)
http://ec.europa.eu/health-eu/my_health/elderly/index_en.htm
2. Schafer, G., Europe in Figures: Eurostat yearbook 2006-2007, (Eurostat) (2007)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-06-001/EN/KS-CD-06-001-EN.PDF
3. ANALYSIS-Asia hopes avian flu is no economic rerun of SARS,
http://www.forbes.com/home_asia/newswire/2004/01/28/rtr1230829.htm
4. Country breakdown: Probable cases of SARS, (CNN) (May 23, 2003)
<http://edition.cnn.com/2003/HEALTH/03/23/mystery.virus.breakdown/index.html>
5. Lin HH, Ezzati M, Murray M (2007) Tobacco Smoke, Indoor Air Pollution and Tuberculosis: A Systematic Review and Meta-Analysis. PLoS Med 4(1): e20
doi:10.1371/journal.pmed.0040020

6. Duhl, L.J., Sanchez, A.K., Healthy Cities and the City Planning Process: A background Document on Links Between Health and Urban Planning. World Health Organization (1999)
7. Transportation and Health: Facts and Figures, World Health Organization (2007) http://www.euro.who.int/transport/HIA/20030129_4

3. 4 Akadálymentesítés fogyatékkal élők számára

3. 4.1 Akadálymentes városok kialakítása

A 2007-es év az "Egyenlő Esélyeket Mindenkinék 2007 Európai év" akciónak lett szentelve. Az akció célja az volt, hogy mindenkit felvilágosítsanak a jogairól valamint hogy a sokféleséget és az egyenlő esélyeket népszerűsítsék az Európai Unióban. A fogyatékkal élők sem kivételek ez alól. (1)

Az ENSZ felmérései szerint több mint fél millió fogyatékkal élő ember él Földünkön, fizikai mentális vagy az érzékszerveket ért károsodással. Mindössze az Európai Unióban a lakosság 10%-a szembesül valami féle fogyatékkal. Tekintet nélkül arra hogy hol élnek a fogyatékkal élők életük során fizikai és szociális korlátokba, akadályokba ütköznek. A fogyatékkal élők nem egy külön csoport, hanem ugyanúgy a társadalom dolgozói, fogyasztói, adófizetők, politikusok, tanulók, szomszédok, családtagok és barátok. Teljes jogú állampolgárok, de sajnos gyakran nem részesülnek azonos jellegű bánásmódban. Egy korábbi Európai felmérés megmutatta, hogy a megértés hiánya jellemzi a társadalom nagy részét abból a szempontból, hogy mit jelent maga a fogyatékkal élés illetve hány emberre van kihatással.

Az akadálymentes Európa egy célkitűzés, melyet a Bizottság 2000 Májusában fogadott el. A célkitűzés a fogyatékkal élők jogaira, mozgásszabadságuk biztosítására a társadalom összes területén kiterjedt. Ilyen pl. az információs technológiák, technikai fejlesztések és segítségnyújtás, a fogyatékkal élő fogyasztók védelme, reprezentatív statisztikák stb. Az akadálymentes Európa kulcseleme a fejlesztésben rejlik, az un. „Design for All” (Tervezés mindenkinek). A fogyatékkal élőknek mindenképpen sokkal függetlenebb életet kell élniük, kényelmesebben és hatékonyabban kell dolgozniuk. Az üzleti és vállalkozói szféra ösztönzésére az Európai Bizottság megalapította a "Breaking Barriers Award Scheme" – az akadálymentesítés díját. E kezdeményezés célja, hogy elismerjük azokat az eredményeket, amelyek hozzájárultak az akadálymentes környezet kialakításához a várostervezés, az építészet a közlekedés valamint a termelés vagy a termelés tervezés területén.

Ebben az értelemben, az akadálymentes város amely eszközöket nyújt a fogyatékkal élők számára egy teljesen természetes jelenség. Az akadálymentesség vonatkozhat eszközökre, biztonságos mindenki számára elérhető szórakozási eszközökre, építményekre. Maga a szó „akadálymentesség” nem csupán az

infrastruktúrára vagy az épített környezetre vonatkozik vagy a közlekedési lehetőségekre. Ugyanúgy vonatkozik bármilyen rendezvényre vagy cselekményre, amelynek bármely személy tagja vagy részese kell legyen így a fogyatékkal élők is.

Az akadálymentes városépítés célja, hogy kiküszöböljön minden akadályt mely a mozgásban, közlekedésben, tanulásban, munkában vagy szórakozásban meggátolja a fogyatékkal élőket. Ez a szemlélet lehetővé teszi egy akadálymentes infrastruktúra hálózat létrehozását, bárki számára megfelelő biztonságos eszközhasználatot, amit minden állampolgár egyenlően használhat. (2)

3. 4. 2. Egységes tervezési szabványok

A fogyatékkal élők tartós vagy átmeneti fogyatékkal, képességihiánnyal, gyengeséggel rendelkeznek esetleg ezek kombinációja léphet fel, amelyet fizikai, pszichikai vagy mentális károsodás okozott. A mozgásukban korlátozott személyek lehetnek a fogyatékkal élők egy csoportja csakúgy, mint azok a személyek akik nem képesek napi tevékenységüket valamilyen segítség nélkül elvégezni, mozgásukban valamilyen szinten korlátozottak. Ilyen csoport lehet pl. az idősek csoportja, várandós kismamák, kisgyermekek stb. Alapvető feladat, hogy minden eszköz, középület és szolgáltatás elérhetősége garantálva legyen ezen egyének számára az egységes tervezési szabványok által. A környezet és az egyes termékek és szolgáltatások egyenlően rendelkezésre kell álljanak életkortól, fizikai állapottól és képességektől függetlenül. Az egységes tervezés azt diktálja, hogy az akadálymentes design adva van egyéb alternatív vagy hozzáadott speciális tervezési elemek használata nélkül könnyedén létrehozható és minimális vagy semmilyen plusz költséggel nem jár. Az egységes tervezés olyan környezetet, termékeket és szolgáltatásokat kreál ami sokkal kényelmesebb felhasználó-barát és mindenki számára biztonságosabb. (2)

Az egységes tervezési szabványok az „átlagemberek” szükségletei helyett a fogyatékkal élők szükségletein alapulnak (akár kerekesszéket használókról, látás vagy hallássérültekről legyen szó). Minden terep vagy épület amely a kerekesszéket használók számára könnyedén megközelíthető és akadálymentes, megfelelő a mozgásukban korlátozottak számára is, mint az idősek, rakománnyal közlekedők, kisgyermekek vagy babakocsival közlekedők. Bármely eszköz vagy középület amely hozzáférhető és akadálymentes az „átlagember” számára ugyanúgy akadálymentes kell legyen a látás vagy hallás sérültek számára is, beleértve az időseket akiknek sokszor nehezükre esik a hagyományos nyelvezet vagy írás megértése – így sok esetben célszerű szimbólumokat használni.

Bővebben a szimbólumok használatáról:

- Minden függőleges vagy vízszintes terület akadálymentes kell, hogy legyen a terepen található különbségek minimalizálásával vagy teljes kiküszöbölésével. A lépcsők átalakítása vagy rámpákkal és liftekkel történő felszerelése, járdák és folyosók szélesítése és vezetősávval történő ellátása szintén nagy segítséget jelent.
- A jelzések egyszerűek, letisztultak, könnyen láthatónak valamint könnyedén értelmezhetőnek kell lennie minden lehetséges felhasználó számára (pl. vezető sávok a látássérültek számára, a jelzéseken éles kontrasztszínek használata)
- A középületek és eszközök használata egyszerű és könnyű kell hogy legyen minden felhasználó számára.

Semmilyen esetben sem szabad, hogy ez az egyszerűsített design esztétikailag negatívan befolyásolja a környezetet, annál is inkább mivel ezek a megoldások hatékonysággal és esztétikailag előnyösen is véghezvihetők.

Kitüntetett figyelmet érdemelnek:

- Könnyen értelmezhető, egyszerű és biztonságos anyagok és elemek használata.
- Ezen elemek és anyagok egységesítése, a célból, hogy mindenki számára megérthető és megismerhető legyen.
- Garancia, hogy az infrastruktúrát és szolgáltatásokat érintő tervezési feladatok lehetővé tesznek egy biztonságos használatot a fogyatékkal élők számára.

3.4.3 A közigazgatás szerepe

A helyi irányítás legfontosabb szerepe, hogy garantálja az akadálymentességet mind a fogyatékkal élők mind, pedig az egyéb szükségletekkel rendelkező személyek számára. A helyi kisközösségek, mint az emberi cselekmények színhelyei képezik az első akadályt a fogyatékkal élők számára ezért elsőként ezt kell áthidalni a társadalomba történő visszailleszkedésük – jogok és szükségletek kinyilvánításakor.

A helyi irányítás ennek következtében:

- infrastruktúrát fejleszt és akadálymentes városokat épít minden polgárnak és látogatóknak

- felszámolja az akadályokat megkönnyítve a polgárok mindennapjait figyelmet szentelve a fogyatékkal élők szükségleteire, felismerve szükségletüket a társadalomba történő beintegrálódásra és a társadalmi eseményekben történő részvételre (2)

E- szerint prioritást élvez a következő objektumok akadálymentesítése:

- Járdák, sétálóutcák, útkereszteződések, parkolók;
- Bevásárlóközpontok, parkok és más szabadterei területek;
- Autóbuszmegállók és állomások, vonat és metróállomások csakúgy mint a taxiállomások;
- Középületek;
- Központi üzletek – üzletek a piacér és a városközpont környékén.

Ez szintén magába foglalja a tájékoztatást és a magánszektor motiválását, hogy mind aktívabban vegyenek részt az akadálymentesítés és a szabványosítás elfogadása mellett.

Póteszközök és átalakítás csak abban az esetben szükséges, ahol az épületeket muszáj átalakítani, hogy akadálymentesek legyenek. Azokban az esetekben ahol az egységes tervezés szabványait már az eredeti tervezésnél figyelembe vették, az átalakítási költségek minimálisak.

3. 4. 3. 1 Az általános tervezési és megközelíthetőségi szabványokból származó előnyök

A városi infrastruktúra tökéletesítése minden állampolgár számára előnyös kell hogy legyen kivétel nélkül. A fogyatékkal élő személyek szabadon és ugyanazon esélyekkel mozoghatnak, bármely esemény részesei lehetnek és a társadalom szerves részét képezik. A fogyatékkal élő személyek számára ugyanúgy adott a lehetőség, hogy részt vegyenek a gazdasági folyamatokban mint fogyasztók vagy részesüljenek a helyi vállalkozások nyújtotta lehetőségekből vagy támogatásokból.

A mozgásukban korlátozott személyek, mint az idősek, kisgyermekek, várandós kismamák szintén egy barátságosabb és biztonságosabb környezetben élhetnek, miközben szociális egyenlőséget élveznek a lokális közösség többi tagjával. Az akadálymentes helyi kisközösség mindenki számára előny. A középületek és szolgáltatások elérhetőségének biztosítása egy hozzáadott érték a környezethez és egy előrelépés az állampolgárok életminőségét illetően.

3. 4. 4. Közvetlen intézkedés

Az intézkedések végrehajtásával számottevő érték keletkezik a fogyatékkal élők és az átlagember számára rendkívül alacsony vagy viszonylag elhanyagolható költségek mellett. Mindemellett, az intézkedések időbeli végrehajtása és népszerűsítése minden bizonnyal egy új morális viselkedésnormát közvetít az átlagemberek felé.

3. 4. 4. 1 Optimális intézkedés

Alapvető feladat a járdafelületek megtisztítása a szükségtelen objektumoktól és akadályoktól. Számos jelzést és reklámot célszerű eltávolítani vagy zavaró jelenlétüket minimalizálni. A többszörös jelzéseket el kell távolítani illetve egy speciális területre korlátozni, ahol a normál járdaforgalmat nem zavarják. A 2.20m – nél alacsonyabban lévő szükségtelen jelzések és reklámok eltávolítása alapvető feladat.

A szétszórt nem megfelelően elhelyezett eszközök, városi hulladék és bútor (pl. szemetes kosarak, padok, postaládák, kioszkok stb.) járdáról történő eltávolítása vagy kijelölt helyre történő áthelyezése is feltétlenül szükséges. Előnyösebb, ha ezek az eszközök nem zavarják a járdaforgalmat, így mindig rendelkezésre áll egy akadálymentes útvonal a közlekedésre – lehetőleg 0, 85 – 0, 90 m szélességben.

A szemetes kosarak és kukák áthelyezése a 0, 85-0, 90 m széles járdafelületek esetében különösen fontos. Az üzletek, kioszkok, éttermek és kávézók lehetőleg ne helyezték eszközeiket, reklámtábláikat, áruikat vagy asztalaikat a járdára, amennyiben nincs meg a minimum 0, 85 m széles szabad járdafelület a kerekesszéket használó személyek számára. A telefonfülkéket is alacsonyabban kell elhelyezni, hogy azok elérhetőek legyenek a kerekesszéket használók vagy a gyermekek számára.

3. 4. 4. 2 Karbantartás és fejlesztés

A fákat és bokrokat szintén el kell távolítani a járdáról. A közterületek fái és növényzete nem akadályozhatja a járdák és sétálóutcák akadálymentes közlekedését. Szintén ügyelni kell a minimum 0,85 – 0,90 m járdaszélességre a gyalogosok és a kerekesszékekkel közlekedők számára. A fákat és a sövényt rendszeresen gondozni kell, ügyelni kell, hogy az ágak ne okozhassanak sérülést a látássérültek számára. A

gyalogos feljárók kialakítása karbantartása és fejlesztése csakúgy mint más közterületen lévő feljáró kialakítása alapvető feladat. Minden feljárónak és rámpának könnyedén és egyenletesen kell kapcsolódnia a járdafelülethez hirtelen terepváltozás, szintkülönbség és akadály nélkül. Minden csatornatetőt szorosan le kell zárni egyenletesen „simulniuk” kell a járdafelületbe. Szintén alapvető, hogy a járdafelület elkerítése helyett inkább helyenként helyezzünk el oszlopokat, úgy hogy mindenképpen megközelíthető legyen a kerekesszéket használók számára is. Az akadályok eltávolítása (úgy mint a lámpaoszlopok vagy egyéb eszközök) a feljárókról és rámpákról szintén alapvető.

Rendkívül fontos, hogy azonnal helyreállítsuk, vagy eltávolítsuk a járdafelületen, sétálóutcán vagy átkelőhelyen lévő nemkívánatos elemeket, amelyek különösen veszélyesek lehetnek a látássérültek számára. Ezen elemek alatt értjük a csöveket, cserepeket, vezetékeket vagy oszlopokat, le nem fedett csatornanyílást. A közvilágítás állandó karbantartása és javítása is rendkívül fontos. A veszélyes pontok, helyszínek vagy tárgyak megfelelő megjelölése szintén megelőzheti a bajt.

Akadálymentes szolgáltatások beépítése szükséges az akadálymentes épületen belül. Minden önkormányzati vagy köz- szolgáltatást, amely ügyintézészt igényel át kell helyezni az épület földszintjére. A kerekesszék akadálymentes használatát legalább az önkormányzatok és középületek földszintjén mindenképpen meg kell oldani. A gyengén látók vagy látássérültek segítésére célszerű erős kontrasztszíneket használni az egyes szerkezeti elemek könnyebb megkülönböztetése érdekében (fal-ajtó, fal-padló stb.) Rendkívül fontos a megfelelő jelzések használata az üvegfelületek esetében.

3. 4. 5. Kiegészítő tevékenység

Kiegészítő intézkedések a fogyatékkal élők számára a következők lehetnek (példaértékű felsorolás):

- A járda és egyéb közterület átalakítása egy akadálymentes hálózat kialakítása céljából. Minden járdafelületen történő átalakítást több hasonló átalakítás kell kövessen az adott szakaszon. A helyi egyoldalú átalakítások, melyek nincsenek összhangban a város egészével szabályozásra szorulnak.
- Elsőbbséget kell élvezzenek azok az akadálymentes útvonalak, amelyek valamilyen attrakció miatt látogatókat vonzzanak (bevásárlóközpontok, látványos ösvények, hotelek menti terület, kulturális és szórakoztató központok stb.)

- A fentiek népszerűsítése és figyelemfelkeltése. Az állampolgárok értesítése ezekről az akciókról nyomtatott irodalmon, médián vagy más figyelemfelkeltő tevékenységen keresztül azért, hogy mindenki egyértelműen fontosnak és magáénak érezze az akadálymentesítésre vonatkozó törekvéseket és változásokat.
- A helyi rendőrség is aktív szerepet vállalhat az intézkedések fogantatása érdekében. A fogyatékkal élőknek fontos hogy számíthatnak a segítségre (pl. a számukra fenntartott helyen parkolók büntetése).

Egy szebb jövő a fogyatékkal élők számára szebb jövőt jelenthet mindannyiunk számára. A fogyatékkal élők élete csak akkor fog megváltozni, ha minden tényezőt és döntéshozót bevonunk a folyamatba, beleértve a kormányt, a civil szervezeteket és helyi önkormányzatokat, hogy közös erővel de a maguk területén tegyenek az akadálymentességért és az egyenlő lehetőségekért. Végül, a fogyatékkal élők helyzete az azonos lehetőségek létrehozásában rejlik a társadalmi élet bármely területén valamint a magánéletben egyaránt.

3. 4. 6 Referenciák

1. European Year of Equal Opportunities for All 2007
http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm
2. Vlavianos-Arvanitis A. People with a disability in modern society. Biopolitics International Organisation, Athens 2004, 168 pp.

3. 5 Jövedelem

3. 5. 1 Jövedelemszerzés

A bevételek minimális szintjének szavatolása hatalmas forrásmozgósítást és a szükséges jövedelmek kívánt szintjének logikus megtervezését követeli meg. Az európai városok mérhetetlenül nagy hasznot húztak a liberális jóléti állampolitikák alkalmazásából és a világon mindenhol társadalom-gazdasági mintaként tekintenek rájuk.

A jövedelem minimális szintjének biztosítása elsődlegesen egy jóléti közgazdaságtani kérdés azzal a végrehajtási forrással, amely olyan politikákban gyökeredzik, amik a nemzeti és regionális gazdasági tevékenységeket határozzák meg. Városi szinten ezek a politikák nagyfokú adminisztratív adottságot igényelnek. Elsődlegesen a helyi hivatalok és intézmények állnak a pénzügyi forrásokat igénylőkkel és azzal rendelkezőkkel kapcsolatban. A nemzeti politikát a hatékonyság elérése céljából így az utcára kell vinni. Ennek megvalósítása lényegében két módon történhet, informális és formális átutalásokkal. A foglalkoztatást abban a tekintetben formális átutalásnak lehet tekinteni, hogy egy-egyén munkát nyújt egy bizonyos pénzösszegért cserébe, amellyel gondoskodhat önmagáról a piacon. A béreket azonban a tényleges városi megélhetési költségek figyelembevételével kell szabályozni. Ezekbe a költségekbe tartoznak, bár nem kizárólagosan, a közszolgáltatások használati díjai (azaz a szemétdíj, tömegközlekedés, lakosok közüzemi díjai, stb.), személyes kiadások például személyi számítógépre, berendezésekre, szabadidős tevékenységekre és így tovább. Ezért meg kell adni egy minimálbért, amely alá a formális ágazatban egyetlen munkás sem mehet. Ez az egyének és családok alaptevékenységnek ellátásához szükséges keresetet biztosítja, és messzemenő kihatásokkal van a vállalati költségekre, illetve a társadalmi és gazdasági politikára is, amelyet részletesen kell szabályozni, azonban az nem tartozik ennek a műnek a feladatkörébe, hogy ilyen nagy elemzésbe kezdjen. **(1)** A jövedelemtámogatást, foglalkoztatást és társadalmi integrációt érintő kérdéseket, amellyel a városlakók elkerülhetik a szegénységet, és jövedelmező életre tehetnek szert, már a Gazdaság fejezetének Munkahelyteremtéssel foglalkozó részében tárgyaltuk.

3. 5. 2 Átutalások és jövedelem

Ahogy arra már az előzőekben is utaltunk, az átutalások a közösségeken belül fenntartandó életszínvonal legfőbb mérséklő tevékenységei. Az informális átutalások olyan ügyletek, amelyek nem esnek kormányzati szabályozás alá. Ezek a típusú átutalások gyakran családtagok között, szoros kapcsolatokban, illetve tagszervezetek között, vagy máshol mennek végbe. Ide tartoznak, bár nem kizárólagosan, a két fél közötti átutalások, azaz szülő és gyerek között lezajló nem hivatalos kölcsönzés, és hasonlóak. A formális átutalások máskülönben az intézmények és a kormány által nyújtott átutalások, azaz a szociális segélyek, mint az USA-ban az élelmiszerjegyek, a holland lakhatási segélyek és más országokban is vannak hasonlóak. Ezek a programok a munkaerőpiacon jelentkező eredménytelenségeket célozzák megszüntetni, növelik a termelékenységet és nagyobb társadalmi kohéziót, ösztönöznek, amelyet az adózáson keresztül finanszíroznak, általánosságban vagy meghatározott célra felhasználva, de körültekintőnek kell lennie a közösségekre gyakorolt nem szándékolt hatások tekintetében is. Az általában jövedelemtámogatás finanszírozására használt állami bevételek az általános adózásból, például a jövedelemadóból vagy egyéb általános adózási politikákból származnak. **(1)** Az úthasználatra vagy üzemanyag-fogyasztásra kivetett magasabb adókulcsok például nagyobb kormányzati bevételeket jelentenek, de éppúgy növeli a munkahelyre való bejutás utazási költségeit is, ami az alacsonyabb jövedelmű dolgozók munkakeresési és munkamegtartó képességét is megnehezíti. Mivel a közszolgáltatások összességére és minőségére kiható politikák közvetlen és közvetett kihatással vannak a városlakók rendelkezésre álló jövedelemre, ezért a városi tervezőknek és döntéshozóknak újító ötletek révén kell csökkenteniük az alacsonyabb jövedelmű dolgozók terheit. Például az alábbi eszközökkel: 1) Kedvezményes tömegközlekedés a rendszeresen utazóknak és különösen az alacsony jövedelmű dolgozóknak; 2) Olyan speciális övezetek, azaz alacsony adókategóriájú vagy adómentes területek kialakítása, amelyet gazdaságilag támogatni kívánnak; 3) Közüzemi költség-támogatások; és 4) Adózási ösztönzők és kedvezmények.

Bár az ilyen politikák nem emelik fel közvetlenül a dolgozói béreket, mindazonáltal a családok rendelkezésére álló jövedelem nagyságát növelik. A gazdaság (át) alakítása a legjobb esetben is nehéz, a látszólag jelentéktelen politikákban bekövetkező változások célt téveszthetnek és mások vagy pont a politikák által támogatandó személyek számára előreláthatatlan problémákat, okozhatnak. Éppen ezért nagy figyelmet kell szentelni annak, hogy a politikák hogyan hatnak a

közösségekre. A foglalkoztatást érintő kérdésekkel részletesebben foglalkozunk ebben a fejezetben és további tájékoztatást is szükséges. **(2)**

3. 5. 3 Referenciák

1. M. Cichon, W. Scholz, A. van de Meerendonk, K. Hagemeyer, F. Bertranou and P. Plamondon, Financing Social Protection: Quantitative Methods in Social Protection Series (International Labour Organisation) (2004)

3.6 Nemek közötti igazságosság

3. 6. 1 Nemek közötti egyenlőség elérése

Az Európai városoknak, kiváló gender hozzáférési priuszai vannak a gazdasági, társadalmi és politikai életben. Azonban megmarad, egy bizonyos szintű gender képviselő ezekben a régiókban, amit alacsonynak is vélhetünk. A női és férfi egyenlőség nem ugyanolyan mértékű, ennek különböző okai vannak, azonban tény hogy a politikai, gazdasági és társadalmi szinten a férfiak több befolyással bírnak.

Ahogy már a *Demográfiai tényezők* c. fejezetben szó volt róla, igaz hogy a tendencia egyre inkább a nők munkaerőpiacban való egyenlősége felé mutat, még mindig van helye a fejlődésnek az EU összes területén. Egy másik felmérés szerint a városban élő nők számára jobb az állás lehetőségek, mint a vidéki nők esetében, akiknek egy erősebb hagyományos családi struktúrában és kultúrában kell helytállniuk. Azonban, a nők munkaerő piacban való egyre nagyobb lehetőségeinek száma pozitív hatással fogja érinteni a résztvevőket, feltéve, ha a döntéshozók felelős és fenntartható útcélokot tűznek ki maguknak, a növekvő női munkapiac érdekében.

Az Európai Bizottság elkötelezettsége az EU megerősítésére, az egyenlőség és megkülönböztetés elleni irányelvek megtartására, egy igen fontos előrelépés az EU sikeres bővülésében. Igen lényeges az EU törekvése az esélyegyenlőségért illetve a megkülönböztetés ellen, annak érdekében, hogy egy olyan Európai városi színvonalat érhessen el, amely közelebb áll az állampolgárokhoz és alapvetően a társadalmi összetartás, és szolidaritás köti össze. Az e téren való sikeres kezdeményezéseket jól mutatják az EU nemek közötti esélyegyenlőségéről szóló új kiegészítő törvényei. Ezek a törvények előtérbe helyezik a nők ellen, való gyakori megkülönböztetéseket, beleértve: a nők ellen elkövetett erőszakot; a szociális támogatásban való közvetlen és közvetett nemi ill. a közigazgatási védelemben, az egészségügyi biztosításban, oktatásban, és az adóhivatalban való megkülönböztetést. Ezenfelül a gyűlölet egy másik kiváló oka, a reklámokban és médiában való nemi diszkrimináció megjelenése.

3. 6. 2 Foglalkoztatás

A legújabb felmérések alapján, az EU-25-ben ill. egész Európában a nők foglalkoztatásban való részvétele jóval alacsonyabb, mint a férfiaké. Magasabb

munkaerőhiány észlelhető a Déli államokban, míg az Északi államokban élő nők és férfiak közt az egyenlőtlenség kevésbé észrevehető. Ez a különbség ugyanúgy megjelenik a különböző korcsoportok között is.

Az Európai Közösségben, a részmunkaidős állásokat betöltő nők száma magasabb, mint a férfiaké (32.4 százalék a női részmunkaidős illetve 7.4 százalék a férfi). Ezen kívül, az EU-n belül a férfiak és nők közötti jövedelem különbség 1994 óta ugyanazon a szinten maradt; a női fizetés 15%-kal kevesebb, mint a férfié. Ez változik a különböző országokban, városokban és falvakban.

Ez a táblázat nem tartalmazza a nők nem pénzért végzett házimunkáját, amely megnövelné a táblázatban szereplő nők munkában való részvételi arányát. Ösztönözni kéne a nők munkaerőpiacban való magasabb részvételét (az esélyegyenlőség (általános érvényesítésének elvével való alkalmazással), hiszen a foglalkoztatási politika fontos a városi életszínvonal fejlesztésének érdekében, azért mert így a munkaerőforrást az egész lakosság ki

	15-64 yrs		55-64 yrs	
	Male	Female	Male	Female
EU-25	71.3	56.3	51.8	33.7
Euro	71.8	55.2	49.7	31.5
BE	68.3	53.8	41.7	22.1
CZ	73.3	56.3	59.3	30.9
DK	79.8	71.9	65.6	53.5
DE	71.2	59.6	53.5	37.5
EE	67.0	62.1	59.3	53.7
EL	74.2	46.1	58.8	25.8
ES	75.2	51.2	59.7	27.4
FR	68.8	57.6	40.7	35.2
IE	76.9	58.3	65.7	37.3
IT	69.9	45.3	42.7	20.8
CY	79.2	58.4	70.8	31.5
LV	67.6	59.3	55.2	45.3
LT	66.1	59.4	59.1	41.7
LU	73.3	53.7	38.3	24.9
HU	63.1	51.0	40.6	26.7
MT	73.8	33.7	50.8	12.4
NL	79.9	66.4	56.9	35.2
AT	75.4	62.0	41.3	22.9
PL	58.9	46.8	35.9	19.7
PT	73.4	61.7	58.1	43.7
SI	70.4	61.3	43.1	18.5
SK	64.6	50.9	47.8	15.6
FI	70.3	66.5	52.8	52.7
SE	74.4	70.4	72.0	66.7
UK	77.6	65.9	66.0	48.1
BG	60.0	51.7	45.5	25.5
HR	61.7	48.6	43.0	23.8
RO	63.7	51.5	46.7	33.1
TR	68.2	23.8	45.4	17.1
IS	86.9	80.5	88.9	79.6
NO	77.8	71.7	70.8	60.1

Employment Rates by Age and Sex
Source: Eurostat (2007)

tudja használni, és támogatná a nemek közötti egyenlőség kialakulását. Változtatni kellene nemek közötti jövedelem egyenlőtlenségén, a jövedelmekben mutatkozó különbségek csökkentésével. Egy másik lehetőség a női kisvállalkozók támogatása, amely által a környező közösség is munkalehetőséghez jut ill., motiválja a nők karrierépítését, és segíti a női vállalkozókra vonatkozó negatív általánosítás leépítését. Az ilyen kezdeményezések az egyén ügyességének és képességeinek való kifejezését szolgálja.

3. 6. 2. 1 Esettanulmány: Görögország – Női vállalkozások támogatása (2)

1999-ben, a Görög kormányzat egy olyan projektbe kezdett, amely a női vállalkozó szellem ösztönzését tűzte ki céljául. A projekt fejleszti a női ügyességet, és támogatja a nők kis- és középvállalkozások alapításához való tapasztalatszerzését. A Görög Fejlesztési Minisztérium gazdasági, anyagi, adózási, és vezetési képzést ill. korlátolt anyagi támogatást is nyújtott ezeknek a nőknek a számára. A végeredmény, -igaz a projekt kissé problémásan zajlott-, nagymértékben pozitív volt. 132 vállalkozást hoztak létre és azon felül 389 új állást töltöttek be. Mindemellett, a női részvétel növelte az ICT és egyéb technológiai képzettségét, és akkreditációt kapott egy Egységesítési Nemzetközi Szervezettől.

3. 6. 3 Oktatás és képzés

Az oktatás és szakmai képzés sikeresnek bizonyult a munkanélküliség és szegénység elleni harcban. A képzés egyeseknek segít a karrierépítésben és a pénzkeresési lehetőség nyújtásban. A statisztika alapján egyértelműek ezek a következtetések, ami azt bizonyítja, hogy a magasabb képzettségi szint elérése csökkenti a munkanélküliséget és emeli a jövedelmet, azonban az elért képzettségi szinthez mért munka lehetőségek száma nem egyenlő arányban jelenik meg a férfiak és a nők között. A nők képzettségi szintje magasabb, mint a férfiaké, ezzel szemben mégis a nőknél magasabb a munkanélküliség aránya és alacsonyabb a jövedelmük is.

Úgy tűnik, hogy ez a különbség a tanulmány tárgyától és a diszkriminációból eredezhető, amely utóbbi akár szándékos akár nem, egy más stratégiát igényel a teljes egyenlőség elérésnek céljához. A diszkriminációtól mentes képzésre való kezdeményezés, egy módja a munkaerőben és a képzés területén megjelent ellentmondásokra való figyelemfelhívás. Mindemellett, mivel a legtöbb nő még mindig a gyermeknevelő szerepét tölti be, -amit korábban már részletesebben tárgyaltam-, olyan lépéseket kell tenni, amely figyelembe veszi a nők gondviselő szerepét is.

3. 6. 3. 1 Esettanulmány: Hollandia –Hálózatépítés és karrierfejlesztés

Hollandiában, az FNV szakszervezeti szövetség (FNV Trade Union Federation) segítségével alakult egy nőkből álló csoport, amely egyedül élő és/vagy a gyermekszülést követően újra munkábaálló nőknek nyújt képzést, gyermekgondozási és gyermekfelügyeleti szolgáltatással egyidejűleg. A csoport, nevezetesen FNV

Vrouwenbond, egy biztonságos környezetet nyújt az anyáknak és a sebezhető nőknek, míg megtalálják a számukra megfelelő munkát. Ez kivételesen fontos azoknak a nőknek, akik szülés után visszatérnek a munkaerő piacra. A gyermeknevelés nagyon kimerítő és sok figyelmet, ill. koordináció képességet és támogatást igénylő feladat. A legtöbb résztvevő már rendelkezett számítástechnikai ismeretekkel és szervezési gyakorlattal, ami növeli a lehetőségek számát a munkaerő piacon, és lehetővé teszi, hogy családját és sajátmagát eltartja.

A képzés és a képesség építése alapvetően fontos a környezet és a nemi egyenlőség ügyében való előrelépésért. Mindemellett a munkaerő piacnak a jelentős hatása a családi struktúrában és felelősségben, figyelmet érdemel a politikában. Ellenpéldaként a férfiakat is be kellene vonni a szociális támogatási tervbe, az által hgy engedélyeznék a szülői szabadságot a férfiak számára is. Ez egy kielégítő támogatást biztosít, és biztonságot nyújt a leginkább veszélyeztetettek számára is **(4)**.

3.6.4 Referenciák

2. European Factbook 2002-2005; (Eurostat) (2007)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL
3. Promotion of Female Entrepreneurship (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/female-entrepreneurship_1021.html
4. Women p Partnership (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/women-neighbourhood-partnership_1010.html
5. Facing Conflicting Pressures: Young Educated Women and Competition Society (European Urban Knowledge Network) (2007)
http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Equality/Gender_Equality/young-women_1013.html

3. 7 Társadalmi integráció

3. 7. 1 Szembeszállás a társadalmi kirekesztéssel

A beilleszkedés kérdése Európa szerte központi jelentőségűvé vált a politikában és a tervezésben, különösképpen a városi területeken. A csoportok közötti kapcsolatok intenzitásának és a létszámsűrűség és a nyilvános szolgáltatások vezetése által hozott logisztikai és pénzügyi nehézségek következtében a városok különösen ráhangolódtak a csoportok közösségi életbe való integrálásába. A társadalmilag kirekesztett csoportok nem izoláltak a társadalom egy szegmensébe és csakugyan gyakran magába foglalják számos „beletartozó csoport” tagjait. Azok, akik a kirekesztés veszélye alatt állnak, és ezért a fogékony beilleszkedés stratégiáját igénylik, a következők:

- A fogyatékkal élők
- Az idősebbek
- A hajléktalan
- Menekültek, bevándorló munkavállalók, és menedékkérők
- Fiatalok
- Etnikai kisebbségek

Az ezekben a csoportokban tartozó személyek különbözőféleképpen kirekeszthetődnek a hagyományos életből a nagyobb társadalmi faktorok miatt. Például a fogyatékos, szembesülhet fokozott diszkriminációval a fogyatékosról alkotott hagyományos felfogás és bánásmód következtében mind a nyilvános mind a privát életben. Ezek az emberek, mindamellett talán kevesebb gáttal szembesülnek, mint az ugyanabban a közösségben élő etnikai kisebbségek életük más területein, pl. a vallásgyakorlásukra való joguk vagy a kulturális örökségük kifejezésekor. A társadalmi kirekesztés számos dimenziót foglal magába, ezekben beletartoznak a következők: **(1)**

- Nyilvános és privát szolgáltatásokhoz való hozzáférés
- Társadalmi források
- Gazdasági részvétel
- Társadalmi részvétel
- Kultúra, oktatás és szakképzettség

- Politikai és polgári részvétel
- Egészség és jólét
- Lakó környezet
- Büntett, kár és bűncselekmény

Ennél fogva egyesek szerint a társadalmi kirekesztés jelentős és multidimenzionális kérdés, amely nagymértékű figyelmet igényel mind a meghatározásban, mind az enyhítésben. **(2)**

3. 7. 2 Menekültek, migráns munkavállalók és menedék-keresők

A menekültek, bevándorló munkavállalók, és menedékkérők egy olyan emberekből álló heterogén csoportot ábrázol, akik új tapasztalatokat hoznak, erősítik a befogadó közösség társadalmi tőkéjét. Mindazonáltal ezek a csoportok tipikusan szembesülnek különböző fokú intézményes, személyes és közösségi gátakkal a közösségi életbe való beilleszkedés során. Igen ritka, az hogy egy településen ugyanabból a kultúrából vagy területről származnának, -akik magukkal hordozzák saját kultúrájukat és szokásaikat- és így gyakran nemcsak a befogadó közösséggel, kerülnek konfliktusba, hanem a különböző kultúrákból származó bevándorlók egymással is konfrontálódhatnak. Ezeknek a csoportoknak a beilleszkedése igényli az ilyen jellegeknek való fokozatos megértést és elfogadást, amely biztosítja a helyi lakosság nyugalma, akik gyakran gyakorlati gátat szabnak az integrációnak. Ezen felül a helyiek aggodalma a bevándorlók és menekültek jelenléte miatt nemcsak a befogadó hanem a beilleszkedni akaró közösség felől is jelen van. Hiszen a bevándorlók, menekültek és menedékkérők olyan technikai gátakkal szembesülnek, mint például egy új nyelv elsajátítása, a helyi viselkedési és élet normákhoz való igazodás, megfelelő munkahely találása, sőt még a látszólag nem lényeges dolgok csak úgy, mint a különböző konyha, vagy a más ismerkedési szokások is konfrontálódásra adhatnak okot. Különösen fontos szemmel tartanunk az európai hagyományokat gazdagító számos szokást és kultúrát kontinens szerte **(3)**.

3. 7. 2. 1 Eset: LEFTS Circle Woudrichem- Hollandia (4)

Az újítás egy merész kezdeményezés egy kivételes esetben, a holland Woudrichem bevándorló lakosai létrehoztak egy olyan projektet, ami sikeresen előmozdította a holland társadalomba való folyékony integrációt több, mint 500 menedékjogot kérő személynek, akik egy hajón kényszerültek élni, amíg a menedékügyük folyamatban

volt. A lakosok egy olyan kereskedelmi sémát építettek, ami szerint a hajó közösség számára egy alternatív pénznemet vezettek be, a menedékkeresők számára nem volt megengedett a holland gazdasági vagy másmilyen életben való részvétel. A szervezők egy ún. Druppel (amely vízbe ejtést jelent) pénznemet használtak, amely egy euróval volt egyenértékű. Ezért létrehoztak egy Helyi Valuta Kereskedelmi Rendszert (LETS) amely engedélyezte a lakosság közötti valutaváltást. Ez biztosította a menedékkeresőket egyfajta megélhetésre, és biztonságérzetet adott arra az időszakra, amíg a döntésre várnak. A szervezet kapcsolatba lépett holland privát személyekkel és cégekkel, arról hogy munkavállalás fejében Druppelt adjanak. Az eredmények megmutatták, hogy a sémában való résztvevők jobban be tudtak illeszkedni a holland társadalomba, magasabb volt azoknak az aránya, akik elsajátították a nyelvet, mint más séma nélküli létesítményekben, és több mint 250, 000 eurónyi értékű Druppelt váltottak be.

3. 7. 3 Hontalanok és átutazók

A felmérésekben rejlő információk nehezen megfoghatósága miatt az ember gyakran átsiklik a hivatalos statisztikákon. A hajléktalanok és a transient személyek Európában a kirekesztett emberek egy kicsi de fontos csoportját alkotják. Ezeket az embereket élet helyzetük szerint négy csoportba sorolhatjuk: **(3)**

- Fedetlen- semmilyenfajta menedéke nincsen
- Otthontalan- ideiglenes hajlékokban vagy intézetekben
- Bizonytalan otthonban élő- kilakoltatás fenyegetettsége alatt áll, erőszak vagy más veszély fenyegeti lakhelyén
- Inadekvátan lakott házban él- táborhelyeken élők, omladozó épületszerkezetek vagy egyéb

A hajléktalan és a transient lakosság egy egyedülálló, hiszen gyakran szenvednek mentális, fizikai vagy társadalmi rendellenességektől melyek megnehezítik a közösségekbe való beolvadásukra tett erőfeszítéseket. A problémákat egybemossák, és ezek az emberek megbízhatatlannak és munkára alkalmatlannak vannak titulálva, tovább ösztönözve őket ezzel, arra hogy még jobban törekedjenek beilleszkedni a közösségbe.

3. 7. 4 Fogyatékkal élő személyek

A „Akadálymentesítés a fogyatékkal élők számára” című fejezetben már részletesebben tárgyaltuk a témát. A fogyatékkal élő emberek gyakran szenvednek a társadalom diszkriminatív, nyers attitűdjétől akár társadalmi, gazdasági vagy intézményes szinten. Ezt fontos kiemelni, mert a legrosszabb helyzetben lévő fogyatékos csoport is, rosszabb helyzetben van még a saját csoportján belül is. Ennek az a jelentőség, hogy egy etnikai kisebbségbe tartozó személynek nagyobb mértékben szabnak gátakat a közösségbe való beilleszkedésre, mint egy testileg és/vagy szellemileg egészséges ember esetében.

3. 7. 5 Fiatalok és idősek

A fiatalok, és az idősek különleges helyzetben vannak, amiről nem csak beszélni kell, hanem tenni kéne annak érdekében valamit, azt érezhessék, hogy a közösségbe tartoznak. Néhány szempontból a fiatalokat és az időseket érintő kérdések ugyanazok. Például az idős emberek sokkal többet szenvedhetnek a városi területek bűnözésének magasabb szintjétől, különösen, ha veszélyes környéken lakik, így kivonják magukat a társadalmi élet néhány szintjéből. A bűn növekedése valószínűleg annak egy eredményei, hogy olyan hatások érik az ifjúságot, ami miatt a bűnözéshez fordulnak az odatartozás hiánya miatt. Azzal hogy a közösségbe tartozás érzése és az interakciók az idősebbek és a fiatalok között, felerősödnek, a közösségtudat és összetartás révén képesek beszélni és foglalkozni a közösségben való bűncselekményekkel. Az időseket különösképpen be kéne vonni a gazdasági élet aspektusaiba, minthogy a számuk és a várható élettartamuk továbbra is növekszik Európa szerte. Másrészt pedig igen gyakori hogy az ember életpályájának korai szakaszában gyakran szenved a tapasztalat és a konkrét életcél hiányától. Aktívan részt kéne vennie mind a magánéletben, mind a hivatalos életben lévő kapcsolatokon keresztül, ahhoz hogy nemcsak a társadalmi és gazdasági de a politikai szférában is aktív legyen, ahol új életet hoznának a vitákba. Ezeket a témákat a továbbiakban bővebben a Demográfiai tényezők c. fejezetben tárgyaljuk.

3. 7. 6 Kulturális, etnikai, és vallási kisebbségek

Etnikai, vallásos és kulturális kisebbségek a társadalmi kirekesztés egyik legjobban hirdetett esete, hiszen a demográfiai tendencia és a politikai események felnagyítják az inadekvát befogadó politika következményeit. Korunk biztonsága törődik a globális

konfliktusokból származó tényezőkkel, melyek a kisebbségi csoportok egyesületeivel szemben negatív hatással van és gátolta az utóbbi évek beilleszkedésre tett erőfeszítéseit, akárhogyan is nagyon hosszú lépést tettek a helyzet megoldása érdekében.

Sok kisebbség élt évekig a befogadó országban, saját otthon, autó, rendszeresen bejárni a munkahelyre, és minden olyan dolgot tenni, amelyet a helyi közösség tagjai tesznek. Érdekes módon egy eset tanulmányban, amely az Egyesül Királyságban készült, sokan az idősebb válaszadók közül kritizálták az olyan politikát, amely a kultúrák, és a más karakterek közötti különbségekre mutat rá, amíg a fiatalabb válaszadók sokkal inkább egy erős kulturális identitás kialakulásának támogatása felé tendálnak. A válaszok közti különbségeknek számos egybefonódott kérdése van, nem utolsósorban a fiatalság azon tendenciája, hogy kevésbé idegenkedjenek a változástól és a radikalizmustól, mint amennyire szüleik generációja tette sok más kérdésben is **(5)**.

Az ilyen becslések és részvételek elengedhetetlenek, nem kizárólag az etnikai, vallási és kulturális kisebbségek számára, de bármilyen a társadalomból kirekesztett személyek vagy emberek számára is. A téma válságos, különösen a mai politikai és globál-gazdasági rendszerben a városi területek csakúgy, mint az interakciók központjai, kommunikáció, üzleti és politikai viták számára.

A fenntartható városvezetésnek nemcsak azok kívánságát kell számításba vennie, akik nyíltan vagy leplezetten, szándékosan vagy nem kirekesztő magatartást mutatnak, hanem azokat is, akik kirekesztetté váltak.

3. 7. 7 Referenciák

1. http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/multi-dimensional-analysis-social-exclusion_1123.html
2. http://www.eukn.org/binaries/greatbritain/bulk/research/2007/7/multidimensional_analysis_social_exclusion.pdf
3. <http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>
4. <http://www.eukn.org/binaries/eukn/netherlands/practice/2006/6/eukweb001-tm-lets-circle-woudrichem-kdk-060412.pdf>
5. http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Social_inclusion_and_integration/Integration_of_social_groups/living-apart-together_1115.html#

